T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ESKİÇAĞ BİLİM DALI

ARKEOLOJİK VE YAZILI BELGELERE GÖRE TUFAN COĞRAFYASI

RABAR FAISAL KAREEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Hasan BAHAR

KONYA-2019

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabar Faısal Kareem
	Numarası	174202011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih /Eskiçağ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora □
	Tezin Adı	Arkeolojik ve Yazılı Belgelere Göre Tufan Coğrafyası

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabar Faısal Kareem
	Numarası	174202011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih /Eskiçağ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora □
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hasan BAHAR
	Tezin Adı	Arkeolojik ve Yazılı Belgelere Göre Tufan Coğrafyası

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Arkeolojik ve Yazılı Belgelere Göre Tufan Coğrafyası** başlıklı bu çalışma 07.03.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof.Dr. Özdemir KOÇAK	ÜYE	[signature]
Prof. Dr. Hasan Bahar	Başkan	[signature]
Doç. Dr. M. Fatih Bek	üye	[signature]

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Rabar Faısal Kareem
Numarası	174202011001
Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih /Eskiçağ
Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora □
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hasan BAHAR
Tezin Adı	Arkeolojik ve Yazılı Belgelere Göre Tufan Coğrafyası

ÖZET

Tufan olayı eski çağlardan itibaren pek çok uygarlığı derinden etkilemiş önemli bir olaydır. Tufan olayını basit bir doğa olayı olarak değerlendirmek doğru görünmemektedir. Çünkü eski uygarlıklara ait tabletlerde, destanlarda ve çeşitli efsanelerde yer bulmuş, pek çok uygarlığı derinden etkilemiş bir olaydır. Aynı zamanda tufan olayının kutsal kitaplarda da yer alması oldukça dikkat çekicidir.

Arkeolojik ve yazılı belgelerde tufan olayının cereyan ediş tarzı genel olarak benzerlik göstermektedir. Yalnızca şahıs ve mekân isimleri ile gemiye ait teferruatlar farklılık göstermektedir. Olay genel hatlarıyla belgelerde sapkın bir milletin aşırılıkları sebebiyle helak oluşu, ibret verici şekilde anlatılmaktadır. Tufan kahramanı ise toplum içerisindeki en düzgün ve ahlaklı kişi olup, kendisine verilen emir ya da vahiyler doğrultusunda geminin yapımını gerçekleştirerek, tufan sonrası yaşaması gerekli canlıları gemiye toplamakta, tufan cereyan ettiğinde ise tufan coğrafyasında gemi dışındaki tüm canlılar yaşamını yitirmektedir. Bundan sonra da adeta insanlık yeniden canlanmaktadır. Bu, insanlığa verilmiş ikinci bir şans gibidir. Dolayısıyla bu olay, geniş coğrafyalara ve nesilden nesile yayılarak günümüze kadar farklı şekillerde ulaşmıştır. Asya'dan Amerika kıtasına kadar her bölgede tufan olayı ile ilgili efsanelere, destanlara, öykülere rastlanması da insanlığı derinden etkileyen bir olay olduğunu kanıtlamaktadır. Nitekim aradan yüzyıllar geçmesine rağmen halen arkeoloji, tarih, edebiyat, din bilimleri, sanat tarihi gibi pek çok alanda araştırma konusu olmaya devam etmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, arkeolojik ve yazılı belgelere göre tufan tarihi coğrafyasının, birbirinden farklılık gösteren anlatımlarının ayrıştıkları ve birleştikleri noktalar üzerinde durarak tufan olayının tarihi önemini vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Tufan Tarihi, Tufan Olayı, Tufan Coğrafyası.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Rabar Faısal Kareem
	Numarası	174202011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih /Eskiçağ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hasan BAHAR
	Tezin İngilizce Adı	Ceographic of Flood According to Archeology and Written

SUMMARY

Flood disaster is an important event which has affected many civilizations deeply since ancient times. It doesn't seem true to assess flood disaster as a simple nature event. Because, it is an event which affected many civilizations deeply and took place in many tablets belong to ancient civilizations, epics and various legends. At the same time, it is too remarkable that flood disaster took place in holy books.

Occurrence of flood disaster generally shows similarity at archeological and written documents. Only, we can see differences on names of people, place and details about the vessel. The event tells us exemplary exhausting of a nation due to their extremism with its general points at the documents. The hero of flood disaster is the most ethic and well behaved person in the society and performs building the vessel according to spiritual orders assigned to him and then collects required living things after flood; when disaster occurs all living things die in flood area except the living things in the vessel. After this event, humanity is reanimated again. This is like a second chance granted to humanity. Therefore, this event arrived to today in various types through spreading to wide geographies and from generation to generation. Encountering many legends, epics, stories from Continent Asia to Continent America in each region evidences that this flood disaster affected humanity deeply. Consequently, despite of passed hundred years this matter has been still become research subject in many fields like archeology, history, literature, religious sciences, art history, etc.

The aim of the study in this regard is to emphasize historical importance of flood disaster through showing different and common points of flood historical geography subject to archeological and written documents.

Key Words: Flood History, Flood Disaster, Flood Geography.

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TUFAN GEMİSİ VE GEMİNİN KONDUĞU YER

RESİM LİSTESİ

GİRİŞ

Grekçe'de "Mezopotamya", "ırmakların ortasındaki ülke" anlamına gelmektedir (Özyiğit ve Koçak, 2017: 98). Güneydoğu Anadolu'ya kadar uzanan Mezopotamya Bölgesi, Afrika-Arabistan kıtasının bir uzantısı olan Arap Platformu denilen düz veya az kıvrımlı ve genellikle karbonatlı kayaçlardan meydana gelmiştir (Köksoy, 2002: 87). İklimi aşırı sıcak ve kurudur; toprağı kendi başına bırakıldığında kıraç, rüzgâra açık ve verimsizdir. Düz arazi ırmaklar tarafından oluşturulmuştur. Bataklıklardaki kocaman sazlıklar bir yana bırakılacak olursa, hiç kerestelik ağaç bulunmaz. Sümerler bölgeye yerleşmeden önce burası, "Tanrının terk ettiği" bir bölge, görünüşe göre yoksulluğa ve yokluğa mahkûm, gelecek vaat etmeyen bir ülke görünümündeydi (Kramer, 2002: 13).

M.Ö. 4000 yıllarında Mezopotamya denilen bölge bir göç dalgasıyla sarsılmıştır. Bölgenin konukları, sonra da ilk sahipleri olan bu Asyalı göçmenler uzun yıllar süren yerleşme çalışmalarına başlamışlar ve özellikle de bölgenin aşağı kesimini kendilerine yurt edinmişlerdir (Bayladı, 2003: 17). Esasında onlar kendilerine "kiengi", "kengir", "kenger" diyorlardı. Sümer ise onların oturdukları bölgeye Akadlar tarafından verilen bir isimdi. Çığ'ın aktardığına göre Prof. Vecihe Hatipoğlu "Sümer" kelimesi için, Asya'nın kuzeyinden güneyine inen Subarlar, Subartular, Subariler, Subirler ile aynı kökten gelen "su adamları" veya "sudan gelenler" anlamına gelen "Subar" kelimesinden türediğini belirtmiştir (Çığ, 2017: 13).

Sümerlerin, arasında kendilerine yurt kurdukları bu iki ırmak Fırat ve Dicle, Sümerlerin gelişlerine değin boş olan bu yöre, sürekli su baskınlarına uğradığından her tarafı bataklıklar içindeydi. Sümerler, bu bataklıkları kurutmuşlar; tarlaları sulamak için kanallar açmışlar; taşmaları önlemek için setler yapmışlardır. Su baskınlarından korunmak için evlerini setler üzerinde kurmuşlar, kentlerini surlarla çevirmişlerdir. Surların gerisine de saraylar ve zigguratlar inşa etmişlerdir (Bayladı, 2003: 17). Ülkenin doğal dezavantajlarına rağmen Sümerler yerleştikleri Mezopotamya coğrafyasını adeta bir "Cennet Bahçesi"ne çevirmişler ve büyük bir ihtimalle insanlık tarihindeki ilk yüksek kültürü geliştirmişlerdir (Kramer, 2002: 13).

Arkeolojik ve yazılı belgelerden edinilen bilgilere göre günümüz uygarlığının temelleri Sümerler tarafından atılmıştır. Sümerlerin uygarlığa en önemli katkıları kendi dillerine göre bir yazı icat etmeleri ve bu yazıyı açtıkları okullarda daha da geliştirerek her istediklerini anlatabilecek bir seviyeye getirmeleri, ayrıca kil tabletler üzerine geçirerek günümüze kadar ulaşmalarını sağlamalarıdır. Kil tabletler üzerine çizilen çizgilerin çivi şeklini andırmasından dolayı Sümerlerin yazısına "çivi yazısı" adı verilmiştir. Sümerlerin kil tabletler üzerine işledikleri bu çivi yazısı sayesinde onların günümüzden binlerce yıl öncesinde günlük yaşantıları, matematik, astronomi ve tıp alanındaki bilgilerinin uygarlığa nasıl temel oluşturduğu anlaşılmaktadır (Çığ, 2017: 14). Dolayısıyla Sümerler, Mezopotamya adı verilen coğrafyada tarih sahnesine çıkan önemli uygarlıklardan birisidir denebilir. Nitekim Sümerler, kendileriyle çağdaş olan toplum ve devletleri etkiledikleri gibi toplumsal ve siyasal hayatta yaptıkları ciddi yeniliklerle kendilerinden sonraki toplumları ve medeniyetleri de etkileyerek gelişimlerine katkıda bulunmuşlardır. Tüm bu zikredilenler sadece Sümerlerin önemli özelliklerinin bazılarıdır (Altuncu, 2014: 119).

Mezopotamya'daki yaşama dört unsur hükmetmektedir: Sonsuz gökyüzü, güçlü rüzgâr, bereketli toprak ve coşkun akan su. Bunlar inançlı Sümerlerin karşısına güçlü Tanrılar şeklinde çıkarlar. An, Gök Tanrısıdır, Enlil rüzgârın hükümdarı, sonradan Nintu adını alacak olan Uras ya da Ki yeryüzü tanrıçası ve nihayet, aşkın ve bereketin tanrıçası olacak İnanna. Sümerler tarafından yaşamın kaynağı olarak tanımlanan su, "yeryüzünün efendisi" olarak da adlandırdıkları Enki'de vücut bulur. Bunlar yüzlercesi arasından öne çıkan en önemli dört tanrıdır (Uhlig, 2018: 32). Sayıları oldukça fazla olan Sümer tanrılarının her birinin bir sistem dahilinde işlevleri vardır. Sümerlerde bu tanrılar yalnızca teolojik inancın bir parçası olarak kalmamış; edebiyat, kültür ve mitolojide de köklü varlıklar olarak yer almışlardır. Evrenin sürekliliğinin ve işleyişinin bu tanrıların idaresi ve denetimi ile sürdüğü düşünülmüştür. Sümerler bu tanrılardan her birini *dingir* kelimesiyle adlandırmışlardır (Altuncu, 2014: 119).

Sümerlerin hüküm sürdüğü bölgede Sippar, Akşak, Ur, Uruk, Kiş, Larak, Umma, Lagas, Nippur, Larsa, Adab ve Badtibira olmak üzere on iki kent devleti bulunmaktaydı. Her bir kentin kendi tanrısı olmakla birlikte bu tanrıların tapınakları kentin merkez yapısını oluşturuyordu (Komisyon, 2015: 657). Zamanla iktisadi, askeri ve siyasi yönden gelişen kentlerin tanrıları da Sümer panteonunda önemli yerlere gelmekteydi. Bu sayede önemli kentlerin tanrılarına başka kentlerde de tapılarak büyük saygı gösterilmekteydi. Bunda kentlerin gelişmişliğinin diğer kentler üzerindeki tesirinin etkili olduğu söylenebilir (Altuncu, 2014: 120).

Sümerlerin, Mezopotamya bölgesine gelmelerinden yaklaşık iki bin sene sonra yazdıkları “Kral listeleri” incelendiğinde tarihlerini “Tufan öncesi” ve “tufan sonrası” şeklinde iki kısma ayırdıkları görülmektedir. Sümerlerin inancında krallığın gökten indiği kabul edilmekteydi. İlk zaman bölümünde 5 şehirde 8 kral 241.200 yıl krallık yaptıktan sonra Tufanın ülkenin üstünü kapladığı bilgisine yer verilmiştir (Çığ, 2017: 15).

Kayda geçmiş ilk Sümer hükümdarı, bilindiği kadarıyla, m.ö. üçüncü bin yılın oldukça erken dönemlerinde tahta çıkmış olan Etana isimli bir Kiş kralıdır. Kral Listesi’nde Etana “bütün ülkeleri istikrara kavuşturan” şeklinde nitelenmektedir. Etana’nın hükümdarlığından bin yıl ya da daha fazla bir süre sonrasına tarihlenen bir belgede bulunan bu ifadenin güvenilir bir geleneği anlattığı kabul edilecek olursa, yalnızca Sümer üzerinde değil, komşu ülkelerin bazıları üzerinde de egemenlik kurduğu çıkarımı yapılabilir (Kramer, 2002: 65). Etana’dan sonra Meskiagsher isimli bir kral, Erek (Uruk) şehrinde bir hanedanlık kurarak Sümer ülkesini yönetmiş ve hükümdarlık sınırını Zağros dağlarından Akdeniz’e kadar genişletmiştir. Meskiagsher’in oğlu Enmerkar ve onu takip eden Lugalbanda metal ve cevher zenginlikleriyle ünlü İran’daki Aratta şehrini ele geçirmiştir (Köksoy, 2002: 204).

Daha sonra Erek’teki yönetim gücünü kaybetmeye başlamıştır. Kiş şehrinin yöneticileri Orta Sümer’deki Nippur’da en büyük Sümer tanrısı olan Enlil için bir mabet yaptırmışlardır. Böylece Nippur’u ülkenin dini ve kültürel merkezi haline dönüştürmüşlerdir. Bu sırada üçüncü bir güç olarak, Kutsal Kitaplarda adı geçen güneydeki Ur şehri, Mesannepadda liderliğinde yükselmeye başlamıştır. Ur

şehrindeki kral mezarları bu hanedandan itibaren başlamaktadır. Onun ölümünden sonra Sümerlerin efsanevi kahramanı Gılgamış liderliğinde Erek şehri, yeniden Sümer'in lider şehri haline gelmiştir (Köksoy, 2002: 204). Sümerlerin yarı tanrı kralı Gılgamış, güçlülüğüyle Yunanların ünlü kahramanı Herakles'i andırmaktadır. Dolayısıyla Gılgamış Destanı oldukça bilinen bir öyküdür. Aynı zamanda destan Tufan Olayına da kaynaklık etmesi bakımından önem arz etmektedir (Bayladı, 2003: 24). Fakat Tufan olayı destanın sadece bir kısmını oluşturmaktadır.

Tufan olayını ilk kez Sümerler yazmış ve kendi başlarından geçmiş gibi anlatmışlardır (Çığ, 2017: 15). Tufan Olayı, Sümerlerden sonra gelenlerin de o kadar ilgisini çekmiş ki önce Akadlar m.ö. 1800 yıllarında ve ardından m.ö. 1200 yıllarında Akadca olarak destan şeklinde yazmışlardır (Çığ, 2017: 15). Daha sonra bu olaya Yunan efsanelerinde, Tevrat'ta ve Kuran'da rastlanmaktadır. Hepsi de aynı konuyu kendilerine göre yorumlamış ve yazmışlardır. Dolayısıyla yapılan çalışma ile arkeolojik bulgular ışığında Tufan Olayı, farklı medeniyetlerdeki ve dini inanışlardaki işlenişi etraflıca ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TUFAN OLAYININ TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ

Arapça'da "tûfân" kelimesi "sel getiren şiddetli yağmur, su baskını, her yeri kaplayan su" manası taşımaktadır. Tufan kelimesinin İbranice'deki karşılığı "mabul", Akadca'daki karşılığı "abubu", Latince'deki karşılığı ise "diluvium"dur. Hepsi de " her şeyi kaplayan su baskını, sel, yağmur fırtınası" anlamına gelmektedir. Tufan yalnızca su ile oluşan felaketlerin adı değildir. Deprem, kar, ateş gibi unsurlarla oluşan felaketler için de tufan kelimesi kullanılmaktadır. Fakat genellikle su ile meydana gelen felaketler için kullanımı yaygın olup, tarihte de pek çok örneğine rastlamak mümkündür (Harman, 2012: 319). Türk Dil Kurumuna göre ise tufan, bilhassa Hz. Nuh döneminde meydana gelen ve her şeyi su altında bırakan büyük felâketi ifade etmektedir (www.tdk.gov.tr).

İlahi dinlerin kutsal kitaplarına göre ise tufan, Nuh peygamber zamanında bütün dünyayı su altında bıraktığı anlatılan şiddetli yağmur ve yerden fışkıran su olarak belirtilmektedir. Ancak tufan kavramına ilahi dinler dışında, diğer dinlerde de rastlanmakta ve bu dinlere ait metinlerde de genellikle sel getiren şiddetli yağmur anlamı yüklenmektedir. Bununla birlikte tufanın yağmura bağlı olmayan, diğer su baskınları (deniz kabarması, ırmak taşması, okyanuslardan gelen kasırgalar vb.) şeklinde açıklandığı da görülür (Dölek ve Özsoy, 2018: 3651).

Tufan olayının ne zaman meydana geldiği hususunda ise farklı görüşler vardır. Bu olayın m.ö. 5 bin ile 4 bin yılları arasında meydana geldiğini iddia edenler olduğu gibi m.ö. 2700 yıllarında gerçekleştiği de ileri sürülmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde ise tufan olayının m.ö. 2700 yıllarında gerçekleşmiş olduğu kanaati daha ağır basmaktadır. Şöyle ki (Dartman, 2009: 7):

Arkeolojik verilere göre, Hz. Nuh'un Edom adı verilen bölgede yaşadığı, yaşadığı dönemin ise Bronz Çağı'na tekabül ettiği, bu dönemde tahta ve çivinin kullanıldığı belirtilmektedir. M.Ö. 2700 yıllarında ise Edom bölgesinin aniden boşalarak, bu bölgeye 2600'lü yıllarda başka insanların gelerek yerleştiği bilgisi verilmektedir (Sarıkçıoğlu, 1996: 202). Bu bilgiden yola çıkarak 2700'lü yıllarda

büyük bir olay neticesinde Hz. Nuh'un yaşadığı söylenen topraklarda insanların bölgeyi terk etmek zorunda kaldıkları ya da tamamen yok oldukları söylenebilir. Ayrıca aniden bölgenin boşalması ile yeniden insanların bölgeye yerleşmesi arasında yaklaşık 100 yıllık bir zaman vardır. Bu süreçte tufan olayının gerçekleştiği coğrafyada doğanın kendini yenilediği ve yeniden insan ırkının yerleşimine müsait bir hal almış olabileceği söylenebilir.

1922-1934 seneleri arasında ise İngiliz arkeolog Sir Leonard Woolley ve ekibinin Sümer kentlerinden biri olan tarihi Ur şehrinde yaptığı kazı çalışması sonucunda m.ö. 4. bin yıldan kalma kral mezarlarına ulaşılmış, Tufan öncesi kral listesinin yer aldığı kil tabletler ile 3 ile 3.70 cm arasında olduğu tahmin edilen çamur katmanına ulaşılmıştır (Warshofsky, 1977: 17). Woolley yaptığı kazı çalışması ile ilgili şunları ifade etmiştir:

"… Son olarak, şehir tepesinin daha yüksek olan aksâmı araştırıldığı vakit birkaç tabaka sonra sırf Sümer bakâyâsını ihtivâ eden kısımla volkanik camların bulunduğu karışık kısma tesâdüf ettik. Bu tuğla tabakasının 4.9 m. altında m.ö.. (milattan önce) 3200 senesine ait olduğu sıhhatle tespit edilen tufandan evvelki eski Ur harabeleri çıktı."

Tufandan evvelki eski Ur harabeleri m.ö. 3200 senesi olarak tarihlendiriliyorsa, tufan olayının m.ö. 3200 yılından daha sonraki tarihte olduğunu kanıtlamaktadır. Bu da tufan olayının m.ö. 2700'lerde gerçekleştiği tezini kuvvetlendirmektedir. Ayrıca bu dönmede yazılı olan belgelerin tufanın etkisinden gömülerek korunabildiği belirtilmektedir. Bunun yanında arkeolojik kazılar neticesinde çıkarılmış olan bir tablette Asurhanipal (m.ö. 668-627), tufandan evvel yazılan belgeleri okuyup anladığını belirtmektedir. Asurhanipal'ın bu ifadesi tufanın yazının keşfinden sonra gerçekleştiğinin bir göstergesidir. Yazının bulunması ise m.ö. 3500-3000 yıllarına tekabül etmektedir. Bu durum da tufan olayının m.ö. 2700 yıllarında gerçekleştiğinin işaretidir (Dartman, 2009: 7):

Tufan Olayı hem destanlara hem de Kutsal kitaplara konu olmuş önemli hadiselerden birisidir. Tufan Olayının tasviri ve eski metinlerdeki anlatımı genel

hatları ile birbirine benzemekle beraber farklılıklar da vardı. Bu bölümde genel olarak tufan olayının tarihine eski metinlerde, tabletlerde ve Kutsal Kitaplarda nasıl yer verildiğine değinilecektir.

1.1. Tevrat'a Göre Tufan

1.1.1. Tevrat'ın Yahvist Metnine Göre Tufan

Yahvist metinler, Yaratılış 2/4 babıyla başlamakta ve burada yaratılış ile Mısır'dan çıkış hadiseleri anlatılmaktadır. Bu metinlerde Tanrı devamlı Yahve olarak zikredildiği için "Yahvist" olarak adlandırılmıştır (Yiğitoğlu, 2012: 813). Yahvist rivayeti m.ö. 10. ve 9. yüzyıllar boyunca gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde oluşturulmuştur (Eroğlu, 2007: 16).

Tevrat'tın yaratılış kısmındaki 6,7 ve 8. Bölümler Yahvist rivayetten alıntıları içermektedir. Yahvist kaynaklı 6. bölümde tufana yol açan nedenler, 7. bölümde tufan olayının gerçekleşmesi, 8. bölümde ise tufandan sonraki durum ile ilgili bilgi verilmektedir.

Altıncı bölümde tufan olayının sebebi ile başlangıcı şu şekilde anlatılmaktadır: Tevrat'ta belirtildiğine göre Nuh, yaşadığı dönemin en kusursuz, en doğru insanıydı ve Tanrı buyrukları doğrultusunda yaşamını sürdüren birisiydi. Nuh'un Ham, Sam ve Yafet adlarında üç oğlu bulunmaktaydı. Nuh'un zamanında yeryüzünü zorbalık kaplamış, Tanrı'ya göre insan nesli yoldan çıkmış ve bozulmuştu. Bu sebeple Tanrı Nuh'a insanlığa son vereceğini, çünkü insanların yüzünden yeryüzüne zorbalığın hâkim olduğunu, insanlarla birlikte yeryüzünü yok edeceğini bildirir. Bu nedenle Nuh'a gofer ağacından bir gemi yapmasını, içini ve dışını ziftlemesini ve içeriye kamaralar yapmasını belirtir. Geminin uzunluğunun ise 300 arşın[1], yüksekliğinin 30 arşın, genişliğinin ise 50 arşın olmasını ister**.** Ayrıca Tanrı buyruğuna göre geminin pencereleri de olacak, boyu da yukarıya doğru bir arşın civarında olacaktı. Geminin kapısı yan tarafında olacak; gemiye üst, orta ve alt güverteler yapılacaktı. Geminin yapımından sonra ise Tanrı yeryüzüne tufan

[1] Arşın bir uzunluk ölçü birimi olup 1 arşın yaklaşık 75,8 cm'dir. Buradan hareketle geminin uzunluğu için 22,740 cm, yüksekliği için 2,740 cm, genişliği için de 3,790 cm sonucu çıkarılabilir.

göndereceğini ve bu tufanla yeryüzünde nefes alan tüm canlıların yaşamına son vereceğini bildirir. Fakat Nuh ile bir anlaşma yapacağını söyler. Ardından geminin içerisine alınacaklardan bahsedilir. Buna göre, Nuh gemiye karısını, oğullarını ve gelinlerini alabilecekti. Ayrıca her canlı türünün erkek ve dişisinden birer tane alabilecekti. Bu canlılara sadece evcil olan hayvanlar değil, sürüngenler, kanatlılar yani her çeşit canlı dâhil edilmiştir. Sonrasında ise Nuh'a bu canlılar ve kendisi için gemiye yiyecek depolaması bildirilmiştir (Yaratılış, 6. Bap/9-22):

Yedinci bölümde ise, tufan olayının cereyanı hakkında bilgiler yer almaktadır: Nuh Tanrının buyruğu üzerine geminin yapımını ve kendisinden istenilenleri yerine getirdikten sonra kendisine ailesi ile birlikte gemiye binmesi söylenir. Bunun gerekçesi ise Tevrat'ta *"Çünkü bu kuşak içinde yalnız seni doğru buldum."* şeklinde ifade edilmektedir. Metnin devamında Nuh'a kirli sayılan hayvanlardan ikişer çift, temiz sayılan hayvanlardan yarısı erkek yarısı dişi olmak üzere yedişer çift, kuşlardan da yedişer çift alması buyrulur. Bunun üzerine Nuh karısı, gelinleri ve oğulları ile birlikte gemiye biner. Gemiye alması emredilen hayvanlar da Nuh'a gelerek gemiye binerler. Yedi gün sonra tufan kopar ve yeryüzüne kırk gün kırk gece süresince yağmur yağar. Yeryüzünü kaplayan su, gemiyi yukarı kaldırır. Suların yeryüzünü kaplaması ile birlikte geminin dışında yeryüzündeki kuşlar, sürüngenler, yabani hayvanlar, insanlar kısaca soluk alan her canlı yaşamını yitirir. Yani metinde yeryüzündeki bütün canlıların yok olduğu sadece gemidekilerin kurtulduğu bildirilmektedir (Yaratılış, 7. Bap/1-23).

Sekizinci bölümde de tufan sonrası ile ilgili bilgilere hikayeleştirilmiş tarzda rastlanmaktadır. Sekizinci bölümdeki bilgilere göre yağmur diner ve yağmurun dinmesiyle birlikte sular yeryüzünden çekilmeye başlar. Kırk gün geçtikten sonra Nuh yeryüzündeki suların tamamen çekilip çekilmediğini anlamak için önce geminin penceresini açarak bir kuzgun gönderir. Kuzgun hiçbir yere konamaz ve havada uçup durur. Belli bir süre sonra bir güvercin yollar. Güvercin de hâlâ her yer sularla kaplı olduğundan dolayı konacak bir yer bulamaz ve gemiye geri döner. Yedi gün daha bekleyen Nuh güvercini tekrar dışarı salar. Bu sefer güvercin gagasında taze bir zeytin yaprağı ile akşamüzeri geri döner. Ardından yedi gün daha bekleyen Nuh,

güvercini tekrar gönderir. Bu sefer güvercin geri dönmez. Bunun üzerine yeryüzünden suların tamamen çekildiğini anlayan Nuh, geminin üst tarafındaki kapağı kaldırarak yeryüzüne bakar ve toprağın kurumuş olduğunu görür. Daha sonra Nuh, tufandan kurtulduğu için Tanrı'ya temiz sayılan hayvanlardan ve kuşlardan **yakmalık sunular**[2] sunar (Yaratılış, 8. Bap/2-20)

Dokuzuncu bölümde ise Tanrı bir daha yeryüzünde böyle bir tufan gerçekleşmeyeceğine dair söz verir. Bu kısım Tevrat'ta şu şekilde geçmektedir: *"Ve ben, işte, ben sizinle ve sizden sonra zürriyetinizle ve sizinle beraber olan canlı mahlûkla, gemiden çıkanların hepsinden bütün yerin hayvanlarına kadar, sizinle beraber olan kuşlar, sığırlar ve bütün yerin hayvanları ile ahdimi sabit kılıyorum."* Tanrının bu sözü üzerine yeryüzünde bir daha böylesi bir tufanın cereyan etmeyeceği anlaşılır. Bunun işareti olarak da "*Yağmur bulutlarını yeryüzüne gönderdiğimde parlayan bu kuşak, bana verdiğim sözü hatırlatacak"* diyerek Tanrı gökkuşağını yeryüzüne koyar (Yaratılış, 9. Bap/8-17).

Tufandan sonra Nuh çiftçilik yapar, bağ diker, sarhoş olup kendini bilmez ve çıplak bir haldeyken oğullarından Ham onu görüp kardeşlerine haber verir. Hz. Nuh bundan hoşlanmaz, nesli için "kardeşlerine hizmetçi olması" yönünde beddua eder. Nuh üç yüz elli yıl daha yaşar. Öldüğünde dokuz yüz elli yaşındadır. Oğulları Sam, Ham ve Yafes (Tevrat'ta Yafet) yeryüzüne yayılan insanların atası olurlar (Çelem, 2016: 46-47).

1.1.2. Ruhban Metnine Göre Tufan

Tevrat'taki yaratılış kısmının 6,7 ve 8. bölümlerinde ruhban metninden alınan paragraflar vardır. Ruhban kaynaklı yaratılış kısmının 6. bölümünde tufan öncesi, 7. bölümde tufan olayının meydana gelişi, 8. bölümde tufan olayının sonrası anlatılmıştır.

---

[2] Yahudilik'te Tanrı'ya farklı kurban çeşitleri vardır. Bunlar hayvanlardan olabileceği gibi, hububatlardan da olabilir. Bu kurban çeşitlerinden birisi de bir sunakta hayvanların yakılması suretiyle gerçekleştirilen kurban çeşididir. Bkz. Uğur, H. (2008). Kur'an'ın Tasdik Ettiği Tevrat'taki Konular. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), s. 280; Ekinci, Ö.K. (2011). Hz. İbrahim ve Kurban. Kelam Araştırmaları, Cilt: 9, Sayı: 1, s. 369

Ruhban metninin altıncı bölümünde geminin yapılması ve tufanın sebepleri ile ilgili verilen bilgilere göre; Nuh, yaşadığı dönemin en kusursuz en düzgün insanı ve Tanrı'nın yolunda yürüyen bir kuldur. Nuh'un Ham, Sam ve Yafet olmak üzere üç oğlu vardır. Tanrı nezdinde insan nesli bozulmuş, yeryüzünü zorbalık kaplamıştır. Bu nedenle Tanrı insan nesline son vereceğini, çünkü onların yeryüzünü zorbalıkla doldurduklarını söyler. İyi bir kul ve düzgün bir insan olması sebebiyle metinden anlaşıldığına göre Tanrı Nuh'un tufandan etkilenmemesi için O'na gofer ağacından bir gemi yapmasını söyler. Geminin içini dışını ziftlemesini, içine kamaralar yapmasını belirtir. Geminin genişliğinin 50, uzunluğunun 300, yüksekliğinin ise 30 arşın olmasını ister. Gemide pencerelerin de olmasını, geminin boyunun ise yukarı doğru bir arşın olmasını söyler. Yeryüzünde koparacağı tufanda nefes alan tüm canlıları yok edeceğini, yeryüzünde hiçbir canlının kalmayacağını bildirir. Fakat Nuh ile anlaşmasını sürdüreceğini de belirtir. Daha sonra Tanrı Nuh'a gemiye alabileceklerinden bahseder. Nuh'a gemiyi yaptıktan sonra oğulları, gelinleri ve karısıyla binmesini, tüm canlı türlerinden de biri dişi biri erkek olmak üzere birer çift gemiye almasını söyler. Metnin bu kısmında çeşitli sürüngenlerin, kuşların yırtıcıların çifter çifter Nuh'un yanına geleceği haber edilir. Nuh'un ve gemideki diğer canlıların yaşamaları için de gemiye yeterli miktarda erzak depolaması istenir (Yaradılış, 6. Bap/ 9-22). Ruhban metninin bu kısmındaki bilgiler Yahvist metindeki bilgilerle bire bir örtüşür şekildedir.

Ruhban metninin 7. bölümünde, tufanın gerçekleşme anından şöyle bahsedilmektedir: Tufan yeryüzünü kapladığında Nuh 600 yaşındadır. Tufan, o senenin ikinci ayının on yedinci günü başlamıştır. Tufanın başlaması göklerin kapılarının açılması, yeryüzü kaynaklarının fışkırması şeklinde betimlenerek anlatılmıştır. Tufanın başlaması üzerine Nuh karısı, gelinleri ve oğulları ile birlikte gemiye biner. Ayrıca kendisine buyrulduğu gibi bir erkek bir dişi olmak üzere hayvanların birer çiftini de gemiye alır. Tufan başlayınca sular da yükseldikçe yükselir ve gemi de suyun üstünde yüzmeye başlar. Tufan esnasında tüm yüksek dağlar suların altında kalır. Hatta sular öyle yükselir ki dağları 15 arşın kadar aşar. Kırk gün devam eden tufanın ardından yeryüzündeki tüm canlılar ölür. Sular yeryüzünü 150 gün boyunca kaplar (Yaratılış, 7. Bap/6-24). Ruhban metninin bu

kısmında Yahvist metninden farklı olarak Nuh Peygamberin tufan koptuğunda 600 yaşında olduğu, tufanın gerçekleşme zamanı ve suların yeryüzünü 150 gün kapladığı bilgisi yer almaktadır.

Ruhban metninin sekizinci bölümünde ise tufan sonrası ile ilgili şu bilgiler verilmektedir: Nuh'u ve gemideki canlıları hatırlayan Tanrı bir rüzgâr estirerek suların çekilmesini sağlar. Göklerin kapakları ve enginlerin kaynakları kapanır. 150 gün sonra sular iyice azalır. Gemi yedinci ayın on yedinci günü Ararat Dağları'na oturur. Onuncu aya kadar sular devamlı azalır. Onuncu ayın birinde ise dağların dorukları görünmeye başlar. Nuh 601 yaşındayken birinci ayın birinde yeryüzündeki sular kurur. İkinci ayın yirmi yedinci günü ise toprak tamamen kurumuştur. Bunun üzerine Tanrı Nuh'a ailesi ile birlikte gemiden çıkması emrini verir. Ayrıca kuşlar, hayvanlar ve sürüngenler ile gemideki tüm canlıların da çıkmasını ve yeryüzünde çoğalmasını bildirir. Bunun üzerine gemideki tüm canlılar gemiden ayrılır ve yeryüzüne yayılır (Yaratılış, 8. Bap/1-19). Görüleceği üzere Ruhban metninde tufanın gerçekleşme zamanıyla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Fakat verilen bilgiler Nuh Peygamberin yaşı üzerinden verilmiştir. Dolayısıyla burada yer alan bilgilerden sadece varsayımsal sonuçlar çıkarılabilir.

Tekvin'deki tufan öyküsünde yalnızca tek bir Tanrı vardır. O'nun her şeye gücü yeter, bir amacı vardır, iyidir ve Tufan'dan kurtulabilmiş olan kuşakların atası ve önderi olan tek iyi insan Nuh ile doğrudan ilişkisi vardır. Tufan, insanlara bir ceza olarak gönderilmiştir. Ancak, Tekvin'e göre insanların yoldan çıkmaları ahlaki bir yanlıştır. İnsanlar çürümüştür. Tanrı sadece Nuh ve ailesiyle, seçilmiş hayvanlar, kuşlar ve bitkilerin kurtulması gerektiği yargısına varır. Bu her şeye gücü yeten bir Tanrıdır (Ryan ve Pitman, 2011: 395-396). Fakat Tekvin'de Mezopotamya Tanrılarında olduğu gibi Tanrının insani özelliklerden tamamen sıyrılamadığı anlaşılmaktadır. Tanrı Nuh'un pişirdiği tatlı kurbanın kokusunu alır. Ayrıca yaptığı işin kötülüğünden bir parça şaşırmış görünerek Nuh'a uzun bir yaşam bahşeder ve insanlığa yeniden böyle bir tufan göndermeme konusunda söz verir (Ryan ve Pitman, 2011: 396).

1.3. Sümer Tabletlerinde Tufan

Medeniyete dair ilk izlere Mezopotamya bölgesinde rastlanmaktadır. Bu bölge, Ortaçağ sonlarına kadar o devrin en ileri kültür ortamlarından birisi olmuştur. Mezopotamya'da var olan milletler insanlık tarihine önemli katkılar yapmışlardır. Sümerlerin tarih sahnesine ne zaman ve nasıl çıktıkları tartışmalı bir konudur. Elimizdeki veriler ışığında ilk yazıyı kullanan millet olmalarından dolayı, Tarihin (Yazılı Tarih) başlangıcı onlara atfedilir. Bu biraz da tarih metodolojini yansıtan bir bakış tarzıdır. Sümerlerden önce de Mezopotamya'da farklı milletler vardır. Yazılı belgeler dışında insana ait maddi kalıntılar arkeolojik yöntemlerle incelendikçe, yerin uzun tarihine ait bilinmezler azaldıkça, yer ve insanlık tarihine ait şüphesiz daha çok bilgiye sahip olacak ve bunları tutarlı bir şekilde bir araya getirebileceğiz (Dölek ve Özsoy, 2018: 3654).

Sümerlere ait tarihsel belgeler incelendiğinde, ilk edinilen izlenim, burada inanç âleminin baştan sona kadar bütün yaşayışa hükmettiğidir. Sümer tarihinin başlangıcından sonuna dek, pek çok dini kitabe, kentlerin her bir tarafından göğe uzanan basamak kuleler ve kutsal binaların duvar kalıntıları içinde rastlanan adak sunma tasvirleri, bu insanların, bütün yaşayışlarını dine adadıklarını doğrulamaktadırlar (Schmökel, 1953: 198). Hal böyle olunca mitolojileri de dini inançlarının etkisiyle şekillenmiştir denebilir.

Sümer dini inancında tanrılar, insan şeklinde tasavvur edilmiş ve ölüm dışındaki başka insani özellikler inançları doğrultusunda tanrılara yüklenmiştir. Sümerlere dair edinilen bilgilerden bu tanrıların insan tabiatına ait evlenmek, yemek, içmek, çocuk sahibi olmak, kıskançlık, öfke, nefret, hastalık, yaralanma, savaşmak gibi ihtiyaçlara, duygulara ve hislere sahip oldukları görülmektedir. Bunu yanında tanrılara atfedilen olağanüstü güçlerin ise belli birtakım yasalara tabi olduğu anlaşılmaktadır. Tanrıların her istediklerine ulaşamadıkları, hatta isteklerine ulaşmak için bazen çeşitli planlar yaparak kurnazlık ve hile olarak adlandırılabilecek davranışlara yönelebildikleri görülmektedir (Altuncu, 2014: 120). Tufan olayının Sümer versiyonunda da tanrılara yüklenen bu özellikler açıkça görülmektedir.

Sümer tufan mitosunda Nuh Peygamber'in adı Ziasud-ra (Ziusudra) olarak geçer. Belgelerde Ziasudra için "kendisine gelen vahiylere her zaman saygılı, dindar bir kral" olarak söz edilmektedir. Sümer dininde; doğada, dünyada bütün evrende hissedilen, görülen her şeyin bir tanrısı vardır. Hatta bin beş yüze yakın tanrı adına rastlanır. Sümerlere göre, tanrılar insan görünümünde yaratıklardır. Ancak onlar, olağanüstü insan güçleri olan ölümsüz varlıklardı. Onların da insanlar gibi eş ve çocuklardan oluşan aile efratları vardı. Bu aileler topluluğu, kral gibi bir baş tanrı altında toplanmışlardı. Bunlardan Yer Tanrısı, Gök Tanrısı, Su ve Hava Tanrıları yaratıcı olan tanrılardı. Diğer tanrılar ise, yönetici ve koruyucu tanrılardı. Sümerlerde yer alan en önemli tanrılar şunlardır; Gök tanrısı An, ay tanrısı Nanna veya Souen, yer tanrısı Ki, hava tanrısı Enlil, su ve bilgelik tanrısı Enki, Güneş ve adalet tanrısı Utu, aşk ve savaş tanrısı İnanna. Bu tanrılar Sümerlere göre tufanı yapmışlardı (Yaşın, 2013: 61).

Philadelphia Üniversitesi Müzesi'nde bulunan yarısı kırılmış olan bir tablette tufan olayının Sümerce ve şiir tarzında anlatıldığı belirtilmektedir. Maalesef tablet kırık olduğu için tufan olayı ile ilgili bilgilerin yalnızca bir kısmı okunabilmiştir. Ancak okunabilen kısımlar dahi tufan hakkında yeterince aydınlatıcı bilgiler içermektedir. Tabletin okunabilen kısımlardan anlaşıldığı kadarıyla Tanrılar insanlara kızdığı için tufan çıkarmaya karar verirler (Çığ, 2017: 50). Bazı tanrılar bu acımasız karardan hoşlanmazlar ve üzüntü duyarlar. Sonra da Ziusudra isimli dindar, tanrı korkusu olan, düşler ve büyülü sözler yoluyla tanrısal vahiyleri hep gözeten bir kral olarak betimlenen kişiye tanrılardan biri tarafından bir duvar arkasından tufanın olacağı bildirilir. Tablette tufan olayı okunabildiği kadarıyla şu şekilde geçmektedir (Kramer, 2018: 190-191):

"Tufan...

......

Öyle karar alındı......

O zaman Nintu..... gibi gözyaşı döktü,

Kutsal İnanna halkı için bir ağıt tutturdu,

Enki kendi kendine karar aldı,

An, Enlil, Enki ve Ninhursag .....

Göğün ve yerin tanrıları An ile Enlil'in adını söylediler

O zaman kral Ziusudra, ...'nın paşişu'su,

Dev bir .... inşa etti;

Alçakgönüllülükle, itaatle, saygıyla, o

Her gün uğraşarak, durmadan

Her türlü düşü görerek .....

Göğün ve yerin adlarını anarak

.... tanrılar bir duvar.....

Ziusudra, duvarın yanında durarak, dinledi.

'Solumda, duvarın yanında dur .....

Duvarın yanında sana bir söz diyeceğim, sözümü dinle,

öğütlerime kulak ver:

Bizim . .'mızla bir tufan ibadet merkezlerini silip süpürecek; İnsanoğlunun tohumunu kurutmak için .....

Karar böyle, tanrılar meclisinin sözü.

An ve Enlil tarafından verilen emirle ....

Krallığı, kanunu (sona erdirilecek).' "

Bu kısımdan sonra tabletin 40 dizelik kırık bölümü gelmektedir. Bu kısımda Ziusudra'nın gemiyi nasıl yapacağı anlatılıyor olmalıdır. Tabletin tekrar okunabilen kısımlarına gelindiğinde, tufanın gerçekleştiği ve tüm ülkeyi kaplamasının ardından yedi gün yedi gece sular altında bıraktığı görülmektedir. Daha sonra ışığını her yere saçarak güneş tanrısı Utu meydana çıkar ve Ziusudra, bu tanrının önünde yerlere kapanarak ona kurbanlar sunar. Bununla ilgili dizeler ise şöyledir (Kramer, 2018: 192; Köksoy, 2002: 73):

"Olağanüstü kuvvetli fırtınaların hepsi, bir olup saldırdılar,

Aynı anda tufan ibadet merkezlerini kapladı.

Yedi gün yedi gece boyunca,

Tufan ülkeyi kasıp kavurdu,

Fırtınalar koca gemiyi azametli dalgalara çarpıp dururken,

Işığını yere göğe saçan Utu çıktı.

Ziusudra koca geminin bir penceresini açtı,

Kahraman Utu koca ışınlarını koca geminin içine saldı.

Kral Ziusudra,

Utu'nun önünde yerlere kapandı,

Bir öküz kesti kral, bir koyun kesti."

Daha sonra yine tabletin 39 dizelik kırık kısmı gelir. Tabletin okunabilen kısımlarında Ziusudra'ya tanrısal özellikler verilmesinden bahsedilir. An ve Enlil'in önünde secdeye varan Ziusudra'ya "tanrılarınki gibi bir yaşam ve ebedi bir soluk verilir, sonra da "güneşin doğduğu yer" Dilmun'a[3] götürülür (Kramer, 2018: 192; Köksoy, 2002: 74):

---

[3] Dilmun hakkında 31. sayfada ayrıntılı bilgi verilmiştir.

"An ile Enlil'in ..'larıyla çıkardıkları 'göğün soluğu', 'yerin soluğu' her yere yayıldı,

Topraktan çıkan bitkiler boy attı.

Kral Ziusudra,

An ile Enlil'in önünde yerlere kapandı;

An ile Enlil Ziusudra'yı bağırlarına bastılar.

Ona tanrılarınki gibi bir hayat verdiler:

Tanrılarınki gibi ebedi soluğu onun için yere indirdiler.

Böylece kral Ziusudra'yı,

Bitkilerin adının ve insanoğlunun tohumunun koruyucusunu,

Geçiş ülkesine, Dilmun ülkesine, güneşin doğduğu yere yerleştirdiler."

Metnin yaklaşık 39 dizelik son kısmı hasarlıdır, bu nedenle değişimden sonra ölümsüzler ülkesinde Ziusudra'nın başına neler gelmiş olabileceği konusunda bir fikrimiz bulunmamaktadır (Kramer, 2002: 193).

Sümerlilerin Tufan anlayışları, diğer inançlarında olduğu gibi mitoloji ve putperestlik inançlarıyla karışmış durumdadır.

1.4. Gılgamış Destanı'nda Tufan

İnsanları cezalandırmak amacıyla tanrının eski çağlarda bir tufan çıkardığı hikâyesinin ilk defa Tevrat'ta geçtiği düşünülmekteydi. Ancak 19. Yüzyılda Ninive'de gerçekleştirilen kazılardan Asur Kralı Asurbanipal'ın kütüphanesindeki bir tablette benzer hikâyenin okunması (1872) büyük bir şaşkınlık yaratmış ve bu düşünce sarsılmıştır (Çığ, 2017: 49).

Yapılan araştırmalara göre Gılgamış Destanı'nın ilk yazılış tarihi m.ö. 3000-2500 yıllan arasına tekabül etmektedir. Bugün, Gılgamış Destanı'nın ardında, Kutsal Kitap döneminin de ötesine, yaklaşık 2000'e kadar giden uzun bir edebi tarih vardır. Destan Sümerce on iki adet kil tablet üzerine kaydedilmiştir. İlk kez yazımından sonra, Babil döneminde, iki kez daha kil tabletler üzerine Babil dilinde yazılmıştır. Gılgamış Destanı'nda toplam iki bin dokuz yüz satır olduğu düşünülmektedir. Destanın en önemli bölümleri ise hâlâ eksiktir. Destanın Sümer dilinde yazılmış olan versiyonunun anlaşılması kolay olmamıştır. Babil kralı Hammurabi (m.ö. 1792-1750) döneminde yeniden kaleme alınmış olan Gılgamış Destanı'nın üç farklı tableti de bulunamamıştır (Campbell, 1993: 135). Destanın en son yazılım tarihi tam olarak ortaya çıkarılmamış olsa da, destanı kaleme alan son ozanın Orta Babil (m.ö. 1300 civarı) döneminde yaşayan "Sin-Lekke Unnini" isminde bir sanatçı olduğu düşünülmektedir (Bottero, 2011: 51).

Destanın başkahramanı Gılgamış, Sümerliler tarihinde, hem mitolojik hem de tarihi bir kahraman olarak tanınmaktadır. Mezopotamya'nın güneyinde bulunan Uruk kentinin 5. kralıdır ve II. Er Sülaleler = Mesilim (İ.Ö. 2650-2550) döneminde yüz yirmi altı yıl hüküm sürmüştür. Dolayısıyla Kiş hükümdarı Agga'nın çağdaşıdır. Tufan'dan sonra hüküm sürmüş krallara ilişkin Sümer kaynaklarında da Uruk'lu Gılgamış'tan söz edilir. Ama destanda ve şiirde Gılgamış'la ilişkilendirilen olaylarla ilgili tarihsel bulgu yoktur (Baybal, 2013: 210).

On iki tablete yazılmış olan destanda, tufan olayı on birinci tablette anlatılmaktadır: Gılgamış, Uruk şehrinin kralı olup, ölen dostu Engidu'yu tekrar hayata döndürmek ister. Bunun için de tufan felaketinden kurtularak ölümsüzlüğe kavuşan Utnapiştim'i bulup, ondan ölümsüzlüğün sırrını öğrenmeyi amaçlar (Harman, 2012: 320). Utnapiştim tufandan kurtulmayı başarmış, Tanrılar tarafından ayrıcalıklı olarak değerlendirilen bir seçilmiştir. Utnapiştim tarafından Gılgamış'a tufan olayı anlatılır (Göğebakan, 2016: 57).

Destandaki bilgilere göre; insanlar çok fazla çoğalmışlar, bu nedenle de çok gürültü yapar olmuşlardı. Tanrılar ise insanların çıkardıkları gürültülerden ve şamatalardan uyuyamaz hale gelmişlerdi. Bundan ötürü dört büyük Tanrı bir araya

gelerek, bir tufan çıkarmaya ve insanları ortadan kaldırmaya karar verirler. Bilgelik Tanrısı (Enki), insanların yok edileceğine çok üzülür ve Şuruppak şehrindeki Utnapiştim'e evinin duvarından seslenerek Tanrıların tufan çıkarmaya karar verdiklerini, insanları yok edeceklerini bildirir ve bunun için bir gemi yapmasını söyler (Çığ, 2017: 49). Bu kısım destanda şu şekilde geçmektedir (Maden, 2017: 107-108):

"Büyük Tanrılar bir gün tufana karar verip

Anu Tanrıyla görüştürler, babalarıyla;

danışmanları Yiğit Enlil'di,

gözcüleri Ninurta,

su ustaları Ennigu;

gizlilik üzerine ant içen Ea da yanlarındaydı;

Orada konuşulanları sazdan bir duvara aktardı:

Sazdan duvar, kamıştan duvar,

dinle beni sazdan duvar, dinle beni kamıştan duvar!

Şuruppak adamı, Ubar-Tutu oğlu,

yık evini, ondan bir gemi yap kendine hemen!

Bırak malı mülkü kurtar yaşamı,

neyin varsa koyver gitsin, kurtar yaşam soluğunu;

her canlıdan bir örnek koy gemiye,

elinle kuracağın gemiye.

Boyutları yerli yerinde olmalı,

eni boyuna denk olmalı,

üstünü Apsu[4] *gibi bir çatıyla kapat!"*

Utnapiştim, kendisine söylendiği gibi bir gemi yapmaya başlar ve yedi günde tamamlar. Geminin yapıldığı zaman zarfında pek çok hayvan kesilir; kırmızı, beyaz ve su katılmamış şaraplar adeta bir nehir suyu gibi bol bol içilir, şenlik havasında çeşitli törenler yapılır (Çığ, 2017: 49).

"Her gün öküzler kestirdim ustalara,

her gün koyunlar kestirdim.

İşçiler bir ırmağın suyu kadar şarap içtiler,

türlü türlü içki içtiler.

Bir şölen düzenledim sonunda

akitu şöleni gibi;

sonra gidip yıkandım, ellerimi dinlendirdim.

Yedinci günün sonunda gemi bitmişti" (Maden, 2017: 109).

Utnapiştim yaptığı geminin içine evcil ve yaban hayvanları, ailesini, sanatçıları, akrabalarını yerleştirir. Yanına bir miktar da altın alır. Geminin kapısının kapanmasıyla birlikte fırtına çıkar ve yağmur suları yeryüzünü kaplar. Yağmur suları bir taraftan gökten sağanak şeklinde boşalırken, bir taraftan da yeryüzünden Yer Tanrıları tarafından fışkırtılır. Tufanın giderek öyle azgınlaşır ki, tufanı çıkaran Tanrılar bile korkmaya başlar. Bu felaket altı gün altı gece devam ettikten sonra gemi yedinci gün Nizir (Nisir) Dağı'na oturur. Yedi gün bekleyen Utnapiştim dışarıya bir güvercin yollar. Güvercin konacak bir yer bulamadığından dolayı geri döner.

[4] Apsu'nun pek çok farklı anlamı vardır. Apsu kelimesi su anlamına geldiği gibi, Sümer ve Akad mitolojisindeki yeraltı tatlı su okyanusu için de bu kelime kullanılmaktadır. Ayrıca Babil ve Asur tapınak avlularında bulunan belirli kutsal su depolarına da apsû veya abzu denirdi. Eridu'da Enki'nin tapınağı için de aynı kelime kullanılmış olup, metinde de bu anlamda kullanıldığı, bir tapınak gibi çatıyla üstünü örtmesinin belirtildiği düşünülmektedir

Ardından bir kırlangıç salar, ancak kırlangıç da geri döner. En son ise bir karga[5] gönderir ve karganın geri dönmemesi üzerine dışarı çıkarlar.

"Altı gün yedi gece boyunca

Tufan kasırgası yurdu kasıp kavurdu,

yedinci gün geldiğinde

sona erdi fırtına, kasırga, bora

doğuran bir kadın gibi çırpıntılar içinde.

Deniz döndü, rüzgâr dindi, Tufan kesildi.

Kapağı bir açtım, temiz hava çarptı yüzüme,

ortalığa baktım, ortalık sessizdi,

çamura dönmüştü insanoğlu her yerde,

çatıların üstü baştan başa bataklıktı.

Diz çöküp ağladım kımıldamadan,

yanaklarımdan yaşlar süzüldü.

Kıyılar aradım denizin sınırlarında,

Ötelerden bir kara parçası yükselmekteydi;

gemi Nizir Dağı'na oturdu.

...Yedinci gün gelince

dışarı bir güvercin saldım,

[5] Muazzez İlmiye Çığ, karga yerine kuzgun kelimesini kullanmıştır. Fakat Sait Maden'in çevirisinde karga kelimesi geçmektedir.

konacak yer bulamayıp geri döndü.

Dışarı kırlangıç saldım,

konacak yer bulamayıp geri döndü.

Dışarı karga saldım,

karga gitti, suları alçalıyor gördü,

kondu yere, gaga çaldı, geri dönmedi." (Maden, 2017: 111-112).

Tufan olayının ardından kurtulmayı başaran Utnapiştim, Nisir Dağı'nın tepesinde kurbanlar ve içkiler sunar. Kurban etlerini türlü ağaçların odunlarıyla yaktığı ocaklarda yedi kazanın içerisinde pişirir. Pişen etlerin tatlı kokusunu alan Tanrılar etin başına üşüşürler. Tufanı yaptıran Tanrı Enlil gemiyi ve insanları görünce 'bunları kurtaran kim' diye çok öfkelenir. Bilgelik Tanrısı ise 'kurallara uymayanı cezalandır ama cezalandırırken bu kadar ölümcül ve ağır cezalar verme' diyerek onu yatıştırır. Ardından Utnapiştim ile karısına ölümsüz bir yaşam bahşedilerek, nehrin ağzındaki Tanrılar bahçesine yerleştirilirler (Çığ, 2017: 50).

"Ea ağız açıp konuştu

ve Yiğit Enlil'e dedi ki:

'Sen Tanrıların en bilgesi, sen Yiğit,

nasıl saldın Tufan'ı düşüncesizce?

Suçu suç işleyene çektir;

öldürmenin ne gereği var onları?

Bağışlayıcı ol yok etme!

Daha yeğdir bu tufandan'

...Bunun üzerine Enlil gemiye çıktı,

elimi tuttu, yanına kaldırdı beni,

karımı da kaldırıp diz çöktürdü yanına.

Alınlarımıza dokunup kutsadı bizi:

'Utnapiştim insan soyundandı eskiden,

bize, biz Tanrılara benzesin şimdi oda, karısı da,

gitsin uzağa yerleşsin ırmakların döküldüğü yere!'

Alıp uzağa yerleştirdiler beni, ırmakların döküldüğü yere" (Maden, 2017: 113-114).

Gılgamış Destanı'na göre, tufanın kendisi Tanrıların yersiz isteklerinden kaynaklanan benzersiz bir doğa olayı olarak kabul görmüş gibidir. Böylesi bir yıldırma cezası veren Tanrıların mantığı biraz anlamsız gibi görünmektedir. Çünkü Tanrıların tufan kararının sebebi insanların çok gürültü çıkarmasıdır (Ryan ve Pitman, 2011: 295). Destana göre, Tufan öyle azgınlaşıyor ki, onu yaptıran Tanrılar bile korkuyor. Yani Tanrıların karar verdiği bir olay gerçekleşiyor ve Tanrıların kontrolünden çıkarak Tanrıları da tehdit eder hale geliyor (Özdemir, 2003: 243). Tufan sona erince ise Tanrılar açlıktan kıvranır vaziyette tufan kahramanının hazırladığı yemeğe üşüşmektedirler. Tevrat'taki tufan olayı ise tek Tanrı kontrolünde gerçekleşir. Tanrı olaylara daha hâkimdir ve daha kudretlidir. İnsani özelliklerden büyük ölçüde sıyrılmıştır.

Özetlersek: Gılgamış Destanı'nı meydana getiren konulardan bir kısmı, esasında Gılgamış'ı içeren Sümerce ilk örneklerden alınmadır. Sümerce karşılığı olmayan kısımlarda dahi, pek çok motifin Sümer mitolojisini yansıttığı görülmektedir. Diğer taraftan Babilli şairlerin hiçbir kısımda Sümer malzemelerini direk uyarlamadıkları da belirtilmelidir. Biçimleri ve içerikleri kendi mirasları ve kültürlerine uygun şekilde düzenlemişler ve Sümerce eserin sadece ana çatısı tanınabilir biçimde kalmıştır. Bütün olarak konu yapısına gelince-huzursuz ve serüvenci kahramanın başına gelen etkin ve önüne geçilmez olaylar dizisi ve yaşadığı

kaçınılmaz düş kırıklığı-kesin olarak Sümerlerden çok Babilliler tarafından geliştirilmiş ve ortaya çıkarılmıştır. Bundan dolayı, derin anlamda "Gılgamış Destanı"nı bir Sami yaratısı olarak nitelemek yerinde olabilir (Kramer, 2002: 241).

Birtakım araştırmacılar ise Gılgamış Destanı ile Tevrat arasındaki benzerlik ve paralelliklere dikkat çekmişlerdir. Bu benzerliğin en ilginç yanı ise, Tevrat'ın uğraştığı tanrıların ve kehanetlerin ayrı ayrı olmasıdır. Tevrat'ta anlatılan Tufan destandakinin bir kopyasıdır (Pakman, 2016: ?).

1.5. Babil Tabletlerinde Tufan

Tufan efsanesine Atrahasis mitinde de rastlanmaktadır. Jean Bottero'ya göre yaklaşık 1200 dizeden meydana Atrahasis miti, m.ö. 18. yüzyıl dolaylarında yazılmıştır. Söz konusu mit, üç tablet halinde bulunmuştur. Bununla beraber, Babil tufan mitinin kendisi de Sümer kökenlidir (Caner, 2017: 21-23: Köksoy: 2002: 71).

Atrahasis destanı ilk kez George Smith tarafından 1876 senesinde çevrilerek tanıtımı yapılmıştır. Fakat Smith destanın yalnızca bir kopyasını bilmekteydi ve destan kahramanının adını da "Atarpi" şeklinde yanlış çevirmişti. Bu yanlışlık 1900 yılında Heinrich Zimmern tarafından "Atrahasis" şeklinde düzeltilmiştir (Kıymet, 2013: 733).

Atrahasis destanının kısaca özeti şöyledir: İnsanların yaratılmasından önce Tanrılar vardır. Tanrıların yemek, içmek, barınmak, giyinmek gibi insanlara özgü ihtiyaçları bulunmaktadır. Tanrılar alt sınıf ve üst sınıf olmak üzere iki sınıfa bölünmüştür. Üst sınıf, alt sınıfı yönetmektedir. Alt sınıf ise lüks maddeler ile tüketim mallarının üretiminde ağırlaşan koşullar altında çalışmaktadır. Çalıştıkları ağır koşullardan usanan alt sınıf Tanrılar isyan ederek, isteklerini bildirmek üzere Kral Tanrı Enlil'in huzuruna varırlar. Yönetici sınıftaki tanrılar ile aynı haklara sahip olmaları gerektiğini, kendilerine haksızlık yapıldığını söylerler (Caner, 2017: 21-23).

Tanrı Enlil, bu asilerin örnek olacak şekilde cezalandırılması gerektiğini düşünür. Fakat Anu, bu problemin daha makul şekilde çözülebileceğini söyler. Neticede Enlil, Tanrıların işlerinin görülmesi, ihtiyaçlarını karşılaması amacıyla

insanoğlunun yaratılmasına karar vererek, bu iş için Nintu, Mami ve Belet-ili gibi isimlerle adlandırılan Ana Tanrıça'ya görev verir. Ana Tanrıça verilen görevi geri çevirmez, fakat insanoğlunu şekillendirebileceği kilin Enki'de olduğunu söyler. Daha sonra Ana Tanrıça, Enlil'den aldığı kili bu iş için kurban edilen bir Tanrının eti ve kanı ile karıştırır. Tanrıların her biri bu kil karışımına sırayla tükürürler ve Ana Tanrıça insanı şekillendirir. Ardından tüm Tanrılara bunun haberini verir. Diğer tanrılar tarafından tebrik edilir ve ona "bütün Tanrıların sahibesi" anlamında "Belet-kala-ili" ismi verilir. Ancak Ana Tanrıça işini tamamlayamadan "Kader evi" adı verilen yerde Enki kili çiğner, Ana Tanrıça da ondan on dört parça koparır. Doğum Tanrıçaları bu on dört parçayı yedisi kadın yedisi erkek olmak üzere ikiye bölerler. Onuncu ayın sonunda hamile bir kadından insanoğlu dünyaya gelir (Kıymet, 2013: 734).

İnsanlar dünyaya gelir gelmez çalışmaya başlarlar. Ölümlü olarak yaratılmalarına rağmen ömürleri oldukça uzundur. Çünkü hayatları boyunca hastalık ya da felaketlerle karşılaşmazlar. Böylece hızla çoğalıp zenginleşirler. İnsanların hızla kalabalıklaşması sonucu, onlardan yükselen uğultudan Kral Enlil rahatsız olur ve uyuyamaz hale gelir. Bu sebeple Tanrı Enlil insanoğluna hastalık illetini vererek insan nüfusunu eksiltmeye karar verir. İnsanlar arasında salgın hastalıklar yayar. İnsan türü tamamen yok olmak üzereyken Tanrı Enki müdahale ederek insan Kral Atrahasis'e bundan nasıl insanların kurtulabileceğini anlatır. Böylece insanlar bu felaketten kurtularak yeniden çoğalırlar ve tekrar gürültü yapmaya başlarlar. Bu duruma sinirlenen Enlil, bu kez insanları açlık ve kuraklıkla yok etmek ister, ancak Enki buna da mani olur (Caner, 2017: 21-23).

Enlil nihayetinde çileden çıkar ve insan ırkını tamamen ortadan kaldırmaya karar verir. Fakat Enki, insan türünün devam etmesi gerektiği düşüncesi ile Atrahasis'e yardım etmeye karar verir. Ona Enlil'in çıkaracağı tufandan kurtulabilmesi için bir gemi yapması gerektiğini bildirir. Gemiyi yapan Atrahasis tufan başlamadan evvel bir ziyafet düzenler. Neticede bir fırtına ve beraberinde tufan başlar. Fırtına, Tanrı Adad'ın kükremesi şeklinde betimlenir. Su baskını sebebiyle çıkan karmaşada insanlar birbirini fark edemez hale gelir. Tufan bir boğa

böğürmesini andırır şekilde gerçekleşir. Rüzgâr ise yaban eşeğinin anırması gibi şiddetle eser. Güneş batar ve her yeri karanlık kaplar. Bu durumda tanrılar dahi çaresiz kalırlar ve susuzluklarını gideremezler. Tufan sekiz gün sekiz gece boyunca devam eder. Bundan sonra tam da Gılgamış Destanı ile kıyaslanabilecek yerde metnin kırık bölümü gelir. Okunabilen kısmında ise Atrahasis gemiden inerek Tanrılara kurban sunar. Kurbanın kokusunu alan Tanrılar yemeğin başına üşüşürler ve daha sonra Tanrıça Nintu'nun şikâyetleri doğrultusunda insanlara ne olacağı hakkında tartışırlar. Böylesine şiddetli bir tufan karşısında insanların hayatta kalabilmesi Enlil'i dahi şaşkına çevirmiştir. İnsanların böylesi bir felaketi nasıl atlatabildiklerini sorar. Metnin çok kırık bölümlerinden anlaşılabildiği kadarıyla tanrılar insan soyunun aşırı çoğalmasının önüne geçmeye karar verirler (Kıymet, 2013: 735-736). Burada Enki yeniden devreye girerek Enlil'in tekrar kızmasına neden olacak bir gürültünün ortaya çıkmasını engelleyici tedbirler alır. Bunun için uzun olan insan ömrünü kısaltır, kısırlık ve çocuk ölümlerini yaratır (Caner, 2017: 21-23).

Toparlamak gerekirse ikisi Asur ve ikisi Babilonya olmak üzere dört fragmanda Asur destanında tufan olayından bahsedilmektedir. Buna göre Tanrı Enlil insanları gürültü çıkardıkları gerekçesi ile cezalandırmaya karar verir ve bir tufan çıkarır. Tanrı Enki ise tufan ile ilgili Atrahasis'i uyararak bir gemi yapmasını söyler ve böylece insan soyu yok olmaktan kurtulmuş olur. Tufanla ilgili Babil, Asur ve Sümer versiyonları arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Babil'de Büyük İskender döneminde yaygın olan tufan hikâyesini aktaran Babilli din adamı Berossus, tufan öncesine dair on kişilik krallar listesindeki isimlerden bahsederken, onuncu kral ve tufan kahramanı olarak Sippar'da yaşayan Xisouthros'dan bahseder (Harman, 2012, 321).

Sonuç olarak insanlar arasında eskiçağlardan beri bir sınıf ayrımı vardır ve yönetici sınıf alt sınıfı yani üretici sınıfı baskı altında tutabilmek amacıyla, Tanrıları veya yönetici sınıfı kızdırmalarının, rahatsız etmelerinin başlarına büyük felaketler getirebileceği düşüncesini dini motiflerle insanların zihnine kazımışlardır. Çünkü bir

grubun çalışmadan yaşamına devam etmesi için bir grubun en aza razı olarak, eşitlik talep etmeden çalışması gerekmektedir (Caner, 2017: 21-23).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TUFAN KAHRAMANI VE COĞRAFYASI

2.1. Tufan Kahramanı

Tufan olayı ile bütün semavi kitaplar olan Kuran, İncil, Tevrat'ta adı sıkça geçen ve Gudi, Sümer, Akad, Elam, Babil, Asur kitabelerinde tufan mitolojisi ile anlatılmak istenen kişi şüphesiz Nuh Peygamber'dir. İslam kaynaklarında Nuh Peygamber'in asıl adının "Abdulğaffar" olduğu yazılı olup, semavi kitaplarda ve milattan önceki Gudi, Sümer, Akad, Elam, Babil, Asur'un Mezopotamya plaketlerinde Nuh, Nuva, Nova, Noah, Ziusudra, Atrahasis, Utnapiştim, Xisuthrus olarak değişik dil ve kültürlerde anılır (Yaşın, 2013: 56).

Kutsal kitaplarda Hz. Âdem, yaratılan ilk insan olarak geniş çapta yer alır. Hiçbir kutsal kitapta ve Kur'an'da onun peygamberliğinden bahsedilmez, ancak zımnen peygamber olması gerektiği kabul edilir. Kutsal kitaplarda ve Kur'an'da peygamber olarak kendisinden en çok bahsedilen ilk peygamber Hz. Nuh'tur. Ayrıca Nuh Tufanı nedeniyle Nuh ve ailesi dışında bütün insanların helak olduğu, bugünkü insanların hepsinin onun soyundan türemiş olduğuna inanıldığı için, onun hakkında her millet kendilerine uygun öyküler geliştirmişlerdir. Bu şekilde düşünenler, bütün milletlerin soy ağacını Hz. Nuh'a dayamışlar ve böylece Hz. Nuh'u ilk insan Âdem'den sonra, insanlığın ikinci atası olarak kabul etmişlerdir (Köksoy, 2002: 67).

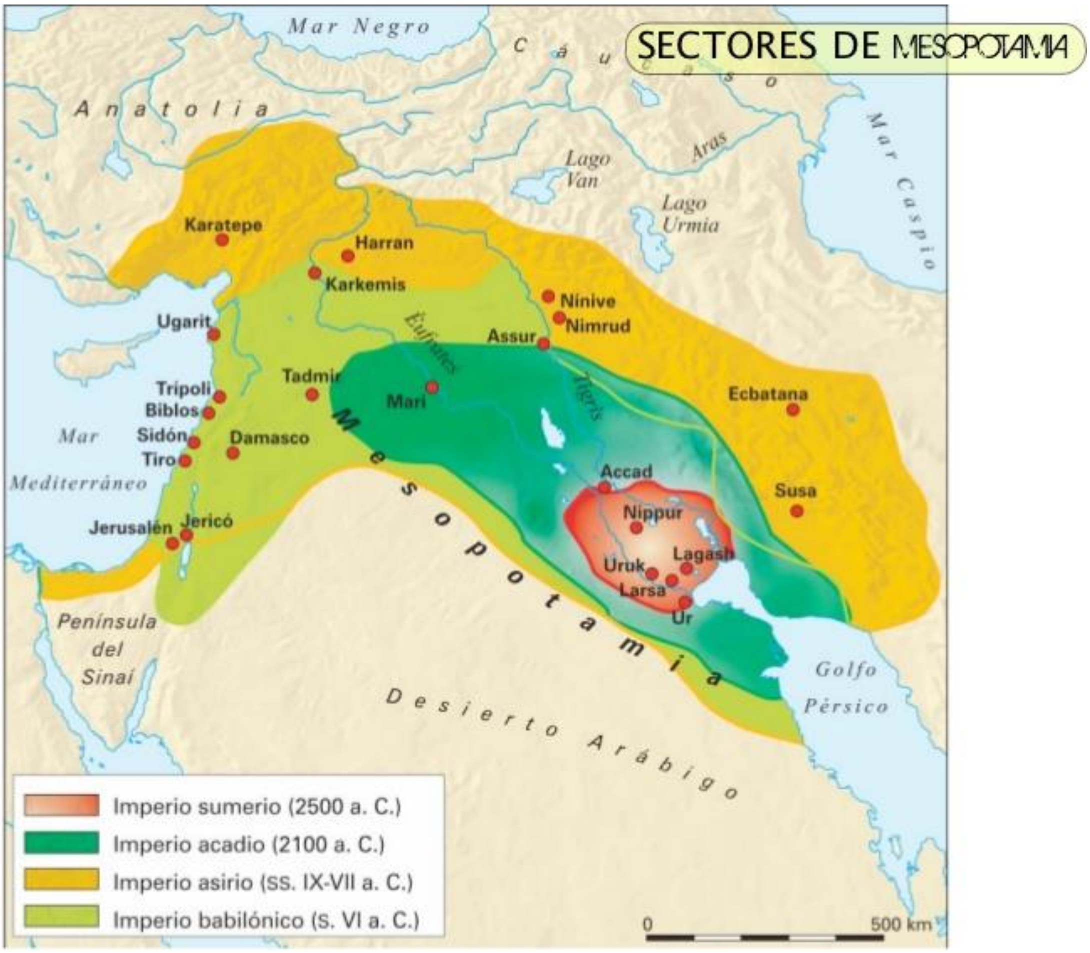
Tufan olayının kutsal kitaplardaki anlatımıyla örtüşür şekilde Sümerler, Babiller gibi eski uygarlıklarda da benzer tufan öykülerine rastlanması kutsal kitaplardaki tufan kahramanı Nuh'un, Sümerlerdeki tufan kahramanı Ziusudra ve Babil tufan öykülerindeki Utnapiştim ve Atrahasis ile karşılaştırılmasına sebep olmuştur. Nuh Peygamberin ismi zikredilen şahıslar ile aynı kişi olup olamayacağı üzerine fikirler yürütülmüştür. Nitekim Tevrat'ta Adem Peygamberden Nuh Peygambere kadar yer alan isimlerle Babil geleneğindeki tufan öncesi krallar listesindeki isimlerin benzeştiği görülmüştür. Babil'in tufan öncesi krallar listesinde yer alan kişi sayısı ile Tevrat'ta Adem Peygamberden Nuh Peygambere kadar olan tufan öncesi kişi sayısı aynıdır. Dolayısıyla faklı tufan anlatılarında isimleri geçen

Ziusudra, Atrahasis ve Utnapiştim'in Nuh Peygamber ile aynı kişi olduğu iddia edilmektedir (Baybal, 2013: 217). Nitekim arkeolojik bulgular neticesinde tufan öncesi toplam on Sümer kralının hüküm sürdüğü belirlenmiş ve bunlar, Er Sülaleler 1 (ES-1) olarak adlandırılmıştır. Ayrıca 1932 senesinde Irak'ın Horsabad şehri civarında yürütülen arkeolojik çalışmalar neticesinde yirmi buçuk santimetre kalınlığında bir tablet bulunmuş ve tablete WB-444 ismi verilmiştir. Bu tablette tufan öncesi dönemde toplam on kralın yöneticilik yaptığı bilgisine ulaşılmıştır ve onuncu kralın Nuh olduğu belirtilmektedir. İlgili araştırmalara göre tufan öncesi krallar yöneticilik vasıflarının yanında din adamı vasfı da taşımaktadır. Listede yedinci kral olarak ismi geçen "Enok (Hanuh/Ehnuh)"un ise İdris Peygamber ile aynı kişi olduğu bildirilmektedir. Dolayısıyla İdris Peygamber, Nuh Peygamberin babasının dedesi olup yedinci sırada yer alması bu görüşü doğrular niteliktedir (Dartman, 2009: 9). Ayrıca İslamiyet'teki "Âdem ile Nuh arasında (kendileri de dâhil olmak üzere) hepsi de Müslüman olan on önder (baba) vardır" rivâyetiyle, WB-444 tabletinde verilen bilgiler tam olarak örtüşmektedir (Dartman, 2009: 9).

2.2. Tufan Coğrafyası

Tufan olayının gerçekleştiği coğrafya hakkında yapılan araştırmalar neticesinde bu olayın evrensel mi yoksa bölgesel mi bir olay olduğu ya da nerede gerçekleştiği hakkında kesin bir görüş ortaya atılamamıştır. Bu konu hakkında faklı görüşler bulunmaktadır. Tevrat'ta tufan olayı ile ilgili verilen bilgilere göre tufan olayı tüm yeryüzünü kaplamış ve geminin içerisindekiler hariç yeryüzünde soluk alan tüm canlılar yok olmuştur. Tufan kopunca bütün yeryüzünü sular kaplamış, en yüksek dağlar dahi sular altında kalmış, hatta sular dağları 15 arşın kadar aşmıştır. Kuran'da ise tufan olayı Nuh Peygamberin kavmi baz alınarak anlatılmıştır (Arpa ve Dilek, 2014: 111; Harman, 2012: 322). Nitekim Nuh Peygamberin döneminde yeryüzünün tamamının vahiyle muhatap olup olmadığı tam olarak bilinmemektedir. Nuh Peygamber ve kavminin ise tufan olayını yaşadığı bilinmektedir. Dolayısıyla Nuh Peygamber ve kavminin yaşadığı bölge olarak kabul edilen Mezopotamya topraklarının tufan olayına maruz kaldığı açıktır. Diğer yandan Kuran-ı Kerim'de tufanın bütün yeryüzünü kapladığı ve tüm canlıları yok ettiği üzerine bir bilgi

bulunmamaktadır. Kuran-ı Kerim'in hedefi de bu tür detayları vermekten ziyade insanlara, geçmişte yaşayan kavimlerin hayatlarından örnek alabilecekleri bilgileri sunmaktır. Her türlü bilgiyi bir tarih kitabı tarzında aktarmak değildir. Bu sebeple Kuran'daki bilgiler doğrultusunda, tufan olayının evrensel olduğunu ve geminin içindekiler hariç tüm canlıların yok olduğunu kesin bir şekilde söylemek mümkün görünmemektedir (Sarıkçıoğlu, 2010: 28-29).

Resim 1: Tufan Olayının Gerçekleştiği Düşünülen Coğrafya Mezopotamya (https://pt.slideshare.net/arquitecturagarza/mesopotamia-pdf/2)

Öte yandan Tevrat'taki bilgilere göre İbrahim Peygamber'in tufan olayından 292 sene sonra doğduğu bilinmektedir. Tevrat'ta anlatıldığı şekilde tufanın tüm yeryüzünü kaplayarak tüm canlıları ve medeniyeti yok ettiğini farz edersek, insanlığın tamamen yok olduğu ve tufan sonrasında insan neslinin Hz. Nuh'un üç

oğlundan yeniden türediği, Hz. İbrahim'in ise üç asır gibi bir süre sonra cemiyetler halinde yaşayan insan toplulukları bulduğu sonucu çıkar. Fakat bu kadar kısa bir sürede insanlığın cemiyetler oluşturacak şekilde çoğalabilmesi mümkün değildir (Bucaille, 1979: 67). Yine Hz. İbrahim'in tufandan 292 sene sonra geldiği bilgisinden hareketle, tufan olayının m.ö. 22. ya da 21. yüzyıllarda gerçekleşmiş olabileceği iddia edilmektedir. Ayrıca Yahudilerin kullandığı takvim baz alındığında 2010 senesinin 5771'e tekabül ettiği anlaşılmakta, bu bilgi de tufan olayının günümüzden yaklaşık dört bin yıl kadar önce gerçekleştiğini göstermektedir. Bu tarihsel veriler doğrultusunda, arkeolojik bilgilerden bu dönemde yeryüzünde başka medeniyetlerin de olduğu ve bu medeniyetlerin tufandan sonra da yaşadığı anlaşılmaktadır (Harman: 2012: 322). Yani tufan tüm yeryüzünü kaplamış olsaydı, yeryüzündeki tüm medeniyetler yok olurdu. Bu dönem ve sonrasında yaşamış medeniyetlerin bahsi edilmezdi. Örneğin Üçüncü Ur hanedanlığı Tevrat'ın tufan olayı için sözünü ettiği döneme denk gelmektedir ve Ur hanedanlığının herhangi bir kesinti olmaksızın bu dönem ve sonrasında devam ettiği bilinmektedir. Bu bağlamda Tevrat'ta bahsedildiği şekilde tüm yeryüzünde bir yok oluş gerçekleşmemiştir (Bucaille, 1979: 67).

Başka bir noktaya dikkat çekmek gerekirse, bahsi edilen dönemde teknolojik imkânsızlıklar gereği insanların dünya algısı kendi yaşadıkları coğrafyadan ibaretti. Örneğin Babil Dünya Haritasında yalnızca Mezopotamya bölgesi gösterilmiş ve bu bölgede meydana gelen tufanın tüm dünyada gerçekleştiği zannedilmiştir. Babil Dünya Haritasından da anlaşılacağı üzere Mezopotamya halkı tüm dünyayı yaşadıkları bölgeden ibaret olduğunu sanmışlardır. Dünya üzerinde başka kıtaların ya da medeniyetlerin varlığından habersizdiler. Bundan ötürü kendi bölgelerinde yaşanan bir afetin tüm evreni kapladığı zannına kapılmaları oldukça muhtemeldir (Harman, 2012: 322).

Tufanın meydana geldiği yer ve oluşum şekliyle ilgili en eski açıklamalardan biri ise Eduard Sues'e (1904) ait olanıdır. Eduard Sues'e göre tufan, bir yer sarsıntısı ile Basra Körfezini havaya savuran şiddetli bir kasırganın üst üste geldiği trajik bir rastlantının sonucuydu. Ana yer sarsıntısı geldiğinde (Basra

Körfezinin güney ucunda) bahtı yaver gidip hazırlık yapmış olan ailesini ve hayvanları alacak bir gemi yapan Nuh dev bir tsunami ya da deniz dibi merkezli deprem dalgasına kapılıp kuzeye doğru sürüklendi ve Irak ovalarını boydan boya geçip kuzeydeki dağlarda bir yere takıldı (Dölek ve Özsoy, 2018: 3653).

Neticede arkeolojik ve jeolojik araştırmalar Fırat ve Dicle nehirleri arasında ve çevrelerinde bundan en az 6000 yıl önce çok büyük bir tufanın yaşandığını gösteren kesin deliller mevcuttur. Buna karşılık yeryüzünün diğer bölgelerinde tufanın dünya çapında olduğunu kanıtlayacak yeterli delillere rastlanmamıştır (Çelik, 2017: 329).

Tufan olayının gerçekleştiği coğrafya ile ilgili de kaynaklarda değişik bilgilere rastlanmaktadır Tufan kahramanı ve coğrafyası ile ilgili olarak kaynaklarda ve belgelerde yer alan bilgilere aşağıda detaylı şekilde yer verilecektir.

2.3. Tarihi Belgelere Göre Tufan Kahramanı ve Coğrafyası

Tufan kahramanı ve coğrafyası ile ilgili çeşitli söylentiler, belgeler, efsaneler mevcuttur. Bilim, akıl ve mantık nazarından olaya yaklaşıldığında ise tarihi belgelerin de incelenmesi ehemmiyet arz etmektedir. Bu yapıldığı takdirde, efsaneleşmiş tarihi olay kesin bir sonuca bağlanamasa bile; bilime, akla ve mantığa uygun birkaç sonuca veya modele indirgenebilir. Bu husus bile bilimsel yönden bir kazançtır. Sonuçların toplumlara ve sosyal bilimlere getireceği katkı, fen bilimlerine yapacağı katkıdan daha büyük olacaktır.

2.3.1. Sümer Yazılarında

Çeşitli kaynaklardaki kırık-dökük bilgilerden derleyebileceğimiz kadarıyla Nuh, Sümer ülkesinin Şuruppak şehrinde doğmuştur. Ne zaman yaşamış olduğu kesin değildir. Çeşitli kaynaklarda farklı tarihler verilmektedir. Genel çerçeve Nuh'un m.ö. 3.000-2.600 yıllarında yaşamış olduğudur. Babası Lamek genç yaşta öldüğü için, dedesi Metuşellah veya Sümerce adıyla (Ubartudun'un yanında büyümüştür. Peygamber Âdem'in onuncu nesilden torunudur (Köksoy, 2002: 68). Sümerlerin Ziusudra'sı (Nuh) üzerine bilinenler, Tufan Efsanesi'nin temelini teşkil

eder. Sümer tabletlerinden anlaşıldığına göre Ziusudra Tanrı'ya bağlı, yumuşak huylu, içine kapalı, çekingen, hayal kuran, kendini ve gaipleri dinleyen biridir. Birgün bir duvarın dibinde iken Tanrı'nın sesini duyar. Tanrı kendisine insanoğlunun bir tufan sonucu ortadan kaldırılacağını, kendisi, ailesi ve inananların kurtulabilmesi için bir gemi yapması gerektiğini açıklar (Köksoy: 2002: 72). Devamında tufanın gerçekleşme anı tabletlerde kısaca şöyle anlatılır:

(..................)

Aynı anda tufan ibadet (kült) merkezlerini kapladı,

Yedi gün yedi gece boyunca,

Tufan toprağı önüne katıp sürükledi." (Hooke, 1995: 80)

Şiirden anlaşılacağı gibi Sümer'in anlattığı tufan hadisesi bölgesel bir olaydır. Bu şiire göre Eridu, Bad-Tibira, Larak, Sippar, Şuruppak ibadet (kült) merkezleri yedi gün yedi gece boyunca devam eden sel, yağmur, tufan çamurunun kapladığı bir alan olmuştur. Hooke, Kramer ve diğer yabancı bilim adamlarının görüşü de tufanın dünya genelinde olmadığıdır. Bu konuda araştırmalar yapan Kramer, "Sümer şairlerinin ülkede ve sakinler arasında büyük kayıplara yol açan bir su baskını felaketini gerçekten bildiklerini düşünmemize neden oluyor." açıklaması ile tufan olayının belli bir bölgede gerçekleştiği düşüncesini desteklemektedir. Plaketlerde de bütün yeryüzü denilmemiş bilakis tabletlerde "kült merkezleri" ve "ülke" ifadeleri geçmektedir. Buna göre Sümer yazılarına göre tufan bölgesel olmuş bir olaydır (Yaşın, 2013: 67).

"Tanrı gibi bir yaşam bağışladılar ona.

Tanrı ruhu gibi bir ruh yarattılar onun için.

O zaman Ziusudra, kral,

'İnsan tohumunun koruyucusu' adını alarak,

Üstünde...dağ, Dilmun dağına yerleştirdiler onu..." (Campbell, 2016: 136).

Nuh Peygamberin gönderildiği yer olan Dilmun için, üç suyun döküldüğü yer olarak tarif edilir. Cizre, bunların hepsine de uyumludur. Cizre, ırmakların ağzında bir yerdir. Bilindiği gibi Cizre'nin etrafını Dicle Nehri kuşattığı için ada anlamında kendisine Cezire denilmiştir. Cizre, Kuzeybatıdan gelen Dicle Nehri ve kuzeyden gelen Risor çayı, güneyden gelen Saklan Deresi'nin kendisine aktığı üç suyun birleştiği yerdedir. Sümer tabletinde Nuh (a.s.) "Mutlular Adası" na gönderilmiştir. Cizre, zaten ada anlamındadır. İslam dönemindeki adı Cezire-i İbni Ömer'dir. Yani Ömer oğlu Adası anlamına gelir. O zamanki Cizre, ormanlarla kaplı, üç suyun birleştiği bir tepecikte idi. Sümer, Akad, Gudi, Babil tabletlerinde geçen ve Ziusudra, Utnapiştim, Ubartutu'nun oğlu ve Atrahassis'in gönderildiği yer, üç ırmağın ağzında bulunan "mutluluklar adası", "Ada-Cennet" Cizre'dir. Campbell'e göre, *"Irmakların ağzındaki ülke'ye gönderir."* Nitekim Campbell Dilmun'u ada-cennet olarak tanımlamaktadır (Yaşın, 2013: 69). Kramer (2012: 195) de eserinde Dilmun'u "saf", "temiz" ve "parlak" bir ülke, ne hastalığın ne de ölümün bilinmediği bir yaşayanlar diyarı olarak anlatmıştır.

Arkeolojik verilere göre de Sümer ve Akad'ın şiddetli bir su baskınıyla karşılaştığı anlaşılmaktadır. Bu felaketlerden birisi Sümer kentlerinden olan Kiş'te yaşanmış ve 30-40 santimetre kalınlığındaki bir çamur tabakası tüm şehrin üzerini kaplamıştır. Benzer şekilde bir sel felaketinin de m.ö. 4. bin yılın sonlarına doğru Jemdet Nasr şehrinde yaşandığı belirtilmektedir. Şuruppak şehrinde de benzer felaketin izlerine rastlanmıştır. Ayrıca Ur şehrinde de belirgin şekilde tufana dair izler bulunmuştur (Harman, 2012: 321).

Nitekim, daha önce de değindiğimiz üzere, İngiliz arkeolog Sir Leonard Woolley, Ur şehrinde yürüttüğü arkeolojik araştırmalar esnasında 1927-1929 yılları arasında iki buçuk metre kalınlığında bir çamur kütlesi tespit etmiştir. Bu çamur tabakasının su vasıtasıyla bölgeye geldiği ve tabakanın altında eski bir medeniyetin olduğu anlaşılmıştır (Harman, 2012: 321; Memiş, 2017: 35). Bu araştırmadan sonra bulunan çamur tabakasından bir parça örnek alınarak Fırat Nehri'nin suyundan alınan çamur tabakasıyla laboratuvar ortamında bir inceleme yapılmıştır. Yapılan inceleme neticesinde iki çamur örneğinin benzer elementlerden oluştuğu

görülmüştür. Bu bağlamda yapılan tespit çamur tabakasının tufan sırasında oluştuğunu kanıtlaması bakımından önemlidir. Ayrıca Kuran'da tufan olayı ile ilgili "yeryüzünde kaynaklar fışkırttık" (Kamer 54/12) ifadesinin yer alması da tufan sırasında Fırat Nehri'nin taşmış olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir (Dartman, 2003: 165). Mezopotamya'nın diğer harabe şehirlerinde, örneğin Kiş ve Şuruppak kentlerinde yapılan araştırmalarda da bu kentlerdeki evlerin içlerinin tertemiz bir kum tabakasıyla dolu olduğu tespit edilmiştir (Memiş, 2017: 35).

Bir Sümer tufan belgesinde de şöyle ifadeler yer almaktadır:

"Ziusudra bir ölümlü kişiydi. Bundan böyle kendisi ve karısı uzaklarda ırmakların ağzında yaşayacaklar...'İşte böylece tanrılar, beni alıp burada; ırmakların ağzında ve uzaklarda yaşamak üzere yerleştirdiler." Nitekim Cizre; Dicle (Tigris), Rosor (Risor), Saklan (Seqlan) sularının ağzında bir yerdedir (Yaşın, 2013: 70). Dolayısıyla tufan coğrafyasının bahsi edilen yer olduğu iddia edilebilir.

Gılgamış Destanı'nda geçen tufan kahramanı Utnapiştim ise Fırat Nehri kenarındaki Şuruppak şehrinin kralıdır (Harman, 2012: 321). Bu bilgiler ışığında bir genelleme yapılacak olursa tufan olayının Mezopotamya'da gerçekleştiği söylenebilir.

2.3.2. Babil Dünya Haritasında Tufan Coğrafyası

İngiltere'deki British Museum'da sergilenmekte olan Babil Dünya Haritası m.ö. 600'lere tarihlendirilmiş olsa da haritanın Akad kralı Sargon döneminde çizildiği düşünüldüğünde tarihsel verilerin örtüşmediği görülmektedir. Nitekim Kral Sargon'un m.ö. 2334 ile 2250 yılları arasında yaşadığı iddia edilmektedir. Arada oldukça büyük bir zaman farkı olduğu ortadadır. Dolayısıyla haritanın m.ö. 2300'lü yıllarda yapıldığı düşünülmektedir (Köksoy, 2003: 96; Özcan, 2013: 59). Bu tarihlendirmenin Sümer tabletlerinde geçen tufan olayının tarihlendirilmesi ile de paralellik göstermesi bakımından daha geçerli olduğu söylenebilir.

Babil Dünya Haritasında işaretli yerler daire içerisine alınarak gösterilmiştir. Bu da haritanın dünya haritası şeklinde tasarlandığını göstermektedir. Haritanın

kendisi bizzat günümüze ulaşamamış olup, daha sonraki tarihlerde kil tablet üzerine çizilmiş kopyası ulaşmıştır. Haritada yalnızca Mezopotamya ve çevresi gösterilmiş olup, dünyanın diğer kısımları gösterilmemiştir (Köksoy, 2003: 95-96). Belirtilen yerler ise, Babil ülkesinin etrafında, küçük dairesel şekillerle gösterilen şehir devletleridir. Bu şehir devletlerinden bir kısmı örneğin Urartu, Asur, Elam (haritada Habban) şehirleri haritada belirtilirken, bir kısmı ise yalnızca "şehir" olarak tanımlanmıştır. Haritada iç içe iki çember bulunmaktadır. İç kısımdaki çemberin süt kısmında dağlar ve dağların altından akan büyük bir nehir iki çizgi şeklinde gösterilmiştir. Bu dağların Zagros Dağları olduğu, çizilen nehrin ise Fırat Nehri olduğu iddia edilmektedir. Nehir, Babil'in ortasından ilerleyerek çemberin alt kısmında dikdörtgen biçimindeki bir bataklığa akmaktadır. Bataklığı sol üst yanı "Bit Yakin" şeklinde tanımlanmıştır. İki çember arasında kalan kısım ise Babil'i saran okyanusu simgelemektedir (Özcan, 2013: 59).

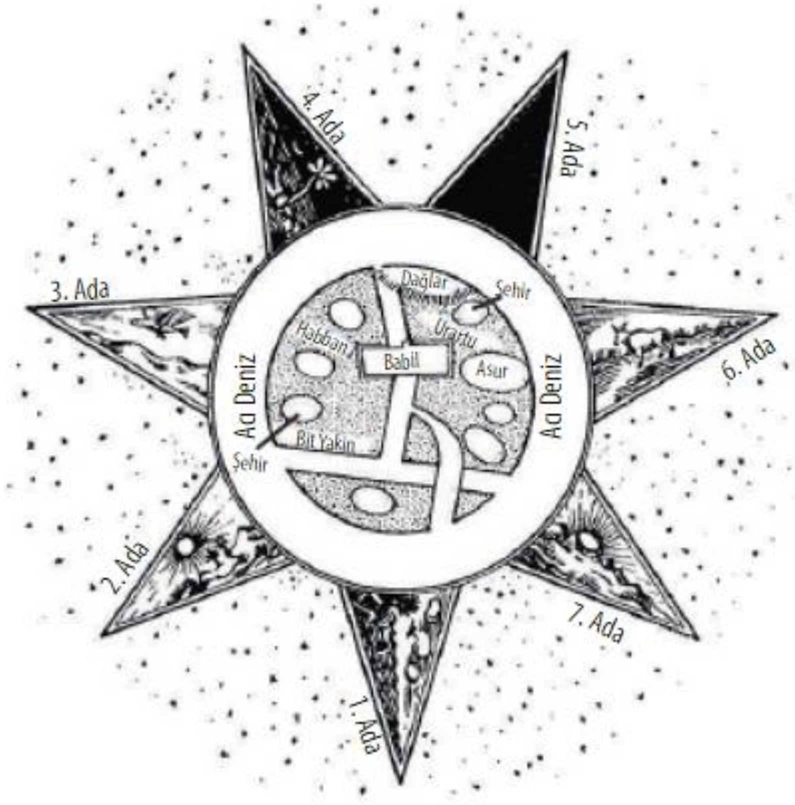
Babil Dünya Haritasının sadece Babil'i ve etrafındaki birkaç şehir devletini göstermesinin sebepleri ise şu şekilde açıklanabilir: Öncelikle haritanın çizildiği dönemde, Babilliler, Mezopotamya dışındaki bölgelerden haberdar değillerdi. Dünyanın sadece Mezopotamya'dan ibaret olduğunu düşünüyorlardı. Tufanı, bütün dünyayı saran bir olay olarak gören, Babil düşüncesi de, bu bilgi eksikliğinden dolayı ortaya çıkmıştır. Amerika kıtasının bile, yakın bir zamanda keşfedildiği düşünüldüğünde, bu görüş daha anlamlı hale gelmektedir. Başka bir varsayıma göre, haberdar olunan diğer bölgelerin fiziki yapısı tam olarak bilinmediğinden dolayı, bunlar haritaya aktarılamamıştır. Bunun nedeni ise, o dönemde gezip görmenin zor bir iş olmasıdır. Diğer taraftan kavmiyetçi bir yapıya sahip olan ve yaşadıkları bölgeyi kutsal gören Babilliler, diğer bölgeleri önemsemedikleri için, haritaya almamışlardır. Diğer bir varsayıma göre ise harita, bu bölgede gerçekleştirilecek bir faaliyet için yapıldığından, diğer bölgelere yer verilmeyerek, yapılış amacına uygun olarak düzenlenmiştir. Bu amaçlar askeri ya da ticari maksatlı olabilir (Eroğlu, 2007: 79; Aksoy, 1989: 14).

Resim 2: Babil Dünya Haritası (www.uralakbulut.com.tr)

Haritanın hemen üstünde ve tabletin arka yüzündeki çivi yazılarında Babil dünyasına ait bazı bilgiler yer almaktadır. Ön yüzde çeşitli şehir ve yer isimlerinden söz edilmiştir. Arka yüzde okyanusun çevresinde çizilmiş olan (üçü gözlenebilir, dördü kırılmış durumda)Yedi Ada'ya ilişkin bilgiler yer almaktadır: Örneğin adaların tümünün Babil'e olan uzaklığı eşittir, Okyanusun ötesindeki yerlerde efsanevi canavarlar yaşamaktadır ve bu adalardan beşincisi (en üst noktada olan) "güneşin görünmediği yer"dir (Özcan, 2013: 59). Ryan ve Pitman (2011: 289)'a göre bu harita Tufan'dan kurtulan Nuh'a atfedilen yeni vatanını göstermektedir. Köksoy (2003: 99)'a göre ise haritanın kuzeybatısında "Habban" olarak geçen yer, "Harran"dır. Dolayısıyla tufandan sonra Nuh'un yerleştiği bölge Harran'dır.

Bu bilgiler ışığında Babil Dünya haritası, tufan coğrafyası ile ilgili çok eski dönemlere ait bilgiler vermesi ve tufan kahramanının tufandan sonra yerleştiği iddia edilen yeri göstermesi bakımından önemli bir arkeolojik veridir.

Resim 3: Babil Dünya Haritasının Tabletin Üst ve Arkasındaki Metinlere Göre Hazırlanmış Çizimi (Özcan, 2013: 59)

2.3.3. Asur Yazılarında

Gılgamış Destanı ile ilgili kısımda da kısaca değinildiği üzere 1872 yılında Arkeolog Sir Austen Henry Layard (1817-1894) ve asistanı Hornuzd Passan tarafından Irak'ın Musul kenti yakınında Ninova'da bulunan Asurbanipal'a ait on iki plaketin yanı sıra Asur Kralı Sanherib'in (m.ö. 704-681) kütüphanesine ait 30 bin plaket bulunmuştu. 1899 yılında British Museum'da yapılan çalışmalar neticesinde Sümer çivi yazısı çözülünce Gılgamış Destanı bulundu. Ninova kütüphanesinde

bulunan bir diğer plakette ise Asur Kralı Asurbanipal, *"Tufandan önceki bilmece gibi yazılmış taş kitabeleri anlıyorum"* demekteydi (Yaşın, 2013: 90).

Gılgamış Destanı'nın Asur versiyonunda Hz. Âdem ve Tufan ile ilgili şöyle bir bölüm bulunmaktadır (Çığ, 1996: 31; Musaoğlu, 1998: 5):

"O ki dünyanın bucağına kadar bakabilir,

Her şeyi görür, her şeyi bilir,

Üstü örtülü olanı açığa çıkartırdı.

Tüm bilgelik ve tecrübeler ona aitti,

Sırları görür, saklı olanı bulur,

Tufanı öncesinden haber verir,

Bitap düşene kadar yol alırdı.

Tüm emekleri bir taşa kazınmıştır,

Çevresi duvarla örtülü Uruk'ta,

Kutsal tapınak Eanna'nın surlarını o yapmıştır."

Asur tufan öyküsü şöyle özetlenebilir:

İnsanoğlunun fazla üremesi, dünyanın vahşi bir boğa gibi böğürmesi ile büyük Tanrı bir haykırışla uyanır. Tanrılar meclisi toplanır. "insan ırkının bu gürültüsü çekilmez bir haldedir, bu kargaşadan ötürü uyku uyumak imkânsız hale geldi." Derler. Hep beraber insan ırkının ortadan kaldırılması gerektiği konusunda anlaşırlar. Bunun üzerine büyük Tanrılar bir gün bir tufan çıkarmaya karar verirler. Aralarında bulunan Ea rüyada Ubartutu'nun oğlu Utnapiştim'e görünerek şöyle seslenir (Yaşın, 2013: 91):

"Şuruppaklı adam, Ubartutu'nun oğlu evini yık! Bir gemi inşa et! Hayatı ara! Her türlü dünya malından vaz geç! Hayatı kurtar! Her türlü hayat tohumlarını gemiye taşı! Gemi ki ancak sen inşa edebilirsin. Senin ölçülerin doğrudur."

Sabahleyin Utnapiştim, ailesi ile bu konuda bir toplantı yapar. Derhal hazırlıklara başlanır. Erkekler tahta, çivi, katran, hasır toplayıp getirirken, çocuklar da zift taşır. Utnapiştim geminin beşinci günde omurgasını tamamlar. Yedi kat güverteli bir gemi yapar. Çalışan işçi ve ustalara bol bol koyun ve sığır eti ile şarap verir. Bütün altınlarını, canlı şeyleri, ailesini, hayvanları ve hayat tohumlarını gemiye yükler. Gemiye kendisi de binerek kapısını kapatır. Akşamleyin fırtına başlar. Sabah gün ağarırken ufukta siyah bir bulut görünür. Altı gün yedi gece tufan rüzgârları eser. Yedinci gün geldiğinde deniz durulur ve kötü güney rüzgârı diner. Tufan artık sona erer. Her tarafı sessizlik basar. Tufan çamurundan dolayı bütün insanlar killeşmiştir. Utnapiştim boş yere kara arar. On dört fersah ötede bir dağ belirir. Plakette geminin karaya yanaşması şöyle geçer (Yaşın, 2013: 92):

"Nisir Dağı'nın üzerinde gemi takılıp hareketsiz kaldı. Çatının penceresini açar. Yedinci gün şafak söktüğünde bir güvercin bırakır, uçar geri gelir. Bir kırlangıç bırakır, o da geri gelir. Bir kargayı bırakır, geri gelmez. Sonra, dört ana yöne doğru Tanrılara kurban keser, yere içki döker."

Asurlularda tufan kahramanı Utnapiştim'dir. Geminin Nisir Dağı'na oturduğu ifade edilmektedir. Yapılan araştırmalara göre Nisir Dağı ya Cudi Dağı ile özdeşleştirilmekte ya da Cudi Dağı havalisinde bir yer olduğu ileri sürülmektedir. Asurluların da eski bir Mezopotamya uygarlığı olduğu ve bahsi geçen yerlerin de Mezopotamya'da olduğu varsayılırsa Asur tufan öyküsüne göre de olayın Mezopotamya coğrafyasında geçtiği anlaşılmaktadır.

2.4. Kutsal Kitaplara Göre Tufan Kahramanı ve Coğrafyası

Tufan olayı ile ilgili pek çok millete ait efsaneler, hikâyeler bulunmaktadır ve bu efsanelere sahip toplumlar dünyanın hemen hemen her yerinde yaşamışlardır. Efsanelere konu olan, pek çok arkeolojik araştırmada ve yazılı belgede yer bulan böyle bir olayın üç kutsal kitapta da ufak tefek farklılıklar dışında birbirine benzer

şekilde yer alması oldukça dikkat çekicidir. Memiş (2017: 37)'e göre; bu korkunç felaket, başta göçler olmak üzere, ticari ve kültürel münasebetler çerçevesinde tüm Eskiçağ dünyasına yayılmış, daha sonra da kutsal kitaplara geçmiştir. Aşağıda tufan coğrafyası ve kahramanı ile ilgili üç kutsal kitapta yer alan bilgilere değinilerek çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

2.4.1. Tevrat'a Göre

Tevrat'ta Nuh'un çocuklarına dayalı efsanevi bir soy kütüğü yer almaktadır. Günümüze kadar yapılan dinsel ve etnik tasnifler, önemli ölçüde bu soy kütüğüne dayandırılmaktadır. Nuh'un Sam, Ham ve Yafes isimli 3 oğlu ve Vajile isimli bir kız çocuğu vardır. Türkmenlerin Nuh'un tek ve iyi huylu kızı Vajile'nin soyundan geldiği söylenmektedir (Aksoy, 1989: 225). Ermeni tarihçileri, Ermenilerin Nuh'un oğlu Yafes'in torunu Hayk'ın soyundan; İbraniler ise kendilerinin Nuh'un oğlu Sam'ın soyundan geldiklerine inanmaktadırlar (Köksoy, 2002: 68).

Yahudilik'te tufan olayıyla ilgili bilgiler Tevrat'a dayanmaktadır. Tufanla ilgili Tevrat metninin bir kısmı, daha önce de açıklandığı üzere, Yahvist, bir kısmı ise Ruhban kaynağına aittir.

İki metin de dikkatlice incelendiği vakit, anlatış şekli yönünden birbirinden ayrıldıkları görülmektedir. Kudüs Kitabı Mukaddes Okulu profesörü R. P. de Vaux'un gerçekleştirdiği çalışmaya göre, tufan olayıyla alakalı paragraflar iki kaynaktan beslenmektedir. Tufan olayı bir Yahvist paragrafla başlarken yine bir Yahvist paragrafla bitmektedir. Anlatımda toplamda on tane Yahvist paragraf yer almaktadır. Bu paragrafların arasında ise birer Ruhban kaynaklı paragraf yerleştirilmiştir. Ruhban kaynaklı paragraf sayısı ise dokuzdur (Eroğlu, 2007: 21). Bu metinler, sadece olayların birbirini takip edişi bakımından bağlantı göstermektedir. Nitekim iki kaynak arasında da apaçık çelişkiler bulunmaktadır (Bucaille, 1979: 341-342).

Yahvist metinde tufan olayı daha canlı ve etkileyici bir üslupla anlatılırken, Ruhban metninde olaylar üzerinde daha fazla durulmuş ve olaylar bir plan dâhilinde

aktarılmıştır. Her iki metin de de benzer cümlelere rastlanmakla birlikte, bazı farklı bilgiler de bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Her iki hikâyede de tufan olayı, insanların kötülüğü yüzünden gerçekleşmiştir. Ayrıca tufanın bütün varlıkların sonunu hazırlayacağı, her iki metnin de ortak noktasıdır (Eroğlu, 2007: 21).
- Geminin özellikleri ile ilgili bilgiler, Ruhban metninde verilmiştir. Ancak Yahvist metninde bu konuda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ruhban metnine göre; geminin uzunluğu 300 arşın, genişliği 50 arşın ve yüksekliği 30 arşın olacaktır. Geminin içi ve dışı ziftle sıvanacak ve bölmelere ayrılacaktır. Gemide boyu yukarıya doğru bir arşını bulan bir pencere yapılacak, geminin kapısı yan tarafa konulacak, ayrıca alt, orta ve üst güverteler olacaktır (Harman, 2012: 320; Tekvin, 6/14-16).
- Yahvist metne göre gemiye, temiz hayvanlardan yedişer çift, temiz olmayanlardan ise, birer çift alınmıştır. Ruhban metnine göre ise, her çeşit hayvandan erkek ve dişi olmak üzere birer çift alınmıştır. Yahudi kaynakları temiz hayvanlardan yedişer çift alınmasını karaya çıktıktan sonra kurban edilmeleri amacıyla açıklar (Harman, 2012: 320).
- Gemiye, Nuh peygamberle birlikte çocuklarının ve karısının bindiği bilgisi, her iki metinde de geçmektedir. Nuh ve oğulları Sâm, Hâm, Yâfes, Nuh'un karısı ve oğullarının karıları olmak üzere toplam sekiz kişi gemiye girerler (Tekvîn, 7/7-8).
- Ruhban rivayetinde Nuh peygamberin yaşı, tufanın olduğu gün ve ay belirtilmişken, Yahvist metinde böyle bir bilgi bulunmamaktadır. Tufan sırasında Nuh 600 yaşındadır. Nuh'un hayatının 600. yılında ikinci ayda ayın on yedinci gününde tufan başlar (Tekvin, 8/1-4).
- Yahvist metinde tufanı yapanın yalnız yağmur suları olduğu geçmektedir. Fakat Ruhban metninde, tufanın sebebi ikiye çıkarılır: yağmur suları ile yeryüzündeki kaynak suları. Bütün yer, dağların zirvelerine kadar, hatta onların da kaybolacağı şekilde, sular altında kalır. Yeryüzünde hayatın her türlüsü yok edilir (Bucaille, 2011: ?).

- Ruhban metne göre tufan 40 gün, Yahvist metne göre ise, kırk gün kırk gece sürmüştür. Kırk gün kırk gece yağmur yağar ve 150 gün boyunca süren yağmurun suları yeryüzünü kaplar (Tekvin, 8/1-4; Harman, 2012: 320).
- Geminin Ararat dağına oturması ve bunun tarihi, sadece Ruhban metninde verilmektedir; gemi yedinci ayda ayın on yedinci gününde Ararat dağları üzerine oturur (Tekvîn, 8/1-4; Harman, 2012: 320).

Resim 4: Tevrat'ta Geçen Ararat Dağı Olduğu İddia Edilen Ağrı Dağı[6]

- Yahvist metne göre, Nuh peygamber gemiden indiğinde bir kesimhane yaparak dört ayaklı temiz hayvanlardan ve kuşlardan kurbanlar sunar. Ruhban metinde ise, bu konu hakkında bilgi verilmez.
- Ruhban metinde tufanı oluşturan suların, yüksek dağları on beş arşın (yaklaşık 6.8 m) kadar geçtiğinden bahsedilirken, Yahvist metninde bu konudan hiç bahsedilmez (Eroğlu, 2007: 22).

[6] Ararat Dağı ile ilgili üçüncü bölümde geniş bilgi verilmiştir.

Resim 5: Ressam Edward Hicks'e Ait, Nuh'un Gemisine Hayvanların İkişer İkişer Alınışını Gösteren Tablo (Yaman, 2015: 61)

Şu halde Tevrat'a göre tufan, insan türünün tümünü kapsamakta ve Tanrı tarafından yeryüzünde yaratılmış olan bütün canlı varlıklar ortadan kaldırılmış olmaktadır. Yine ona göre, bütün insanlar, Hz. Nuh'un üç oğlu ile onların üç karısından türemiş olmalıdırlar. Öyle ki, bu olaydan yaklaşık üç asır sonra doğan Hz. İbrahim, çeşitli toplumlar halinde yeniden düzenlenmiş bir insanlık bulmuş olmalıdır. Bu teşkilatlanmanın, bu kadar az bir zamanda meydana gelebilmesi pek olası gözükmemektedir. Tarihi verilere göre de Tevrat'ta belirtildiği gibi tufan şayet İbrahim peygamberden üç asır önce meydana gelmiş olsaydı, m.ö. 21. ve 22. yüzyıllarla tarihlendirilebilirdi. Fakat bu yüzyıllara bakıldığında uygarlıkların yeryüzünden tamamen silindiği değil, pek çok uygarlığın yeşerdiği bir dönem olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin Mısır için bu devir, Orta İmparatorluk öncesine rastlayan dönemdir (m.ö. 2100 yılı). Yani yaklaşık olarak, 11. sülaleden birinci ara

devresinin zamanıdır. Babil'de ise üçüncü Ur Hanedanının bulunduğu bir devirdir. Oysa bu uygarlıkların devamında, herhangi bir kesiklik olmadığı belirtilmektedir (Bucaille, 2011: ?). Öyleyse Tevrat'ta belirtildiği gibi, bütün insanlığı kapsayan bir imha olayı gerçekleşmemiştir denebilir.

2.4.2. İncil'e Göre

İncil, insanlar tarafından değiştirilmiş veya çeşitli eklemeler yapılmış kutsal kitaplardan birisidir. İncil'in aslı günümüze kadar ulaşamamıştır. Çünkü günümüzde dört İncil'in toplanarak tek İncil haline getirilmesi M.S. 4. yüzyılda toplanan din adamlarının İncil'in pek çok versiyonunu incelemeleri ve bir elemeye tabi tutmaları neticesinde gerçekleşmiştir. İncil'i oluşturan dört kitap; Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'dır. Bu kitaplar isimlerini yazarlarından almışlardır ve m.s. 1. yüzyılda yazıldıkları düşünülmektedir. Ayrıca Petrus gibi, bazı din adamlarının yazdığı mektuplar da İncil içerisine girmiştir (Bucaille, 2011: ?).

Tevrat ve Kur'an'a göre İncil'de tufan olayı hakkında çok detaylı bilgiler bulunmamaktadır. İncil'de tufan olayı yalnızca birkaç yerde anlatılmaktadır. Bahsi geçen kısımlarda ise asıl konu tufan değildir. Bu kısımlarda anlatılan konuyu pekiştirmek amacıyla tufan olayına da değinilmiştir. Yani bilgi vermekten ziyade edebi bir kaygı gözetilmiştir denebilir. Ayrıca anlatılan kısımlardan sebep-sonuç ilişkisi dâhilinde, birtakım sonuçlara ulaşmak da mümkün değildir. İncil'de tufan olayı ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

"*Nuh'un günlerinde nasıl olduysa, İnsanoğlu'nun gelişinde de öyle olacak. Nuh'un gemiye bindiği güne dek, tufandan önceki günlerde insanlar yiyip içiyor, evlenip evlendiriliyorlardı. Tufan gelinceye, hepsini süpürüp götürünceye dek başlarına geleceklerden habersizdiler* (Matta 24 /37-39). *Nuh'un günlerinde nasıl olduysa, İnsanoğlu'nun günlerinde de öyle olacak. Nuh'un gemiye bindiği güne dek, insanlar yiyip içiyor, evlenip evlendiriliyorlardı. Sonra tufan gelip hepsini yok etti* (Luka 17 /26-27). *İman sayesinde Nuh, henüz olmamış olaylarla ilgili olarak Tanrı tarafından uyarılınca, Tanrı korkusuyla ev halkının kurtuluşu için bir gemi yaptı. Bununla dünyayı yargıladı ve imana dayanan doğruluğun mirasçısı* oldu (*İbraniler*

11/7). Bir zamanlar Nuh'un günlerinde gemi yapılırken, Tanrı'nın sabırla beklemesine karşın bu ruhlar söz dinlememişlerdi. O gemide birkaç kişi, daha doğrusu sekiz kişi suyla kurtuldu (1.Petrus 3 /20). Tanrı eski dünyayı da esirgemedi. Ama tanrısızların dünyasına tufanı gönderdiği zaman, doğruluk yolunu bildiren Nuh'u ve yedi kişiyi daha korudu" (2.Petrus 2 /5).

Görüldüğü üzere İncil'de tufan olayından bahsedilirken yalnızca sekiz kişinin kurtulduğu, Nuh'un ailesini tufandan kurtarmak amacıyla bir gemi yaptığı ve tufanın tüm dünyayı kapladığı bildirilmektedir. Bunun yanında tufan olayının Nuh Peygambere önceden Tanrı vasıtasıyla haber edildiği bilgisi de bulunmaktadır (Eroğlu, 2007: 22-24).

2.4.3. Kuran'a Göre

Kur'an'da Tufan kahramanının adı Nuh olarak geçer. Aksoy (1989: 225)'a göre Hızır olarak bilinen efsanevi, kurtarıcı-bilge kişi veya peygamber de Nuh'un bir başka efsanevi adıdır.

Kur'an'a göre Hz. Nuh 950 sene yaşamıştır; ancak bu sayıyı ay kabul edip güneş yılına çevirmek için onu 12.4'e bölersek Nuh'un, 950:12.4=77 sene dolayında yaşamış olduğu anlaşılır (Köksoy, 2002: 68). Hz. Nuh'un 950 yıl yaşamış olabileceğine dair varsayımlara göre ise; kendisine biçilen dokuz yüz elli yıl yaşam süresi, günümüze kıyasla oldukça uzun bir süredir. Kuran'daki dokuz yüz elli yıl yaşam süresi, Nuh peygamberin sadece yaşını belirtmek amacıyla verilmiş olmayabilir. Çünkü Kuran'da anlatılan kıssalar, bir neden-sonuç ilişkisi içerisinde anlatılmaktadır. Bu dokuz yüz elli yıllık zaman dilimi, Hz. Nuh'un yaptığı tebliğin çok uzun ve zorlu geçtiğini belirtmek için verilmiş olabilir. Belki de Nuh peygamberin gösterdiği sabır ve tebliğdeki zorluk, bir insanın ancak dokuz yüz elli yılda yaşayabileceği nitelikteydi. Zamanın da bir değişim süreci olduğu düşünüldüğünde, bu düşünce daha da anlamlı hale gelmektedir (Eroğlu, 2007: 27-28).

Kur'an'da Nuh Peygamberin adı tufan ile, inkarcı bir kavimle başa çıkma mücadelesini, sabır timsali, azimli bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Nuh

peygamber, kavmi tarafından her türlü tazyik, tezyif ve saldırıya uğramış, ama kaldığı yerden Allah'a imana davet etmeye devam etmiştir (Özdemir, 2016: 570).

Eski Yakındoğu'da yüzlerce tanrıya tapılır, her etnik grubun, hatta her kentin kendi tanrıları bulunurdu. Çoğu kez tanrıların prestiji, kendi kentlerinin kaderine bağlıydı. Tanrılar normal olarak insan biçimini alır ve olağanüstü güçlere sahip olmakla birlikte insanlar gibi aynı duygular ve gereksinmelerle davrandıklarına inanırlardı. Bölge yöneticilerinin tümü kendilerini tanrıların temsilcisi veya bölgenin tanrısı sayarlardı. Kötülüklerin uzaklaştırılmasını ve tanrıların iyi niyetini kazanmayı amaçlayan törenler düzenlenmesi görevlerinin en önemli bir parçasını oluşturmaktaydı. Dinî etkinlikler esas olarak tapınaklarda yürütülürdü. Tanrılar kutsal heykelleri aracılığı ile tapınaklarda varlıklarını gösterirler; bu kutsal heykellerin bakımından da rahipler sorumlu olurlardı (Köksoy, 2002: 68). İşte Nuh böyle çok tanrılı bir dinî ortamda yaşadı. Kendisi, atalarından ve önceki peygamberlerden intikal eden tek tanrılı inanca, Allah inancına sahipti. Kendisinin de bir kral veya üst düzey yönetici olduğu anlaşılan Nuh, diğer üst düzey yöneticilere ve halkına tek tanrı inancını yaymak için sürekli mücadele etti, ancak başarılı olamadı. Nuh'un tevhid yolundaki bu mücadelesi Kur'an'da ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Artık, Allah'a inanmayanlar, putperestler için Tufan kaçınılmaz olmuştur.

Tufan kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde geçmekte, birinde Firavun ve Mısır halkına (A'râf 7/133), diğerinde Nuh kavmine (Ankebût 29/14) gelen su felâketi bahis konusu edilmektedir. Kur'an'da Hz. Nuh'un tebliğ faaliyeti ve kavmini Allah'a kulluğa daveti, kavminin onu dinlemeyip inkârda ısrar etmesi üzerine ceza olarak tufan musibetinin geldiği bildirilmekte, tufanın cereyan ediş tarzı ile Nuh'un ilâhî emre uyup gemi yapması ve kendisine inananlarla birlikte tufandan kurtulması, inanmayanların boğulması anlatılmakta, geminin şekli ve ölçüleri, gemiye binenlerin türü ve sayıları, tufanın süresi gibi konularda bilgi yer almamaktadır. Nuh kıssası A'râf, Yunus, Şuarâ, Mü'minun, Hud ve Nuh, surelerinde de geçmekle birlikte en ayrıntılı biçimde Hûd suresinde nakledilmektedir (Harman, 2012: 321).

Nuh Suresi'nde tufan öncesinden bahsedilmektedir. Surede anlatıldığına göre Nuh, kavmini tek Allah inancına davet etmekte, kavmi ise onun çağrısına olumsuz karşılık vermektedir. Sure şu şekilde devam etmektedir (Nuh 71/21-28):

Nuh dedi ki: "Ey Rabbim! Onlar bana isyan ettiler; malı ve çocuğu hüsrandan başka bir şeyini artırmayan kimsenin ardına düştüler." "Büyük büyük tuzaklar kurdular." Dediler ki: "Sakın tanrılarınızı bırakmayın, ne Vedd'i, ne Suva'ı ve ne de Yeğus'u, Yeuk'u ve Nesr'i." Çok kişiyi yoldan saptırdılar. Sen de o zalimlerin sadece şaşkınlıklarını artır. Hatalarından dolayı boğuldular, ateşe sokuldular, kendilerine Allah'a karşı yardımcılar da bulamadılar. Nuh dedi ki: "Yeryüzünde kâfirlerden bir tek kişi bırakma." "Zira sen onları bırakırsan kullarını yoldan çıkarırlar ve sadece ahlâksız ve kâfir çocuklar doğururlar." "Ey Rabbim! Bana, babama, anama, mümin olarak evime girene ve bütün inanmış erkek ve kadınlara mağfiret buyur. Zalimlerin de sadece helakini artır."

Görüleceği üzere Sümerler, Babiller gibi çok Tanrılı milletlerden günümüze ulaşan mitolojik kalıntılarda tufan olayında pek çok tanrının rol aldığı görülmektedir. Tanrıların rahatsız olması, tanrıların insanlara kızması gibi ifadeler yer almaktadır. Öyle ki tufan sonrasında bu Tanrılara ziyafet dahi verilmektedir. Fakat Nuh Suresi'nde Tufan sebebi olarak insanların birden çok tanrılara inanmış olması ve tek Tanrı inancına çağrılmalarına rağmen bunu kabul etmemeleri gösterilmiştir. Surede de Vedd, Suva, Yeğus, Yeuk, Nesr gibi o dönemdeki insanların tapındıkları tanrı isimleri geçmektedir.

Hud Suresi'nde ise Tufan ile ilgili olarak şu detaylar verilmektedir (Hud 11 /25-48): Nuh, kavmine peygamber olarak tebliğ için gönderildiği vakit, Hz. Nuh kavmine Allah'tan başka hiçbir şeye ibadet etmemeleri gerektiğini, kavmine bir uyarıcı olarak gönderildiğini, eğer kendilerini düzeltmezlerse azap dolu günlerin geleceğini haber verir. Buna karşılık inanmayanlardan kavminin ileri gelenleri Hz. Nuh'a; O'nu kendisinden faklı görmediklerini, O'nun da kendileri gibi bir insan olduğunu, sadece ayak takımının kendisinin peşine düştüğünü, inanların ve kendisinin farklı bir meziyeti olmadığını söyleyerek yalancılıkla itham ederler. Ayrıca daha da ileri giderek eğer yalan söylemiyorsa bahsini ettiği azabı getirmesini

isterler. Nuh ise öylesi bir azabı yalnız Allah'ın getirebileceğini söyler. Bunun üzerine Hz. Nuh'a gelen vahye göre bundan sonra şimdiye kadar iman edenlerin dışında artık kimsenin iman etmeyeceği bildirilir ve kendisine kederlenmemesi tembihlenir. Ardından gönderilen vahiyler doğrultusunda bir gemi yapması, iman etmeyenler hakkında ise artık hiçbir şey söylememesi istenir ve onların kesinlikle suda boğularak helak olacakları bilgisi verilir. Nuh kendisine gönderilen emirler doğrultusunda gemiyi yapmaya koyulur ancak kavminden bazı kimseler onunla dalga geçerler, bunun üzerine Hz. Nuh, *"bizimle eğlendiğiniz gibi, biz de sizinle eğlenip alay edeceğiz"* der. Daha sonra ise Hz. Nuh'a kendisine emir geldiğinde ve tennur (tandır veya geminin kazanı) tutuşup parladığı zaman erkek ve dişi olmak üzere her canlıdan birer çift alması, iman etmeyenler dışında ailesini ve iman edenleri de gemiye alması söylenir. Kuran'da Nuh'un beraberinde iman edenlerinin sayısının çok az olduğu bilgisi verilir. Ardından tufan başladığı zaman bir kenara çekilen oğluna seslenir, kafirlerle beraber olmamasını, kendileriyle birlikte gemiye gelmesini ister. Fakat oğlu Hz. Nuh'a olumsuz yanıt vererek kendisini sudan koruyacak bir dağa çıkacağını söyler. Hz. Nuh ise Allah'ın merhamet ettiklerinin dışında kimsenin kurtulamayacağını söyler. Sonrasında sular yükselir ve Hz. Nuh'un oğlu boğulur. Sular çekilip tufan dinince gemi Cudi Dağı'na oturur. Hz. Nuh boğulan oğlu ile ilgili Allah'a niyaz eder ve oğlunun neden boğulduğunu, kendi ehlinden olduğunu söyler. Allah tarafından Hz. Nuh'a ise şöyle bildirilir: *"Ey Nuh! O kesinlikle senin ehlin (âilen)'den değildir. Çünkü o salih olmayan bir amelin sahibidir. Hakkında bilgin olmayan bir şeyi benden isteme! Ben, seni, cahillerden olmaktan sakındırırım."* Bunun üzerine Hz. Nuh, bilmediği bir şeyi istemiş olduğu için bağışlanma ister. Ardından Hz. Nuh'a gemiden inmesi bildirilir.

Ayetlerden anlaşılacağı üzere Kur'an-ı Kerim'de tufan olayının kahramanı Nuh Peygamberdir. Tufan olayı Nuh peygamberin uyarılarına rağmen insanların ciddiye almaması üzerine bir ceza şeklinde gerçekleşmiştir. Tufandan sonra ise geminin Cudi dağına oturduğu bilgisi yer almaktadır. Bu da tufan olayının Mezopotamya coğrafyasında gerçekleştiğinin başka bir kanıtıdır. Ayrıca Hud Suresi'nin 25. Ayetinde "*Andolsun ki, vaktiyle Nuh'u da kavmine gönderdik,"* ifadesi geçmektedir. Bu ayetten Nuh Peygamberin bütün bir insanlığa değil belli bir kavme

ya da topluluğa gönderildiği anlaşılmaktadır. Bu da tufan olayını belli bir topluluğun yaşadığını, tufan olayının evrensel olmadığını göstermektedir.

Resim 6: Cudi Dağı'nın Uzaktan Görünümü (Pakman, 2016: ?)

Mü'minun Suresinde ise tufan ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır (Mü'minun 23 /23-29): Hz. Nuh kavmine tebliğ için gönderilir ve kavmine Allah'tan başka ilahın olmadığını, yalnız O'na kulluk etmeleri gerektiğini söyler. Kavminin ileri gelenleri ise Hz. Nuh'un da kendileri gibi sıradan bir insan olduğunu, eğer Allah bir peygamber gönderecekse O'nu insanlardan değil, meleklerden seçeceğini, atalarından böylesi bir şeyi hiç duymadıklarını, insanlar üzerinde üstünlük kurmak amacıyla peygamberlik iddiasında bulunduğunu söylerler. Ayrıca Hz. Nuh'u delilikle itham ederler ve bir süre daha kendisine katlanıp O'nu gözlemleyeceklerini söylerler. Bunun üzerine Hz. Nuh Allah'a kavminin bu sözlerine karşı kendisini yalancı çıkarmamaları için dua eder. Ardından Hz. Nuh'a bir gemi yapması emredilir. Tufan başlayıp, tandır kaynayınca her cins hayvandan bir erkek ve bir dişi olmak üzere birer çift ile ailesini ve iman etmeyenler dışındakileri gemiye toplaması emredilir. İnanmayanlar için ise kesinlikle yalvarmaması, onların kesinlikle suda boğulacakları

bildirilir. Gemiye bindiği vakit hamdetmesi ve geminin hayırlı bir yere konması için dua etmesi istenir.

Bu surede görüldüğü üzere Hz. Nuh'un peygamber olarak gönderildiği kavim atalarının dinine sıkı sıkıya bağlıdır. Atalarından böyle bir şey duymadıklarını iddia ederek Nuh peygambere direnç göstermektedirler. Ayrıca bu kavme göre bir insandan peygamber olamayacağı, peygamberlerin meleklerden seçildiğine inanıldığı anlaşılmaktadır. Bu kavmin inanç esasları sebebiyle Hz. Nuh'un hayli zorluk yaşadığı düşünülmektedir.

Nuh kavminin inancına "Sabilik" adı verilmektedir. Sabilik inancı, Allah ile insan arasında nurani aracıların olduğuna dair ruhçu bir düşüncedir. Sabilikte görünmeyen varlıklara, mesela ruhlara ve meleklere tapıldığı gibi ay, güneş ve yıldızlara ve bunları simgeleyen şekillere de tapılmaktadır. Sabi inancına mensup kişilere "Sabi" denilmektedir. Bu inancın bütün batıl dinlerin ve mezheplerin temelini meydana getirdiği görüşü hâkimdir. Dindeki deformasyon Hz. Nuh'un kavmine yansımış ve dolayısıyla iman etmekte direnç göstermişlerdir. Çünkü onlara göre bir insanın peygamber olabileceği düşüncesi çok saçmadır, sadece melekler peygamber olabilir (Kahraman, 1993: 55-56).

Diğer surelerde olduğu gibi, Â'râf Suresinin 59-64. ayetlerinde de tufanın nedenleri üzerinde durulmuştur. Bu ayette de Nuh'un kavmine peygamber olarak gönderildiğinden, Hz. Nuh'un kavmini yalnızca Allah'a kulluğa davet ettiğinden, aksi halde gelecek azaptan bahsedilmektedir. Bu ayette de Hz. Nuh'un kavminin ileri gelenleri Hz. Nuh'un sözlerine itibar etmezler ve kendisini bir sapıklık içerisinde gördüklerini söylerler. Hz. Nuh ise kendisinde bir sapıklık olmadığını, kendisinin Allah tarafından gönderildiğini, gerçekleri söylediğini, bilmediklerinin Allah tarafından kendisine bildirildiğini söyler. Fakat kavmi Hz. Nuh'u yalanlar. Bunun üzerine Hz. Nuh'u yalanlayanlar tufan koparılarak boğulur, Hz. Nuh ve gemide bulunanlar ise kurtarılır. Ayetin devamında Hz. Nuh'un kavminden "kalp gözleri körleşmiş kavim" olarak söz edilmektedir.

Yukarıda Nuh, Hud, Müminun ve Araf Surelerinde tufan olayıyla ilgili kısımlar aktarılmıştır. Görüleceği üzere ayetlerde tufan olayı ile ilgili benzer bilgiler bulunmaktadır. Esasında bu, Kuran'da yer alan bilgilerin kendi içerisinde çelişmediğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Öte yandan Kur'an-ı Kerim'de geçmemesine rağmen tufan olayının İslam dünyasında da mitolojik versiyonlarının yer aldığı görülmektedir. Örneğin gemiye alınan hayvanlarla ilgili olarak Kısas-ı Enbiya kitaplarında rivayetler bulunmaktadır. Buna göre, Hz. Nuh gemiye önce karıncaları alırken, en son merkebi almıştır. Merkep gemiye ağır ağır girmiştir. Çünkü şeytan bu sırada merkebi kuyruğundan çekmektedir. Merkebin ağır hareket etmesi üzerine sabırsızlanan Hz. Nuh'un "Şeytanla beraber olsan da yine gir" diye seslenmesi üzerine gemiye merkebin arkasından şeytan da girmiştir. Ayrıca filin kuyruğundan domuz, aslandan da kedi meydana gelmiştir. Yırtıcılarla evcil ve zararsız hayvanların bir arada gemide durabilmesi için vahşi hayvanların yırtıcılık güdüleri köreltilmiştir. Hz. Nuh geminin birinci katına vahşi kuşlarla evcil hayvanları, ikinci katına vahşi hayvanları, üst kata ise kendisini ve inanları yerleştirir. Kıssaya göre gemideki insan sayısı yedi ile seksen arasında değişmektedir. Kabil'in zürriyeti tufanda boğularak yok olmuştur. Gemiye Hz. Adem'in naaşı da alınmıştır. Gemideki herkesin nefsine hakim olması gerekirken bunu unutan Ham'ın derisi siyahlaşır. Harem-i şerif ve Kudüs'teki kutsal yerler tufan olayından etkilenmezler. Kâbe ise tufan sırasında göğe yükseltilir (Harman, 2012: 321).

Başka bir rivayete göre ise, Hz. Nuh gemide hiç tanımadığı bir ihtiyarla karşılaşır ve "Sen kimsin?" diye sorar. İhtiyar ise "Ben iblisim, adamlarının gönlü bende olsun diye ben de gemiye bindim." der ve devam eder. "Bu insanların helak olmalarının beş sebebi vardır. Bunların ikisini söyleyemem ama üçünü söyleyeyim der." Bunun üzerine Allah Hz. Nuh'a "Ona söyle; üç sebebe ihtiyaç yoktur, ikisini söylesin." der. İblis ise "Bunlar haset ile hırstır. Benim lanet edilmem Âdem'e hasetim içindir. Âdem'in cennetten çıkmasına sebep olan da hırsıdır. Cennette sonsuz yaşamaya haris olduğu için aldanıp yasak olan ağaçtan yedi ve cennetten çıktı. Böylece hırs kendini bu hale soktu." (Yazıcıoğlu, 2014: 80).

Bazı tefsir ve hadis kaynaklarında ise Hz. Nuh'un Kâbe'yi tavaf ettiği ayrıca Nuh'un gemisinin de sular altında kalan Kâbe'nin etrafında dönerek onu yedi defa tavaf ettiği, tufanda sular altında kaldığından Kâbe'nin sadece temellerinin harap olmaktan kurtulduğu, Hz. İbrahim zamanında, "önceki temeller üzerine" yeniden inşa edildiği nakledilmektedir. Ayrıca Muhammed b. İshak'ın kaydettiğine göre Urve b. Zübeyr Hud ve Salih dışında bütün peygamberlerin Kâbe'ye gelip hac ziyaretinde bulunduklarını ileri sürmüştür. Bazı rivayetlerde ise Kâbe'nin tufanda sular altında kalmaktan korunduğu nakledilmiştir (Kutluay, 2013: 303).

Netice itibariyle her şeyden evvel Kâbe'nin Hz. Nuh zamanında mevcudiyeti âlimler arasında tartışmalıdır. Ayrıca yukarıda geçen rivayetler arasında tenakuz bulunmaktadır. Birinci ve ikinci derece hadis kaynaklarında geçmeyen bu tür zayıf rivayetlere dayanarak geminin tavaf ettiğini ileri sürmek pek isabetli değildir. Hz. Nuh'un tufan hengâmesinde Kâbe'yi tavaf etmesine, geminin Harem çevresinde yedi kez tavaf etmesine ilişkin rivayetler problemlidir. Sular altında kalmış bir bölgede Kâbe'nin yerini tespit etmek, geminin rotasını buna göre ayarlayabilmek oldukça güçtür (Kutluay, 2013: 303).

Ayrıca Kuran'a göre Hz. Nuh tüm insanlığa ya da tüm yeryüzüne değil yalnızca kendi kavmine peygamber olarak yollanmıştır. Bundan ötürü tufan Nuh Peygamberin kavminden iman etmeyenleri cezalandırmak için gönderilen bir afettir. Bu bağlamda sadece bir kavmin iman etmemesinden ötürü yeryüzündeki tüm canlıların cezalandırılması ilahi adaletle çelişmektedir. Tüm insanlığa gönderilen tek peygamber vardır, O da Hz Muhammed'dir. Dolayısıyla tufan olayının yalnızca Nuh ve kavminin yaşadığı coğrafyada gerçekleştiği, gemiye alınan hayvanların ise Nuh'un çiftliğindeki evcil hayvanların olduğu fikri ağır basmaktadır.

Temel İslâm tarihi kaynaklarında ise Allah Resulü'ne (a.s.) nispet edilen Sam'ın Arapların, Ham'ın Habeşlerin, Yafes'in ise Rumların atası olduğuna dair rivayet, bazı İslâm tarihçileri ve müfessirler tarafından tufanın küresel olduğuna delil olarak gösterilmişse de bu rivayetin isnadı zayıftır (Kutluay, 2015: 26). Diğer taraftan tufanın bölgesel ya da evrenselliği ile ilgili bazı kafa karıştırıcı ayrıntılar da yok değildir. Meselâ "arz" kelimesi Kur'ân'da bazen dünya, bazen de belli bir yer ve

bölge anlamında kullanıldığı hâlde, Hz. Nuh'un yapmış olduğu *"Yeryüzünde hiçbir kâfir bırakma"* (Nuh 71/26-27) şeklindeki duada geçen arz kelimesini "bütün yeryüzü" diye yorumlayan ve Hz. Nuh'un gemisine "her cins hayvandan birer çift alınması"nın emredilmesini tufanın küresel olduğuna delil sayan bazı âlimler bulunmaktadır (Kutluay, 2015: 16). Kur'an'da geçen bilgiler doğrultusunda Hz. Nuh ve kavminin yaşadığı coğrafyanın haricinde de insanların olup olmadığı, eğer tufan tüm yeryüzünü kapladıysa dünyanın başka yerlerinde tebliğden habersiz insanların durumunun ne olduğu sorusunun üzerinde durulması gerekir.

Semavi kitaplarda zikredilen tufan hakkında, jeoloji bilginlerinin görüşü ise şu yöndedir: Jeoloji uzmanları, Karadeniz'den Kuzey okyanusa kadar uzanan büyük bir deniz olduğunu tespit etmişlerdir. Hazar denizi, Azak denizi ve Rusya'da bulunan birçok göl bu denizin kalıntılarıdır. Kafkas dağları yükselince, (ovalarında ve çöllerinde bulunan tuzlu) suların bir kısmı kuzey okyanuslara akmış, bir kısmı da Hint okyanusuna karışmıştır. İki nehir arasında bulunan beldeler ve İbrânî milletinin atalarının yaşadığı diğer beldelerin tamamı, sular altında kalmıştır. Bu hadise, bu topraklarda yaşayan toplulukların geleneklerinde korunmuştur (Karasakal, 2013: 65)

Kutsal kitapların üçünde de tufan olayının kahramanı Nuh'tur. Ayrıntılarda bazı farklılıklar olmasına rağmen olayın cereyan edişi üç kitapta da benzer şekildedir. Fakat İncil'e nazaran Tevrat ve Kuran'da tufan olayıyla ilgili daha ayrıntılı bilgiye rastlanmaktadır.

Tevrat'ta Nuh'un üç oğlunun eşleriyle birlikte gemiye bindiği belirtilirken Kur'an'da daha önce haklarında hüküm verilmiş olanlar dışında kalan ailesi söz konusu edilmekte, Nuh'a inanmayan karısı ile (Tahrim 66/10) oğlunun (Hûd 11/43) gemiye binmedikleri ve boğuldukları belirtilmektedir. Gemiye alınan hayvanlara gelince, Tevrat'takinin aksine Kur'an'da birer çift alındığı kaydedilmektedir. Bu hayvanların yeryüzündeki bütün canlı türlerinden değil, Nuh'un sahip olduğu evcil hayvanlardan damızlık olarak alınmış olmasının daha mâkul görüldüğü ifade edilmektedir (Harman, 2012: 321). Kültürel farklılıklar ve inançlar da tufan kavramının yorumlanmasında önemli bir etkendir. Tufan olayı Hristiyanlıkta dünyanın vaftiz edilmesi ve arınması olarak değerlendirilir. Tevrat'ta hiçbir neden-

sonuç ilişkisi olmadan anlatılarak, kötülüklerin artması sonucu Tanrının insanı yarattığına pişman olması; İslamiyet'te ise Allah'a ibadeti terk edip, tapınmak için kendilerine putlar edinen bir kavmin iman esaslarına uzun süre direnen Nuh kavminin cezalandırılarak sonraki nesillerin kurtulması için yapılan bir olay olarak değerlendirilmektedir (Dölek ve Özsoy, 2018: 3652).

Toparlayacak olursak, tufan ile ilgili Kuran'da yer alan bilgiler ile Tevrat'ta yer alan bilgilerin arasında çeşitli ihtilaflar olduğu söylenebilir. Tarafsız verilerin yokluğu nedeniyle bu bilgilerden bir bölümü tenkitten sıyrılmaktadır. Fakat Tevrat'ta yer alan bilgiler kesin veriler ile kıyaslanarak bir değerlendirme yapıldığında çağdaş bilimin elde ettiği sonuçlarla paralel olmadığı belirtilmelidir. Buna karşılık Kuran'da tufan olayı ile ilgili bilgiler irdelendiğinde ise daha kafa karışıklığına sebep olan bilgilerin fazla olmadığı ve çağdaş bilimin ulaştığı sonuçlarla da örtüşür bilgilerin yer aldığı görülmektedir (Bucaille, 1979: 347).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TUFAN GEMİSİ VE GEMİNİN KONDUĞU YER

3.1. Tufan Gemisinin Yapımı

Gemi Sümer'de büyük bir gemi olarak geçerken kamış kulübesinden uyarılan Babilli Utnapiştim'in gemisinin ölçüleri küp şeklindedir. Kutsal kitap Tevrat'taki ölçülere göre gemi çok büyük bir dikdörtgen sandığı andırırken, Grekçe Bible'da "Neo'nun Kivotosu" tabir edilen Nuh'un gemisi karşılığı "Kivotos" küp şeklinde kutu demektir, eski dilde "kivotion" yeni dilde "kivatyo" küp şeklinde kutu anlamındadır. Tevrat'ta verilen ölçüye uygun gemi modeli betimlenmeye çalışıldığında ortaya uzun, büyük bir dikdörtgen sandık formu çıkmaktadır (Bahadır, 2013: 223).

Kur'an'a göre (Kamer /13) ise, Hz. Nuh ve inananlar "Tahtalar ve çivilerle yapılmış gemi üzerinde" ('alâ zâti elvâbin ve dusurîn) taşınmışlardır. Burada elvâb tahtalar, dusur çiviler olarak tercüme edilmiştir. Elmalılı H. Yazır, âyeti "tahtalı ve çivili bir şeye bindirdik" şeklinde tercüme etmiştir. Yine elvâb levh kelimesinin çoğuludur. Levh, her neden olursa olsun tahta gibi yassı olan şeye denir. Dusur da, disar'ın çoğuludur. Disâr geminin levhalarını birbirine bağlayan bağ, kenet, perçin (çivi) veya halata denir. Zât-i elvâb ve dusûr'dan maksat gemidir…" diye açıklamıştır (Yazır, 1992: 348-349). Kur'an'ın ifade ettiği gibi Hz. Nuh, gemisinin yapımında "tahta" ve çivi" kullanmıştır (Kamer/ 13). Yani gemi, çivi yapma teknolojisinin olduğu, tahta levhalar üretilebilen bir dönemde yapılmıştır. Dolayısıyla ağacın kesilmesi ve tahta levhalara dönüştürülebilmesi, bunların çivi yardımıyla tutturulabilmesi için sert madenlerin ya da en kötü ihtimalle bakır veya bronzun keşfedilmiş olması; gemi yapım tekniğinin de biliniyor olması gereklidir. Nitekim Eski Çağlarda döneminin ileri medeniyetlerinden birisi olan Mısır'da m.ö. 4. bin yılda ilkel şekilde gemi yapımı ile bakır-kalay karışımı bronz yapımı bilinmekteydi (Childe, 1971: 53). Ayrıca m.ö. 3400-3100 yıllarında da Akdeniz sahillerinde ve Nil Nehri'nde basit gemilerin dolaştığı ve bu gemilerin taşımacılık ve ticarette kullanıldığı bilinmektedir. Keresteler Mısır'a Lübnan'dan geliyordu. Gemilerin

yapılmasında tahta ve madeni çivi kullanılmaktaydı. Normal gemiler ise m.ö. 3. bin yıl başları ile 4. bin yıl sonlarından itibaren görülmektedir (Sarıkçıoğlu, 2010: 31).

Bu durumda Hz. Nuh'un gemisini yapabilmesi, tahta ve çivi kullanabilmesi m.ö. 3500 yıllarından daha öncelere gitmesi tarih ve arkeoloji ilmine göre mümkün değildir. Tahta ve çivi kullanmak o çağlar için ayrıcalıklı bir özellik olmalı ki, Kur'an bunu zikretmek ihtiyacı duymuştur. Bu gemi içinde insanları, hayvanları ve gıdalarını haftalarca veya aylarca taşıyabilecek kapasitede olmalıdır (Sarıkçıoğlu, 2010: 31).

Taberi'nin rivayetine göre ise, Allah şöyle buyurdu: *"Gözlerimizin önünde vahyimizle gemiyi yap. Zulmedenleri muhatap alma. Onlar boğulacaklardır."* Hz. Nuh ağaçları kesti ve emri yerine getirdi. Demir dövüyor, gemiyi ziftliyordu. Bu sırada kavmi Hz. Nuh'un yanına uğrayıp ve onunla alay ederlerdi. Hatta, *"Ey Nuh! Peygamberlikten sonra marangoz oldun!"* derlerdi. O da , *"Bizimle alay ederseniz biz de sizinle alay edeceğiz"* diye cevap verirdi. Yine Taberî'nin rivayetine göre Yahudiler, Allah'ın gemiyi Sâc ağacından yapmasını emrettiğini iddia ederler. İbn Kesir ise, geminin yapım süreci ile ilgili şu bilgileri verir; Allah emredince Hz. Nuh'tan geminin yapımı için ağaç dikmesini istedi. Ağaç diktikten sonra 100 yıl bekledi. Sonra 200 yıl boyunca kesti, 40 yıl diyen de vardır. Doğrusunu Allah bilir. Muhammed b. İshak şöyle der: O ağaç Tevrat'a göre Sâc veya Sanevber ağacı idi. Sevrî ise genişliğinin 50 zira[7] olduğunu dışının ve içinin suyunu çeksin diye ziftlendiğini rivayet etmektedir (Özdemir, 2016: 560-561).

Görüleceği üzere tufan gemisinin yapım aşaması ile ilgili olarak açık ve kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Elde edilen bilgilerden gemi yapımında çivi ve tahta kullanıldığı öğrenilmekle birlikte geminin tahtalarında hangi ağacın kullanıldığı ile ilgili çeşitli rivayetler vardır.

3.2. Geminin Boyutları ve İçindekiler

Kur'an'da gemiyle ilgili olarak sadece tahtalardan yapıldığı ve çivilerle çakıldığı bilgisi yer almakta (Kamer 54/13), geminin diğer nitelikleri hakkında bilgi

[7] Bir zira 64 cm'ye tekabül etmektedir. Yani 50 zira 3200 cm'dir.

verilmemektedir. *"Gözlerimizin önünde ve vahyimiz uyarınca gemiyi yap"* emri gelince (Hûd 11/37) rivayete göre Nuh Peygamber tahtayı nereden bulabileceğini sorar. Bunun üzerine O'na ağaç dikmesi emredilir ve O da emir gereği Hint meşesi olarak adlandırılan ağaçlardan çok sayıda diker. Kırk yıl geçtikten sonra yetişen ağaçları keserek bunlardan gemi inşa etmeye başlar. Hz. Nuh'a gemiyi nasıl inşa edeceğini Cebrail öğretir. Geminin baş kısmı horoz başı, gövde kısmı kuş gövdesi, arka kısmı ise horoz kuyruğunu anımsatacak şekilde yapılır. Gemi üç katlı olup iki tarafında da kapıla bulunur. Geminin uzunluğu 660 zira, yüksekliği 33 zira, genişliği ise 330 ziradır. Geminin ölçülerinin 80 x 30 x 50 zira olduğunu aktaran rivayetler de bulunmaktadır (Harman, 2012: 321). Tefsirlerde geminin boyutları hakkında yer alan bilgiler kökeni Tevrat'a dayanan İsrailiyat haberleridir. Geminin büyüklüğü hakkındaki tasavvurları aktarabilmek amacıyla kullanılmış hayal ve anlatım özelliği olduğu düşünülmektedir. Kuran'da Tevrat'taki gibi geminin boyutları hakkında kesin bilgiler yoktur (Sarıkçıoğlu, 2010: 31).

Gemiye, çoğu toplumun aşağı sınıflarından, inanan erkek ve kadınlar da binmiştir. Tufan öncesi, kavminin ileri gelenleri Nuh'tan inanan aşağı sınıfla ilişkisini kesmelerini istediklerinden, O da: *"Ben onları kovarsam Allah'tan beni kim kurtarabilir, bana kim yardım eder"* (Hud/27-31: Şuara/11-114), diyerek inanmayanların tekliflerini reddetmiştir. Bu sebeple ilâhî emir gereği, gemiye yalnız inananları almıştı. Daha sonraları insanlığa gönderilen peygamberlerin çoğu onların neslindendir. Bu hususu Kur'an "… peygamberliği de, kitabı da onların nesillerine verdi…" (Hadid/26) buyruğuyla açıklamaktadır. Yine Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed'in de Hz. Nuh'un soyundan olduklarına işaret edilmektedir. Peygamberimizin hitap ettiği Hicaz halkının da, gemide taşınanların soyundan geldiği Kur'an'ın açıklamasından anlaşılmaktadır (Sarıkçıoğlu, 2010: 29).

Taberî'ye göre, Hz. Nuh Allah'ın izniyle ruh taşıyan canlılardan erkek ve dişi birer çift ve ağaçlardan iki çift olmak üzere gemiye yükledi. Üç oğlunu da gemiye bindirdi. Bunlar, Sâm, Hâm ve Yâfes ile eşleridir. Ayrıca kendisine iman eden altı kişiyi de gemiye aldı. Toplam on kişiydiler. Diğer oğlu Yâm geride kaldı. O

inanmayanlardandı. İbn Abbas'a göre gemide bulunanlar 80 kişiydiler (Özdemir, 2016: 560-561).

İbnü'l Esir, Katâde'den yaptığı nakilde şöyle denildiğini ifade eder: Hz. Nuh'un yaptığı geminin boyu 300, eni 50, yüksekliği 30 arşın idi. Hz. Nuh, Allah'ın emri üzerine gemiyi üç katlı yapmıştır (Özdemir, 2016: 561).

Kadı Burhaneddin'in Enîsü'l-Kulûb adlı eserinde verilen bilgiye göre ise Hz. Nuh'un inşa ettiği geminin bölümleri yahut odalarına Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin adları verilmiş, çünkü bunların son Peygamber olarak gönderilecek olan Hz. Muhammed'in (a.s.) güzide sahabeleri ve arkadaşları olduğu ifade edilmiştir (İpek ve Cengiz, 2017: 292).

İbnü'l Esir'in nakline göre, hayvanları gemiye yükleme zamanı gelince Hz. Nuh rabbine, *"Ey Rabbim! Aslanla ineği şimdi gemiye nasıl alabilirim? Dişili erkekli keçi ve yırtıcı kurtları, kuşları, kedileri nasıl yükleyeyim? Bilirim ki bunların hepsi birbirine düşmandır."* der. Yüce Allah, Hz. Nuh'a *"Bu hayvanlar arasındaki düşmanlığı yaratan, onların birbiriyle dostça davranmalarına da sağlar."* diye cevap vererek gemiye sokulan aslanları yüksek ateşle hasta ederek bu hayvanları kendi öz nefisleriyle baş başa bırakır. Hz. Nuh kuş cinsinden zararsız hayvanlarla, bunlara benzeyenleri en aşağı kata, vahşî hayvanları orta kata, kendisiyle birlikte binenleri de üst kata yerleştirir. Bütün bu olaylar, Hz. Nuh'un 600 yaşından sonra cereyan etmişti (Özdemir, 2016: 561).

Geminin dışında kalan Nuh kavmi mensuplarının ise, hepsi boğulmuştur. Kur'an "*Onun, âyetlerimizi yalanlayan kavminden biz öcünü aldık. Hakikat onlar kötü bir kavimdiler. Biz de işte topunu birden (suda) boğduk"* (Enbiya/ 77), buyurmaktadır. Burada gemi dışında kalan yeryüzünün tüm canlılarının boğulduğuna dair bir işaret yoktur. Ancak Hz. Nuh'un *"Yerde kâfirlerden yurt tutan hiç kimseyi bırakma"* (Nûh/26) duası ise, onun kendi kavmi için geçerli olmuştur. Nitekim *"onun âyetlerimizi yalanlayan kavminden öcünü aldık, hakikat onlar kötü bir kavimdiler, Biz de işte topunu birden (suda) boğduk"* (Enbiya/77) âyeti duanın kabul

gördüğünü ve duanın muhatabının Nuh kavmi olduğunu açıkça göstermektedir (Sarıkçıoğlu, 2010: 29).

Tevrat ise gemiyi gofer ağacından, uzunluğu 300, genişliği 50, yüksekliği 30 arşın, içi ve dışı ziftlenmiş olarak tasvir etmektedir. Babil ve Akadlar'a göre gemi 120x120 m. boyutlarında, küp şeklinde, yedi katlı ve dokuz bölümlüdür. İran Avesta kitabına göre, gemi kare bir sığınak şeklindedir. Avlusu, balkonu, koridorları, kapı ve pencereleri vardır. Sümerler'de gemi dev gibidir. Grekler'e göre ise Hz. Nuh'un gemisi bir kaynakta tekne, diğer bir kaynakta sandal olarak tanımlanır. Gudiler'e göre gemi tahtadan yapılmış olup içinde Nuh, Ham, Sam, İryan, Eşer, Emne, Aişe, Tara, Raina ve Rebab adlarında beşi erkek altısı kadın olmak üzere on bir kişi bulunur (Sarı, 2016: 78).

Gılgamış'ta ise geminin eniyle boyu eşit olacaktır. Bu nedenle gemi yapımına başlandıktan beş gün sonra geminin 3600 m^2'lik omurgası kurulur. Geminin bordası 60, dış yüzeyi ise 240 m^2 olacak şekilde yapılır. Üst ve alt güverteler yedi,, ambarı ise dokuz gölüme ayrılır. Utnapiştim gemiye ailesini, evcil ve yabani hayvanları, altın ve gümüşlerini alır. Sel gibi yeryüzüne boşalan yağmur sularının ardından tufan başlar ve yağmur altı gün yedi gece boyunca devam eder. Sonunda her yer su altında kalır. Yedinci gün fırtınanın dinmesinden sonra gemi Nisir Dağı'na oturur. Ardından Utnapiştim gemiden bir güvercini ve sonra bir kırlangıcı yollar, ancak kuşlar gemiye tekrar geri gelir. Daha sonra ise gönderdiği karga geri dönmez ve suların çekildiği anlaşılır (Harman, 2012: 321).

Ruhban metnine göre; geminin uzunluğu 300 arşın, genişliği 50 arşın ve yüksekliği 30 arşın olacaktır. Geminin içi ve dışı ziftle sıvanacak ve bölmelere ayrılacaktır. Gemide boyu yukarıya doğru bir arşını bulan bir pencere yapılacak, geminin kapısı yan tarafa konulacak, ayrıca alt, orta ve üst güverteler olacaktır (Harman, 2012: 320).

Hz. Nuh'un gemiye eti yenen hayvanlardan yedişer çift, yenmeyenlerden ise ikişer çift aldığı söylenir. Bu haber Tevrat'a dayanır. Oysa Kur'an'da *"Her birinden ikişer çift geminin içine yükle (Hud, 11/40)"* ifadesi yer almaktadır (Özdemir, 2016:

568). Ayrıca Tevrat gemiye yeryüzünün tüm hayvan türlerinden, aslandan file, yılandan akrebe, sivrisinekten kartala kadar, uçan, sürünen, koşan hayvanlardan belirli oranda alındığını haber vermektedir (Sarıkçıoğlu, 2010: 30).

Mü'minun Suresi 27. ayette de Hz. Nuh'a gemi yapması ve tandırdan sular kaynayınca, yani tufan başlayınca her cins hayvandan birer çift gemiye alması bildirilmiştir. Fakat tufanın başlamasıyla beraber dünyanın farklı bölgelerindeki çok çeşitli hayvanlardan birer çift bulunup, onları tufanın başladığı yerde toparlamak pek olası görünmemektedir. Ayrıca tüm türlerden birer çift bulunarak gemiye yerleştirilmesi ne zaman ne de imkân açısından mümkün değildir. Dolayısıyla buradan "kendine inanan insanları gemiye aldığın gibi, kendi tasarrufunda olan çiftliğinin küçük ve büyük baş hayvanlarından damızlık olmak üzere birer çift gemine al", manası çıkarılabilir. Tevrat'ta bahsedildiği gibi yılandan kartala, uçan, sürünen, koşan yeryüzündeki tüm hayvanlardan toparlanarak bir yerde toparlanması ve bu canlılar için yiyecek stoku yapılabilmesi mucizevi bir olaydır. Nitekim Kur'an'da mucizevi nitelikteki pek çok olaya yer verildiği gibi bu ayrıntıya da yer verileceği düşünülmektedir. Oysa Kur'an'da bunu doğrulayıcı Tevrat'taki gibi net bir bilgi bulunmamaktadır. Tevrat'a sızan bilgilerin kısmen efsanevi olduğu söylenebilir. Bu bağlamda gemiye alınan hayvanların sığır, koyun, keçi gibi evcil hayvanlar olduğu iddia edilebilir (Sarıkçıoğlu, 2010: 30). Nitekim Hz. Nuh'un tarım ve hayvancılıkla uğraştığı, çiftçilik yaptığı bazı kaynaklarda da yer almaktadır. Sözü edilen hayvanların da binlerce yıl evvel evcilleştirildiği düşünülecek olursa gemiye alınması olası canlılar hakkında bir fikir verebilir.

Kur'an'da Tevrat'ta yer alan bilgilerden farklı olarak verilen önemli bir bilgi ise Hz. Nuh'un oğullarından birinin iman etmeyerek gemiye binmemesidir. Bu husus Kur'an'da şu şekilde geçmektedir: *"Gemi, dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, ayrı bir yere çekilmiş olan oğluna, "Yavrucuğum, bizimle beraber sen de bin, inkârcılarla birlikte olma" diye seslendi. O, "Ben, kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım" dedi. Nuh, "Bugün Allah'ın rahmet ettikleri hariç, onun azabından korunacak hiç kimse yoktur" dedi. Derken aralarına dalga giriverdi de oğlu boğulanlardan oldu" (Hud/42-43).* Bazı isimler, çocuğun gemiye binememiş

olmasını kan bağı ekseninde anlamlandırmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla bazı görüşlere göre çocuk, Hz. Nuh'un kanından olmadığı için kurtulamamıştır. Bazı görüşlere göre ise çocuk, iman etmediği için kurtulamamıştır. Çünkü Nuh'un ailesinden olmamasına rağmen kurtuluşa eren başka insanların da var olması bunu kanıtlar niteliktedir (Ayhan, 2017: 320).

İslâmî kaynaklarda yer alan rivayetlere göre tufan Ab ayının 13'ünde ve Hz. Nuh 600 yaşında iken başlamış, 10 Recep'te Nuh ve beraberindekiler gemiye binmiş, altı ay gemide kalmış ve 10 Muharrem'de gemiden çıkmıştır (Harman, 2012: 322).

Gemiye giren hayvanlarla Tevrat'ın ilgili her iki metindeki bilgiler arasında da farklılık vardır. Yahvist metinde, "*Kendine her temiz hayvandan erkek ve dişi olarak yedişer ve temiz olmayan hayvanlardan erkek ve onun dişisi olarak ikişer, göklerin kuşlarından da erkek ve dişi olarak yedişer alacaksın"* denilirken (Tekvîn, 7/2-3) Ruhban metninde, *"Her türdeki kuştan, her türdeki çiftlik hayvanından ve her türdeki sürüngenden erkek ve dişi olmak üzere iki hayvan gemiye getireceksin"* denilmektedir (Tekvîn, 6/19-20).

İnciller'de tufanla ilgili Tevrat'ta anlatılanlara atıf vardır, dolayısıyla Hristiyanlar Tevrat'ta nakledilenleri kabul etmektedir. Ahd-i Atîk'te gemide Nuh ile birlikte yedi kişinin bulunduğu bildirilmektedir (I. Petrus, 3/20-21) (Harman, 2012: 321).

Resim 7: 9. Yüzyıldaki Kroniğe Göre Nuh'un Gemisi (İstek ve İstek: 2017a: 93)

Resim 7'de geminin yerleşim planının verildiği 9. yüzyıla ait Hristiyanlık öğretilerini içeren el yazması eserden İstek ve İstek (2017a: 93)'in aktardığına göre ise gemi, çatı katı, üst kat, kapının bulunduğu kat, orta kat ve aşağı kat olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Sol tarafta Nuh ve oğulları, sağ tarafta eşi ve gelinleri bulunmaktadır. Onun altındaki katta kanatlı hayvanlara yer verilmiştir. Ortadaki sarı ile boyalı kısım ise geminin kapısını temsil etmektedir. Kapının sağında insanlar ve hayvanların ihtiyacı için yiyecekler, solunda ise yırtıcı olmayan büyük baş hayvanlar yer almaktadır. Bunun altındaki kısımda ise orta boylu hayvanlar, en alt kısımda da

böcekler ve sürüngenler ile küçük hayvanlara ve orta boylu hayvanlara yer verilmiştir. Bu belge, Hristiyan inanışında tufan olayı esnasında geminin içindekilerle ilgili bilgi vermesi bakımından önemlidir.

3.3. Geminin Konduğu Yer

Tufanın boyutunun yanı sıra tufana inananların esas meraklarını çeken nokta, suların yeryüzünden çekilmesinden sonra Hz. Nuh'un gemisinin nerede durduğu ve hayatına nerede devam ettiğidir. Hemen hemen tüm tufan anlatımlarında suların yeryüzünden çekilmesinden sonra Hz. Nuh'un gemisinin bir dağ üzerinde karaya oturmasından söz edilmektedir (Arpa ve Dilek, 2014: 111). Tufan işi bittikten sonra geminin durduğu yer Tevrat'ta "Ararat", Kur'an'da ise "Cudi" dağı olarak geçiyor (Tekin, 2017: 61). Sümer ve Babil tabletlerinde Tufan sonunda geminin oturduğu dağın adı ise "Nisir" dağı olarak geçmektedir (Yurdaydın ve Dağ, 1978: 41).

İlkçağlardan bugüne kadar Cudi Dağı, Novakin, Hılgırt, Cudi, Nissir ve Gudi adlarıyla anılmıştır. Kuzey Iraklı arkeolog Abdullah Zehavi tarafından bir İngiliz bankasında saklanan yerel dille ve çivi yazısı ile yazılmış Guti plaketleri iki yıllık süre içinde bir kısmı çözülüp 1984 yılı Ocak ayında bir dizi halinde "Hz. Nuh'un Gemisinin Durduğu Dağ" başlığı altında Mısır'ın yar resmi gazetesi El-ehram'da yayınlanmıştır. Bu plakette Hılgırt Dağı üzerinde geminin durduğu, daha sonra vahiyle dağa Novakin adının verildiği yazmaktadır. Cebrail, Hz. Nuh'u kutladığında Hz. Nuh, tufan olayı ile kâfirlerden kurtulduğu için gülmüş ve sevinmiştir. Plakette Novakin, "güldü, sevindi" anlamına gelir. Şu anda Hılgirt adı Kuzey Irak'ta bulunan Kürtler ve Gılae şehri ahalisi tarafından Cudi için kullanılmaktadır. Şimdi de geminin durduğu yerde Cebrail kapısı vardır (Sarı, 2016: 79).

Milattan binlerce yıl önce Gudi (Guti) imparatorluğu Cizre-Silopi arasında, Gıreçulyan köyüne 4 km. mesafede Cudi Dağı eteğinde Bajarkard diye adlandırılan başkentlerini kurmuşlardır. Böylece Botan'dan Basra'ya kadar Akad, Elam, Sümer devletlerini yüzyıl kendi hâkimiyetleri altında tutmuşlardır. Gudilerin ünü dağı aşmış olduğundan dolayı artık halk Nuvakin-Hılgirt adlarını terkedip, Gudi Dağı adını kullanmaya başlamıştır (Sarı, 2016: 79).

Tufan olayından sonra geminin nereye konduğu ile ilgili tartışmaların sebebi ise Tevrat'ta geçen, *"Gemi yedinci ayda, ayın on yedinci gününde Ararat dağlarına oturdu"* (Yaratılış, 8/4) ifadesidir. Burada bahsi geçen Ararat dağları belli bir yeri işaret etmekten ziyade Urartuların toprakları içinde bulunan dağlar silsilesidir. Nitekim m.ö. 900-600 yıllarında Urartular, Van Gölü merkezli hüküm süren ve Mezopotamya bölgesindeki Asurlular ile komşu bir krallıktı. Urartuların yaşadığı coğrafyayı anlatmak gerekirse günümüzde Ermenistan ile Azerbaycan'ın Batı kısmı ile İran'ın Urmiye bölgesini ve Dicle Nehri'nin kuzey kısmını kaplayan bölgedir. Dolayısıyla Tevrat'ta geminin konduğu yer olarak Ararat dağlarından bahsedilirken aslında, Cudi dağını da içeren geniş dağ silsilesi anlatılmak istenmiştir. Bu sebeple Tevrat'ta yer alan Ararat dağları ifadesi Süryani ve Arami çevirilerinde Ture Kardu" yani "Kürdistan Dağları" şeklinde çevrilmiştir (Arpa ve Dilek, 2014: 12; Doğanay, 2013: 174-175). Nitekim Bizans kaynaklarında Nuh'un gemisinin indiği dağ "Ararat" kavramıyla nitelendirilirken bununla kastedilen yerin günümüz Ağrı Dağı olmadığı görülmektedir. Faustus de Biyzance (M.S. 318-395)'nin kaleme aldığı Ermeni tarihinde anlatılan, Nisibis Piskoposu Saint Jacques'in Nuh'un gemisini görmek maksadıyla "Sararat" kavramıyla ifade ettiği günümüzdeki Cudi Dağı'na yaptığı gezi bunun çarpıcı bir örneğidir (Güneş, 2017: 275).

Diğer taraftan Tevrat'ta geçen Ararat Dağı'nın Ağrı dağı ile aynı olduğu ve bu dağa Türklerin Ağrı, Ermenilerin Ararat olarak adlandırdığı belirtilmektedir. Ayrıca Ermeniler bu dağı Masis/Massis olarak da isimlendirmişlerdir. "Ararat" ifadesi Eski Ahit'te geçmekte ve batı kaynaklarında da daha çok tercih edilmektedir. Ancak Chardin'in Seyahatnamesi'ne göre, Ermeniler tarafından tercih edilen "Massis" kelimesinin kökenini Eski Ahit'e dayandırmış ve "Macis/Masis" isminin Aram'ın çocuğuna verdiği isim olan "Mas/ Mesech" olduğunu özellikle belirtmiştir. Aram ise Eski Ahit'e göre Nuh'un oğlu olan Sem'in çocuğudur (Chardin, 2014: 271). Süryani Mihail geminin, Pisidia Metropolitliği'nin sınırları içinde bulunan Apamea'da karaya oturduğunu ifade eder ve bu bilgiyi Eusebius'tan aldığını söyler. Ayrıca yazar burada bazı tahta parçalarının varlığından söz edildiğini, ancak bunların Nuh'un gemisine mi yoksa başka bir gemiye mi ait olduğu konusunun tartışmalı olduğunu belirtir. Mihail'in bildirdiği Pisidia, bugünkü Antalya ve çevresine Roma

döneminde verilen isimdir. Buna karşılık Süryani Mihail'in eserini 13. yüzyılda Ermeniceye çeviren İshak isimli papaz, Patrik Mihâil'in aktardığı bu bilgiden duyduğu hayreti dile getirmekten kendini alamamış ve Kutsal Kitap'ın da belirttiği üzere geminin Ararat dağına oturduğunu ve buranın da Büyük Ermeniye bölgesinde bulunan Masis Dağı olduğunu ifade etmektedir (Tomakin, 2017: 303).

Arkeolojik malzeme ve çivi yazılı belgelerin ışığı altında, Ağrı Dağı ile ilgili ilk ve en önemli bilgilerimiz, şimdilik günümüzden 5000 yıl öncesine aittir. Ağrı Dağı'nın dışında, tarihte ve diğer coğrafi bölgelerdeki hiçbir dağ, onlarca uygarlık, krallık ve devletin egemenliği altına girmemiştir. Ağrı Dağı'nın dinsel kitapların yanı sıra, binlerce yıl boyunca efsanelere konu olması ve onun çeşitli uygarlık, krallık ve devletlerin altına girmesi, bu yüce dağın ününü daha da arttırarak, ölümsüz bir nitelik kazanmasına neden olmuştur (Belli, 2017: 172). Tufanın bitiminde gerek Eski Ahit'te gerekse sonradan kaleme alınan dini menşeli ansiklopedilerde veya da Hristiyanlık inanışına göre yazılan ve peygamberler tarihini anlatan eserlerde Ağrı Dağı (Ararat) Nuh'un gemisinin oturduğu bir dağ olarak kabul edilmiştir (İstek ve İstek, 2017b: 250).

Yapılan araştırmalara göre, Ağrı Dağı'nın üzerinde gemiden, Nuh'un evinden, mescid veya mezarından herhangi bir işaret ve emare bulunmamaktadır. Zirvenin 35 metresi devamlı buzuldur. 1954 yılında Amerikalı bilginlerden Mr. Smith ve İngiliz coğrafyacılardan Egorton Sykes, Ağrı Dağı'na çıkmışlar ve burada bir şey bulamamışlardır. Yine Washington Arkeolojik Araştırma Enstitüsü'nden George E. Vandeman ile yeryüzünü ölçme bilginlerinden Ohio Üniversitesi'nden Arthur Branderberger yaptıkları incelemelerde Ağrı Dağı'nda Tufan ile ilgili herhangi bir şeye rastlamamışlardır (Sarı, 2016: 82).

Tournefort ise Seyahatnamesinde, Kitabı Mukaddes'te geminin Ararat (Ağrı) dağına oturmasının ardından Nuh Peygamberin tufanın bitip bitmediğini anlamak için bir güvercin salıvermesi ve güvercinin ağzında bir zeytin dalı ile geri dönmesi hakkındaki bilgiyi sorgulamıştır. Onun gözlemlerine göre; Ağrı Dağı ve çevresi her yerinde derelerin aktığı oldukça verimli ve sulak bir yerdir. Her çeşit tahılın yetiştirildiği bu bölgede uçsuz bucaksız tütün ekili alanlar bulunmaktadır. Ayrıca

pirinç, pamuk, keten, karpuz vb. birçok üründe burada yetiştirilirken zeytin ağacına rastlanmaması onun açısından şaşırtıcıdır. Zira güvercinin zeytin dalı getirdiği ve geminin de Ağrı Dağı'na oturduğu hem Ermenilerin hem de diğer Hıristiyan dünyasının kabul ettiği bir durumdur. Ayrıca zeytin ağacı da ölümsüz bir ağaç olduğundan kaybolması mümkün değildir (İstek ve İstek, 2017b: 253-254).

1983 Ağustos ayında astronot James Irwing ve altı Alman arkadaşı da Ağrı Dağı'nda yaptıkları incelemelerde hiçbir şey bulamamışlardır. X. Yüzyıla kadar Ermeni yazarlarının eserlerine dayanarak Ararat dağının tufan olayıyla bir ilişkisinin olmadığını söylemek mümkündür. Eski Ermeni rivayetlerinde Nuh'un gemisinin bir dağ üzerine oturması hakkında bir rivayet yoktur. Nuh'un gemisinin Ağrı Dağı'na oturmasına ait rivayet XI. ve XII. yüzyıllardan itibaren Ermeni edebiyatında yer almaya başlamıştır (Sarı, 2016: 82).

Fransız seyyah Chardin ise eserinde; Ağrı Dağına hayli uzak olan şehirlerin dahi Nuh Tufanı ile aralarında bir bağ kurma çabasından bahsetmiştir. Günümüz Azerbaycan sınırları içinde bulunan ve Ağrı Dağı'na yüzlerce kilometre uzaklıktaki Semaş (Şamahı) şehri bunlardan birisidir. Bu bölgenin sakinlerine göre; Nuh Peygamber gemiden indikten sonra bu yörede kalmış ve oğulları burada üç kale yaptırarak yaşamaya başlamıştır. Bundan dolayı buraya üç kale anlamına gelen Semaş/Şemahı denmiştir (Chardin, 2014: 254).

İslam tarihi kaynaklarında "Ararat" kavramı geçmez, bunun yerine Nuh'un gemisinin indiği yer anlamında "Cûdî" ifadesi kullanılır. Tufandan sonra geminin indiği yerin Cudi Dağı olduğu konusunda İslam tarihi kaynaklarında ittifak vardır. Aynı şekilde Cudi Dağı'nın günümüz Şırnak sınırları dâhilinde bulunduğunda ihtilaf yoktur. Ararat kavramıyla Tevrat'ta yer bulan dağın, son asırlarda sıklıkla dile getirildiği üzere, günümüz Ağrı Dağı olduğu iddiası ise İslam tarihi kaynaklarınca teyit edilmemektedir. Ağrı dağına yönelik bu yoğun ilginin, Nuh'un gemisinin burada bulunup bulunmamasından ziyade bazı devletlerin etnik, dinî ve siyasî hedeflerinin bir parçası olması muhtemeldir (Güneş, 2017: 273-274).

Cizre, Şırnak ve Silopi üçgeni içinde yer alan Cudi dağı ise, Mezopotamya'nın en yüksek dağlarından biridir. Tufanın önemli safhalarının anlatıldığı Kuran-ı Kerim'de Hz. Nuh'un gemisinin Cudi'ye ineceği, tufan devam ederken belirlenir. Çünkü Hz. Nuh tufan sırasında gemide bulunurken "Rabbim beni bereketli bir yere indir" (Müminun, 23/29) sözleriyle Allah'a duada bulunur. Bu duanın ardından Hz. Nuh'un gemisi yerleşime müsait olan Mezopotamya'daki Cudi dağında karaya oturur (Hud, 11/44). Sonunda Hz. Nuh'un duasına karşılık olarak "Selam ile nice bereketlere kavuşmak üzere yanındakilerle beraber gemiden in" (Hud, 11/48) vahyi Allah tarafından indirilir. Bundan böyle bu dağ, cömertlik anlamına gelen "Cudi" adını alır (Tanyu, 1993: 79-80). Taberi'ye göre gemi burada 6 ay, hatta 7 aya yakın kaldı. Yeryüzünde görünen denizler gökten inen su ile oldu. Geri kalanlar tufanda ortaya çıkan Hısma suyudur. Bu su tufandan sonra 40 yıl kaldı (Özdemir, 2016: 564). Kur'an Asurlularca ismi değiştirilen ve önce Cudi olan bu kutsal dağa eski adını iade etmiş oldu. Şu anda Mısır, Suudi Arabistan ve birçok Arap devletlerinde C harfleri G olarak okunmaktadır. Örneğin Cudi kelimesini Gudi olarak okumaktadırlar (Sarı, 2016: 84).

Diğer taraftan araştırmacı Layard King 1904 yılında Cudi dağının üzerinde tufan ile ilgili Asur Kralı Sanherib'in heykellerini ve Nuh'un gemisi ile ilgili tarihi eserleri tespit ettiğini söylemiştir. A.J. Wensick de "Cudi dağı Dicle kenarındaki Cizre'nin 32 km kuzeydoğusunda, Şırnak kasabasının 17 km güneydoğusunda, Mardin ve Siirt vilayetleri hududu üzerinde Türkiye-Irak hududunda 15 km mesafede, yüksekliği 2100 m olarak bilinen dağdır. Cudi dağının havalisi bugün bile Nuh'un hayatına dair hatıralarla doludur" demektedir. Bir Alman grubu Cudi'de keşifler yapmış ve Alman Devletler Araştırma Enstitüsü üyelerinden Friedrich Bender, Gılgamış Destanı ile Kur'an-ı Kerim'den yola çıkarak kanıtlar bulmuştur. Bunlar katrana benzer bir madde ile yapıştırılmış tahta parçalarıydı. Analiz sonucu katranın 50 bin yıllık, tahta parçalarının 6630 yıllık oldukları anlaşılmıştır (Sarı, 2016: 84).

Dicle Nehri kıyısında bulunan Cudi dağında iki bin metrenin üzerinde olan dört doruk vardır. 2017 metre yüksekliğindeki bir doruğun üzerinde "Nuh peygamber

ziyaret tepesi" yer alır. Ziyaret tepesinin ortasında etrafı taşlarla çevrili bir alan ise "Sefine" yani gemi ismiyle bilinir. İslamiyet'ten önce Sasani topraklarında yaşayan Doğu Süryaniler, yani Nasturiler, sefine bölgesinde "Geminin Manastırı" adında bir mabet yapmışlardır. Mezopotamya'da İslam'ın yayılması ile bu manastırın yerine "Sefinet Nebi Nuh" adında bir mescit yapılmıştır (Arpa ve Dilek, 2014: 113).

Resim 8: Sefine; Hz. Nuh'un Gemisinin İndiği Yer, Gertrude Bell'in Çekiminden, 1910 (docplayer.biz.tr)

Hz. Nuh kıssası ve tufanın ilâhi kitaplarda anlatılması ve Kur'an'da açık bir şekilde "Cudi" ibaresinin geçmesi, Müslüman, Süryani, Yahudi ve Yezidi başta olmak üzere farklı inançlara ve değişik etnik gruplara ait insanların bu dağa ve çevresine ilgi duymasına neden olmuştur. Cudi Dağı'nın kuzeyinde ve Şırnak iline yakın bir noktada yer alan ve halen Heştiyan (Heştan)-Seksenler ismiyle anılan köy, Hz. Nuh'un gemisinden inen seksen kişinin kurduğu köy olarak kabul edilmektedir. Benzer şekilde, Arapça gemi anlamına gelen "sefine" kelimesinin Hz. Nuh'un gemisinin oturduğu yer olarak kabul edilen Cudi Dağı'nın zirvesinde yer alan bu

mekân, Müslümanlarca yüzyıllar boyu bir festival alanı olarak kabul edilerek binlerce kişinin katılımıyla dini yönü baskın bir kültür festivaline ev sahipliği yapmıştır (Baz, 2015: 287). Kuran'da ise Nuh Peygamber'le birlikte tufandan kurtulanların sayısı kesin olarak belirtilmeyip, yalnızca bunların sayısının oldukça az olduğu (Hud, 11/40) haber verilmektedir. Müfessirler ise Nuh Peygamber ve beraberinde kurtulanların sayısı ile ilgili seksen, kırk ve sekiz sayısını vermektedir. Hz. Muhammed'in amcaoğlu Abdullah bin Abbas'tan gelen bir rivayete göre de gemiden seksen kişi inmiştir. Günümüze kadar Cudi Dağı eteklerinde Seksenler isminde bir köyün yer alması da oldukça dikkat çekicidir. Nitekim tarih kitaplarında bu köyden bahsedilirken tufan olayından sonra Nuh Peygamber tarafından kurulduğu, buranın el-Cezire yani Mezopotamya'da inşa edilen ilk şehir olduğu belirtilmektedir (Arpa ve Dilek, 2014: 113).

Resim 9: Şırnak İline Bağlı Seksenler Köyü (docplayer.biz.tr)

Bunun yanında Ermeniler, Süryaniler, Yezidiler köyler kurarak yüzyıllar boyunca Müslümanlarla beraber bu dağın eteklerinde yaşamışlardır. Böylece farklı perspektif ve hayat tarzları ile görüntüdeki paradoksal sosyal yapı, ötekileştirme yerine yakın zamanlara kadar süren birlikte yaşamaya dair bir model oluşturmuştur. Tıpkı Nuh (a.s.)'ın gemisi gibi (Baz, 2015: 287).

İslam âlimleri ise Cudi Dağı ile ilgili benzer görüşler üzerinde durmuşlardır. Beyzavi Cudi Dağı'nın Cezire'de Musul civarında bir dağ olduğunu belirtmiştir. Katade de Nuh'un gemisinin Cezire'de Cudi üzerine ibret olması için bırakıldığını söylemiştir (Sarı, 2016: 84).

İbnü'l-Esir ise tufandan sonra Hz. Nuh'un gemiden çıkarak yanında bulunan seksen kişi ile birlikte Cezire topraklarındaki Karda civarında bir yere gitmiş ve "Semanin" yani "Seksenler" köyünü kurmuştur. İslam Ansiklopedisinde ise Karda ya da Karduklar adının Cudi Dağı civarı için kullanıldığı klasik eserlerde ise Korduene şeklinde adlandırıldığı görülmektedir. Aramiler bu alana Baş-Kurdu, Cizre kasabasına da Kardu Gazartası demişlerdir. Araplar Bakurday, Ermeniler Karduh olarak isimlendirmişlerdir. Ayrıca İbnü'l-Esir'e göre, Cizre ya da Cezire-i Ömer, Bakar'da nahiyesine bağlıydı. Dicle'nin sol kısmında Bazabda karşısında olup 200 köy ihtiva etmekteydi (Sarı, 2016: 85-87).

Dolayısıyla kaynaklarda yer alan bilgilere göre Cizre Cezire-i Ömer şeklinde de bilinmekte olup Nuh tufanından sonra kurulduğu belirtilmektedir. Cizre topraklarında Hz. Nuh'un bu topraklarda yaşadığına dair önemli bulgulara rastlanmıştır. Bunlardan birisi daha önceleri Cizre ilçesine bağlı olan Yafes köyüdür. Günümüzde ise burası Cizre'nin merkezinde kaldığından dolayı Yafes Mahallesi olarak bilinmektedir. Bilindiği üzere Yafes, Hz. Nuh'un tufandan kurtulan oğullarından birsidir. Ayrıca yapılış tarihi milattan önceye uzanan Cizre surları da Hz. Nuh'un mirasının bir göstergesi şeklinde gemi biçiminde yapılmıştır (Arpa ve Dilek, 2014: 114).

Mücaahid, Cudi için Cezire'de bulunan bir dağ olduğunu belirtmiştir. Elmalı'ya göre ise Cudi engin bir dağ olup, Musul'da, Amid'de veya Cezire'de

olduğu söylenmiştir. Feyruz ise Cudi Dağı'nın Musul topraklarında Nusaybin Dağı olduğunu belirtmiştir. İbn Kesir ise Cudi Dağı'nın günümüzdeki Cudi Dağı ile aynı olduğu fikrindedir. Abdullah Yusuf Ali de Cudi'nin, Cezire-i İbn Ömer'in karşısındaki dağ olduğunu bildirmiştir (Sarı, 2016: 84).

Günümüzde Cudi olarak adlandırılan yer Cizre kasabasının kuzeyinde Şırnak'ın ise güneyinde olup, Hezil ırmağı ile Dicle arasında 2114 metre yükseklinde bir dağdır. m.ö. 250'li yıllarda yaşamış tarihçi Berrassos'un rivayetlerinden hareketle geminin Cudi Dağı üzerinde durduğu nakledilmiştir. Nitekim 12. Yüzyıllarda yaşamış olan Cizreli İbnü'l Esir de Hz. Nuh'un gemisi hakkında Musul'da bulunan Karda'daki Cudi Dağı'nın üzerine oturmuş olduğunu belirtmektedir (Sarı, 2016: 85-87).

Günümüzde Şırnak yolu üzerinde Kasrik'e varmadan Bakarda köyü bulunmaktadır. Bu köy Cizre'nin Yafes Mahallesi'nin bitişiğinde olup bir yarısı Türkiye'de bir yarısı ise Suriye'dedir. Öte yandan eskiden Cizre'nin adı Bazabda olup şehrin bir mahallesi olduğu belirtilmektedir. Süryaniler Bazabda, Bazebday olarak bilinirken, Kürtler buraya Hezex demiştir. Günümüzde ise buranın adı İdil şeklinde değiştirilmiştir. Edinilen tarihi bilgilere göre Hz. Nuh, Bazabday'ın ikliminin güzelliği ve sularının tatlılığı sebebiyle bu toprakları çok beğenmiş ve tufan sonrası bu topraklarda yaşamını devam ettirmeye karar vermiştir. Bazebday, tufandan kurtulanlarla ilişkilendirildiğinden ötürü, şehrin güneyinde "Kasru'l-Kuvel" adında eski bir yapı bulunmaktadır. Burada dikkat çeken "Kuvel" kelimesinin Süryanice olması ve gemi manasını taşımasıdır. Ayrıca bu kelime Tevrat'ın Yaratılış kısmında Nuh Peygamberin gemisi için kullanılmıştır. Kuvel ismi şehrin mahallelerinden birine de verilen isimdir (Arpa ve Dilek, 2014: 114).

Görüleceği üzere geminin konduğu yer ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Ancak Palabıyık (2005: 168) geminin konduğu yer ile ilgili olarak Cudi Dağı'nın Ağrı Dağı'ndan daha yüksek ihtimal içerdiği görüşündedir. Çünkü Ağrı Dağı oldukça yüksek ve sarp bir dağdır. Bu dağ, insanın yaşamını sürdürmesi için gerekli olan yiyecek, su, barınma gibi olanakların bulunmadığı bir yerdir. Bundan dolayı buraya geminin konması olası görülmemektedir. Öte yandan Cudi

Dağı'nda barınmaya elverişli pek çok mağara olup dağın yüzeyi de geminin konmasına müsait bir düzlüktedir. Ayrıca burada beslenme olanaklarının da olması geminin Cudi Dağı'na inme ihtimalini Ağrı Dağı'na göre yükseltmektedir. Geminin oturduğu mahal, Yeşildağ olarak adlandırılması da dikkat çekicidir. Bazı yerleri engebeli ve sarp olmakla birlikte, inilip çıkılması oldukça kolay bir dağdır. Güney kısmından Dicle Nehri'ne çaylar dökülmektedir. Dağın yüksekliği çok fazla olmayıp batı ve güney kısmından oldukça görkemli görünmektedir. Kurak bir coğrafyada bulunmasına karşın 500 milimetrenin üstünde yağmur yağmaktadır. Bundan ötürü burada 1500-2000 metre aralığında meşe ve çam ormanları bulunmaktadır

Netice olarak Cudi Dağı tufan olayının son durağıdır. Ayrıca Tur ve Nur dağları gibi vahye mazhar olan bir dağ olması sebebiyle de yüceliğe işaret eden sembolik bir anlam taşımaktadır (Baz, 2015: 287). Tufan olayının noktalandığı, geminin konduğu yer araştırmalar ışığında değerlendirdiğinde Cudi Dağı'na ait verilerin daha fazla tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

3.4. Tufan ile İlgili Varsayımlar

Eski zamanlarda böyle bir tufanın meydana gelmesi muhtemeldir: Buzulların erimesi veya yağmurların aşırı derecede yağması sonucu böyle bir şeyin olması gayet normaldir. Hatta m.ö. 3. binde okyanus yüzeyinin fazla yükselmesiyle civardaki insanların sular altında kaldıkları, Aşağı Mezopotamyalıların dağlara çıktıkları tabletlerde yazılı. O dönemde teknolojinin gelişmemiş olması ve insan bilgisinin de az olması, ister istemez onları tabii afetlere karşı korkutmuş, bunun sonucu olarak da meydana gelen benzer felaketler, o gün için olağanüstü olaylar ve tanrının/tanrıların bir nevi uyarıları, cezaları olarak değerlendirilerek, farklı inançlar biçiminde tarihe geçmiştir (Tekin, 2017: 61).

Cudi veya Ağrı dağına kadar yükselen bir su, karadaki bütün canlıların ölmesi demektir. Yani buralara kadar çıkan bir su baskını lokal olamaz (Sağlam, 2015: 14).

Sekiz bin sene tekrarlanan bir olay, yani birçok tufan, anlatılmıştır. Eskiden iletişim ve yazı olmadığı için bunların her birisi ayrıca kayıt altına alınmamıştır. Her

bir memlekette olan bu gibi büyük tayfunlar, bütün dünyada olmuş olarak algılanmıştır (Sağlam, 2015: 14).

Best (1999: 304)'e göre Nuh, Sümer şehir devletlerinden birisi olan Şuruppak'ın kralıdır. Kendisi aynı zamanda büyük bir çiftlik sahibi olup tarım ve hayvancılıkla da uğraşmaktaydı. Şurup-pak, başşehir olmanın yanı sıra, bölgenin de en önemli ticaret merkezi idi. Yörede üretilen besin hayvanları, tahıl ürünleri ve bira imalatları komşu şehirlere ihraç edilmekteydi. Bu ticaret ve ihracat işlerinde Nuh, diğer üreticilerin de büyük bir güvenini kazanmış olup onların da ürünlerini ihraç etmekteydi.

Malların taşınması Fırat ve Dicle nehirlerinde ve kanallarda çalışan (adına "küfe" denilen) nehir taşıma araçları ile yapılmaktaydı. Küfe, iskeleti ağaçtan yapılmış, kenarları tahtalarla kapatılmış, iç ve dış yüzeyleri su geçirimsizliğini (izolasyonunu) sağlamak amacıyla ziftti hasırla kapatılmış, dikdörtgen biçimli bir teknedir. Nuh, bir seferde daha çok yük taşıyabilmek için çok büyük bir küfe yapmaya teşebbüs etmiş ve diğer üreticilerden borç para almıştır (Köksoy, 2002: 69). Best (1999: 304)'e göre tufana yakalanan gemi, Nuh'un başında bizzat durarak yeni yaptırmış olduğu bu büyük küfedir. İçindeki besin hayvanları ve tahıl ürünleri de komşu şehirlere ihraç edilmek üzere yüklenmiş hayvanlar ve kargolardır. Kısaca Nuh, hem Şuruppak'ın kralı hem de şehrin en büyük ticaret ve ihracat şirketinin sahibi idi.

Tufan ile ilgili başka bir varsayım ise Tufan olayının Karadeniz'de gerçekleştiğine dairdir. Karadeniz taşkını, Sümerlilerin yazdığı tufan söylencesinin kökeni olabilir mi? sorusunun ortaya atılmasına neden olan jeolojik ve jeo-arkeolojik araştırmalar, Karadeniz taşkını ve tufan mitleri arasında bağlantı olasılığına dikkatleri çekmiştir. Bu araştırmaların verileri uluslararası sempozyumlarda tebliğ edilmiş, William Ryan ve Walter Pitman tarafından "Nuh Tufanı" adlı kitapta "Tarihi Değiştiren Olaylara İlişkin Yeni Bilimsel Keşifler" alt başlığı ile yayınlanmıştır.

Çalışmaların başlangıcında 1993 yılında Bulgar Deniz Bilimleri Akademisi'nden Petko Dimitrov tarafından Karadeniz'de deniz dibi araştırmaları başlatılmış bu çalışmayı takiben Amerikalı jeologlar Ryan ve Pitman tarafından Bulgar, Rus ve Türk bilim adamları katılımı ile tüm Karadeniz'i kapsayan geniş çaplı bir jeolojik araştırma yürütülmüştür. Karadeniz'de yapılan sondaj çalışmaları sonunda elde edilen veriler, günümüzden 7600 yıl önce oluşan taban yapısını Karadeniz'in göl iken büyük ölçekteki taşkın izlerini ve bu günkü boyutlarına ulaşan bir denize dönüştüğünün kanıtları ortaya koymuştur (Ryan ve Pitman, 2011: 139).

Ryan ve Pitman; buzul erimeleri ile boğaz setini kıran deniz taşkınları ve nehir taşkınlarının eski Karadeniz gölüne dolması sırasında, göl çevresinde muhtemel yerleşimlerin sular altında kalırken, burayı terk edenlerin yaşama elverişli başka alanlara göç etmiş olduğunu öne sürmüşlerdir.

M.Ö. 5500'lere denk gelen Karadeniz taşkınından kaçmış olan toplulukların, bu bölgeden çeşitli yönlere göç hareketlerinin izleri yıllarca araştırılmaya devam etmiştir. Anadolu'da, Akdeniz'de, Kafkaslarda, Mezopotamya'da bulunan tarih öncesi yerleşim katmanlarında, o tarihler denk gelen ani ve hızlı kültürel değişim izleri, pek çok yerde eş zamanlı olduğu bulguları, taşkından kaçış süreci ile ilişkilendirilmektedir. Bu dönemde Mezopotamya'da hem yerli sakinler olmuş hem yeni göçler devam etmiştir, kuzeyden geldiği düşünülen, Bağdat'ın güneyine yerleşen bir topluluk Sümer uygarlığını kurmuş, bilinen en eski yazıyı yazmış, atalarından dinledikleri tufan söylencelerini yazıya geçirirken Karadeniz taşkınından kaçan atalarının anılarının izleri taşınmış olabileceği hipotezi gündeme getirilmiştir (Bahadır, 2013: 41).

3.5. Tufan Efsaneleri

Nuh Tufanı, halk tarafından algılandığı ve anlatıldığı şekli ile efsaneleşmiş bir öyküdür. Kuşaktan kuşağa şiir veya nesir şeklinde anlatıla anlatıla o kadar çok efsaneleşmiş ki, bazı kişiler Nuh Efsanesinin gerçekle bir ilişkisi olmadığını dahi düşünmektedirler. Hâlbuki yazılı bir belgeye dökmeden tarihi bir olayı veya kişiyi çok uzun bir zaman boyunca nesilden nesile aktararak yaşatmak, ancak onu

efsaneleştirmekle mümkün olabilmektedir. Ne kadar büyük, önemli ve iz bırakıcı olursa olsun herhangi bir olay veya kişi efsaneleştirilmemişse, yazıya dökülmüş olsa dahi halkın büyük çoğunluğu tarafından birkaç nesil sonra unutulur gider (Köksoy, 2002: 70).

Tufan rivayetleri kozmik felâketler içinde en çok ve en yaygın olanlarıdır. Diğer bazı felâketler de -depremler, yangınlar, dağların yıkılması, salgın hastalıklar- insanların yok olmasına sebebiyet vermiştir. Bu rivayetlerin yer aldığı kültürlere göre tufan, tanrılar tarafından günah işleyen insanlarla birlikte dünyada mevcut bütün canlı varlıkları ortadan kaldırmak üzere gerçekleştirilen ve bütün dünyayı istilâ ettiğine inanılan su felâketidir. Bu tür felâketlerin söz konusu edildiği rivayetlerde insanlığın yıkılışını yeni bir hastalığın doğuşu izlemektedir. Tufan yüce kudretin öfkesini celbeden günahlara bağlanmakta, bazen de ulûhiyetin insanlığa son verme arzusu veya dünyanın yaşlanmışlığı tufana sebep olmaktadır (Harman, 2012: 319).

Tufan hadisesi Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm gibi semavî dinlerin yanı sıra mahiyeti farklılıklar taşısa da Afrika kıtası ile Asya'nın bazı bölgeleri hariç birçok kültürde; Filistin, Yunanistan, Asur, Amerika, Avustralya, Hindistan, Tibet, Çin, Malezya, Litvanya gibi çeşitli ırklara ve bölgelere ait çok sayıda halkın geleneğinde de bulunmaktadır (Harman, 2012: 319).

Tufanın mitolojik şekilde farklı toplumların kültürlerinde yer alışı Metin And'ın "Minyatürlerle Osmanlı İslam Mitologyası" isimli eserinde kapsamlı şekilde ele alınmıştır. Örneğin Laos mitolojisine göre, Lo ismindeki gök tanrı insanların yedikleri yiyeceklerden bir bölümünü kendisine vermedikleri için sinirlenerek tufan çıkarmış, salla üç kişi kurtulmuş ve yaşam tekrar başlamıştır. Çin mitolojisinde ise suların yükselmeye başlaması ile birlikte mühendis Yu'nun kanallar açarak çözüm üretmesi Uzak Doğu'da çeşitli şekillerde anlatılan bir tufan öyküsüdür. Altaylarda ise suyun efendisi Nomo'nun Nuh Tufanı'na benzer öyküsü bulunmaktadır (And, 2007: 106-107).

Yunan mitolojisinde ise Zeus, kötü insanları yeryüzünden kaldırmak için tufan çıkarır. Tufandan sadece Prometheus'un oğlu Deukalion ile karısı Pyrrha

kurtulur. Bu efsaneye göre Prometheus oğluna bir sandık yapmasını, sandığa yiyecekler koymasını ve ardından annesi ile sandığın içine girmesini söylemiştir. Oğlu Deukalion babasının dediklerini yapar ve sandıkla yükselen suların afetinden kurtulmayı başarırlar. Tufan dokuz gün dokuz gece devam eder, sonra Parnassos dağına adım atarlar. Zeus'a yeni insanlar yaratması için yalvarırlar. Zeus ise "ananın kemiklerini arkaya at" der. Bunun üzerine Prometheus'un açıklaması ile topraktaki taşları arkaya doğru atarlar. bu taşlardan erkekler ve kadınlar oluşur ve insan soyu yeniden canlanır (Hooke, 1995: 60).

Asya'nın ilkel kavimlerinden birisi olan Andaman adaları halkının tufan efsanesine göre ise, gökte oturan yüce Puluga isimli Tanrı, Tomo adındaki ilk insanı yaratmış ve insanlık soyu ondan türemiştir. Fakat Tanrı Puluga bir gün çok sinirlenerek tufan çıkarmış ve insan soyunu yok etmiştir. Tufandan yalnızca dört kişi kurtulabilmiştir. Avusturalya ve Meksika'da da ayın kızınca tufan yaptığı efsanesi dolaşmaktadır. Tufan, ayın karanlık üç günü ölümü ve yeniden doğuşu ile ilişkilendirilir (And, 2007: 104).

Yaratılış ve ilk insan ve ölümsüzlüğü arayış teması, tufan hikayesi kahramanından önce ilk insanın ölümsüzlük arayışı olarak "Adapa Mitosu"unda karşımıza çıkar, Mısırda Amarna arşivlerinde bulunmuş bir Mezopotamya mitosudur. İbrani "Adem" in Asurlu karşıtı olan "Adapa" mitosunda, Sami Mitolojisinde İbranilerin "cennetten düşüş" öyküsünde "Yehova'nın Adem ve Havva'ya deri giysiler vermesi" ile bağlantılar görülebilir. Sami mitolojisinde ve İbrani öykülerinde, kutsal metinlerdeki bu mitosların çeşitli versiyonları ve daha başka pek çok mitosla karşılaşılır (Hooke, 1995: 60).

Babil'deki yaratılış ve tufan efsanesi ise Tanrı Marduk'a bağlanır. Sümer kökünden olan bu efsaneler, Hamurabi döneminde yazılmışa benzemektedirler. Marduk öteki tanrılar tarafından Okyanus tanrısı Tiamat'la savaşmaya çağırılır, onlardan tüm yetkileri alır. Tiamat'ı yener, denize sınırlar çeker, tanrılara tapınan, hizmet eden, onları koruyan bir varlık bulunsun diye insanı balçıktan yaratır.

İnsanlardan hoşnut kalmayan kimi tanrılar, onları yok etmeyi kararlaştırırlar. Tanrılardan birisi olan Ea, sevdiği bir insan olan Ut-Napiştim'in rüyasına girer, ona bir gemi yapmasını emreder. Bu adam geminin içine ailesini, işçilerini, davarlarını, kırlardaki hayvanları, tohumlarını yerleştirir. Derken tufan başlar, insanların hepsi boğulur. Tanrılar bu durum karşısında korkuya kapılırlar. Tanrılar kraliçesi olan İştar sızlanmaya başlar. "Çok eski insan ırkı yeniden balçık oldu; ben de kavmimi yok eden bu fırtınanın çıkmasını Tanrılar Kurulu'nda onayladığım zaman korkunç bir şeye razı olmuşum meğer!" der.

Fırtına olanca gücüyle tam yedi gün sürer. Utnapiştim bir güvercin salıverir, kuş geri gelir; bir kırlangıç salıverir, o da geri gelir; sonra bir karga salıverir, o geri gelmez. Bunun üzerine gemisini durdurur, dağın doruğunda bir kurban keser, tüm tanrılar da "sinekler gibi" bunun çevresine üşüşürler. Tufanı düzenlemiş olan tanrı Enlil, tasarısını açığa vurmuş olan Ea'ya, kendisine kalleşlik etti diye çıkışır; sonradan yatışır ve Ut-Napiştim'le karısına ölmezlik yetisini bahşeder ... (Challaye, 2007: 108).

Sümer tufan öyküsü asıl konusunu Ziusudra'nın ölümsüzleştirilmesi mitinin oluşturduğu bir şiirin parçasıdır ve bu mit Babilli şairlerce kendi amaçları doğrultusunda ustalıkla kullanılmıştır. Böylece, bitkin Gılgamış, Utanapiştim'in (Sümerli Ziusudra) önüne gelip ondan sonsuz yaşamın sırrını öğrenmek istediğinde, Babilli şairler ona kısa ve yerinde bir yanıt verdirmek yerine, bu anı kendi tufan miti yorumlarını anlatma fırsatı olarak kullanmışlardır. Sümer mitinin ilk (yaratılış) bölümünü temaları açısından gereksiz bulup çıkarmışlar, yalnızca Ziusudra'nın ölümsüzleştirilmesiyle sona eren tufan bölümünü korumuşlardır. Ve Utanapiştim'i (Ziusudra) anlatıcı yapmakla, öyküyü üçüncü değil birinci ağızdan aktararak, anlatıcısı anonim olan Sümer şiirinin biçimini değiştirmişlerdir (Kramer, 2002: 237).

Dahası ayrıntılar da değişmiştir. Ziusudra dindar, alçakgönüllü, tanrı korkusu olan bir kral olarak betimlenmiştir, oysa Utanapiştim böyle anlatılmaz. Öte yandan, Babil uyarlaması geminin inşası, tufan ve şiddetiyle ilgili pek çok ayrıntıyla doludur. Sümer mitinde tufan yedi gün yedi gece sürer; Babil uyarlamasında altı gün altı gece

sürer. Son olarak, suların çekilip çekilmediğini sınamak için kuşların gönderilmesi yalnızca Babil destanında yer alır (Kramer, 2002: 237).

Avustralya'da tufan anlatımlarında bütün suları yutan dev bir kurbağadan bahsedilir. Susuzluktan kırılan hayvanlar bu kurbağayı güldürmeye karar verirler. Kahkaha patlatan kurbağanın ağzından çıkan sular tufana yol açar. Hindistan'da Vedalar'da yer almayan tufan hadisesi ilk defa Catapatha Brâhmanâ'da nakledilir. Bir balık insan ırkının atası olan Manu'yu gerçekleşmesi çok yakın olan tufandan haberdar eder ve bir gemi yapmasını öğütler. Tufan başladığında balık gemiyi kuzeye doğru çeker ve bir dağın yanında durdurur. Mahabharata ve Bhagavata Purana'da tufan hikâyesinin kısmen farklı versiyonları bulunmaktadır (Harman, 2012: 320).

İran'da mevcut inanışa göre dünya, korkunç bir kış mevsiminde biriken karların erimesiyle oluşan tufan neticesinde son bulmaktadır. Ahura Mazda ilk insan ve ilk kral Yima'ya bir kaleye çekilmesini öğütler. Yima da insanların en iyileriyle çeşitli türde bitki ve hayvanları yanına alarak bu kaleye sığınır ve kopan tufan altın çağa son verir. Yunan mitolojisine göre tanrı Zeus gün geçtikçe daha çok günah işleyen insanları bir tufanla yok etmeye karar verir. Promethee, oğlu Deucalion'u Zeus'un bu kararından haberdar eder ve ona bir tekne yapmasını öğütler. Deucalion tekneyi yaparak karısıyla birlikte bu tekneye biner ve dokuz gün dokuz gece sularda sürüklendikten sonra tufanın sona ermesiyle Parnassos dağına ayak basar. Güney Amerika kabilelerinin inancında tufan efsanevî ikizlerden birinin yere vurup yer altı sularını fışkırtmasıyla meydana gelir. Orta ve Kuzey Amerika'da çok sayıda tufan hikâyesi vardır, bunlarda nakledildiğine göre söz konusu felâket genellikle su taşmalarıyla veya yağmurla olmaktadır (Harman, 2012: 320-321).

Süryani tarih kaynaklarından Zuknin Kroniği'nde ise tufan olayı genel olarak Tevrat ile uyumlu olsa da bazı ilginç ayrıntılar dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki, gemi yapımına başlamadan önce Allah'ın Nuh'a ağaçtan bir çan yapmasını emretmesidir. Çanın uzunluğu üç, genişliği bir buçuk arşın olacaktır. Yine Allah, aynı ağaçtan bir tokmak yapmasını ve günde üç kere onu çalmasını emreder. Birincisi sabah vakti çalışma saatini, ikincisi günün ortasında yemek vaktini,

üçüncüsü de akşam vakti dinlenme zamanını haber verecektir. Sonra çanı duyan insanlar “Bu yaptığın nedir?” diye sorduklarında; onlara “Allah Tufan yapacak!” diye cevap vermesini emretmiştir (Tomakin, 2017: 302).

SONUÇ

Mezopotamya, pek çok uygarlığa ev sahipliği yapması ve üç büyük dinin beşiği olması sebebiyle önemli bir bölgedir. Bu coğrafyayı önemli kılan unsurlardan birisi de burada yaşamış uygarlıkların kayıtlarında tufan olayına yer verilmesidir.

Tufan olayına ilk kez Mezopotamya uygarlıklarının en önemlilerinden birisi olan Sümerlilere ait tabletlerde rastlanmaktadır. Bunun dışında Babil tabletlerinde, Hitit kayıtlarında, Yunan mitolojisinde, Asya'nın ilkel kavimlerinde, Hint destanlarında, Sami mitolojisinde ve İbrani öykülerinde, Avusturalya ve İran efsanelerinde de rastlanmaktadır. Birbirinden farklı coğrafyalarda, hatta aralarında kültürel yakınlığın dahi bulunmadığı toplumlarda olayın benzer şekillerde anlatılması şaşırtıcıdır. Ayrıca üç büyük dinin Kutsal Kitaplarında da tufan olayına yer verilmesi araştırmacıların ilgisini çekmiştir.

Tufan olayının kahramanı Nuh, Kutsal Kitaplarda önemli peygamberlerden birisi ve insanlığın ikinci atası olarak görülmektedir. Nuh Sümerler'de Ziusudra, Gılgamış Destanı'nda Utnapiştim, Babillerde Atrahasis, İbranice'de Noah olarak geçmektedir.

İnsan toplulukları kimi zaman doğru yoldan uzaklaştıkları, kimi zaman da Tanrı buyruklarını yerine getirmedikleri, buyrukların dışında kafalarına göre hareket ettikleri, Tanrıları rahatsız ettikleri gibi gerekçelerle Tanrı veya Tanrılar tarafından çeşitli şekillerde cezalandırılmışlardır. İnsanlara bir ders verilmesi amacıyla verilen bu cezalar, dünyanın çeşitli bölgelerinde değişik zaman dilimlerinde yaşayan topluluklar arasında benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda dünya üzerindeki topluluklar arasında kültürel alışveriş ve etkileşim sonucu birbirlerinden etkilenen topluluklarda benzer olayların ve efsanelerin olduğu görülmektedir. Bu olaylardan en etkileyici olanı ise gerek gerçekleşme şekli gerekse insan topluluklarını etkileyen büyük bir doğal afet olması sebebiyle tufan olayıdır.

Tufan olayının geçtiği destanlar ve efsaneler, tarihi bilgiler incelendiğinde genellikle Mezopotamya kökenli olduğu görülmektedir. Özellikle arkeolojik bulgular, bu bölgede büyük çaplı bir su baskının olduğunu kanıtlamaktadır. Hatta bu

su baskını neticesinde, bölgede yaşamın ve medeniyetin sekteye uğradığı bilinmektedir. Nitekim İngiliz Arkeolog Sir Leonard Woolley'in bölgede 1920'lerde yaptığı araştırma sonucunda da bu bölgede bir tufanın meydana geldiği tespit edilmiştir.

Dini kaynaklardan ise Hz. Nuh'un peygamber olarak gönderildiği topluluğu doğru yola iletmek amacıyla çok mücadele ettiği, bu mücadelesinden ise olumlu bir netice alamadığı, hatta toplum tarafından dışlandığı ve alay konusu edildiği anlaşılmaktadır. Nuh kavminin "Sabilik" adı verilen bir inanca sahip oldukları ve bu inancın da Nuh kavmi arasında kemikleşmiş bir inanç olduğu, bu sebeple atalarından gelen saptırılmış inanç ve geleneklere sıkı sıkıya bağlı oldukları bilinmektedir. Sabilik inancının bütün batıl din ve mezheplerin kaynağı olduğu iddia edilmektedir. Bu inanca göre yaratan ile insanlar arasında nurani varlıklar vasıtadır. Bu sebeple Nuh'un yani bir insanın peygamber olarak Tanrı tarafından görevlendirilebileceğini kabul edememişlerdir. Saptırılmış inançlarında ısrarcı tutumları, tufan felaketiyle karşılaşmalarına neden olmuştur. Kesin olarak tufanın kapladığı alan bilinmemekle birlikte büyük bir insan kitlesinin helak olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan tufan olayı, daha sonra gelen tevhid inancına sahip topluluklar açısından ibret verici bir hadise olarak değerlendirilerek, Nuh kavmi ve yaşadıklarından dersler çıkarmaya, benzer yanlışlara düşmemeye çalışmışlardır. Destansı anlatılarda ve efsanelerde ise tufan hadisesinin içine mitolojik pek çok öğelerin karışarak, gerçeklikten uzaklaştığı görülmektedir. Ayrıca Tanrıya veya Tanrılara insansı vasıfların yüklendiği dikkat çekmektedir. Tanrılar da insanlar gibi yiyip içmekte, eğlenmekte ya da sinirlenebilmektedir. Bu da toplumların kendi istekleri, yaşayışları, hayal güçleri, kültürleri, arzuları doğrultusunda tufan olayının çeşitli destansı versiyonlarını oluşturduklarını kanıtlamaktadır.

Efsanevi anlatılar, tarihi metinler ve dini kaynaklardaki bilgilere bakıldığında arkeolojik verilerle en fazla Kuran'daki bilgilerin uyuştuğu görülmektedir. Kuran'da tufan olayı abartıdan uzak şekilde sadece insanlara verilmesi gereken mesaj odaklı, sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde ele alınmaktadır. Ancak diğer kaynaklar da tufan olayına dair farklı bakış açıları sunması, içlerinde toplumsal öğeleri ve dini motifleri

barındırması bakımından önemlidir. Tevrat'ta da tufan olayı detaylı şekilde anlatılmaktadır. Tevrat'ta ise Kuran'daki anlatımın aksine bir sebep sonuç ilişkisinden ziyade gerçekleşen olayların bir tarih kitabı gibi peş peşe aktarımı vardır. Ayrıca Yahvist ve Ruhban metinlerinde tufan ile ilgili verilen bilgiler de de bazı farklılıklara rastlanmaktadır. Araştırmacılar, Yahvist metnin eksik kaldığı noktada Ruhban metnine; Ruhban metninin eksik kaldığı noktada da Yahvist metnine başvurmaktadırlar. Tevrat'ta da Tanrıya kısmen insani vasıfların yüklendiği görülmektedir. Bunun da nedeninin Sümer ve Babil mitolojisi etkisiyle olduğu düşünülmektedir.

Tufan olayının gerçekleştiği coğrafya ve etkilediği alanla ilgili de arkeolojik ve yazılı kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. Araştırmacılarında tufanın bölgesel mi yoksa evrensel mi olduğuyla ilgili ortak bir görüşleri bulunmamaktadır. Öncelikle kutsal kitaplardaki bilgileri ele alacak olursak; Tevrat'ta tüm yeryüzünün sular altında kaldığından, Hz. Nuh ve ona inanlar dışındakilerin helak olduğundan bahsedilerek evrensel olduğuna dikkat çekilmektedir. İncil'de de benzer şekilde tufanın tüm yeryüzünü kapladığı belirtilmektedir. Kuran'da ise, tufan olayının Hz. Nuh ve kavine yönelik olduğu bilgisi yer almaktadır. Dolayısıyla Kuran'a göre tufan olayından sadece Hz. Nuh'un kavminin ve bu kavmin yaşadığı coğrafyanın etkilendiği anlaşılmaktadır. Yani Kuran'a göre tufan olayı bölgeseldir denebilir.

Sümer tabletlerinden de tufanın bölgesel bir olay olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Sümer tabletlerinde tufanın ibadet merkezlerini kapladığı anlatılmaktadır. Hooke ve Kramer gibi yabancı araştırmacılar da tufanın bölgesel olduğu görüşünü savunmaktadır. Babil Dünya Haritasında da tufanın gerçekleştiği coğrafya olarak Mezopotamya gösterilmektedir. Ayrıca Sümer tabletlerinde Nuh peygamberin gönderildiği yer olarak Dilmun ülkesi geçmektedir. Dilmun olarak ifade edilen yerin ise Dicle Nehri dolaylarındaki Cizre olduğu iddia edilmektedir.

Bu olgulardan yola çıkarak tufandan kurtulan Hz. Nuh ve beraberindekilerin yaşam izlerinin Cudi ve etrafındaki yerleşim yerlerine yayıldığı görülür. Bu olaylar dizisi şunu göstermektedir ki; Hz. Nuh'un ve kendisinden sonra da çocuklarının yaşadığı coğrafya, Dicle Nehri'nin kıyısında olan Cudi, Cizre ve İdil'dir. Sonuç

olarak gelenekten kaynaklanan tarihi ve sözlü kayıtların yanı sıra, somut işaretler, tufandan sonra Hz. Nuh’un gemisinin Cudi dağına indiğini göstermektedir. Bunun akabinde Hz. Nuh ile beraber tufandan kurtulan inananlar Cizre, Bazebday ve Mezopotamya ovası boyunca yayılarak insanlığın neslinin buradan yayılmasını sağlamışlardır.

KAYNAKÇA

Aksoy, B. (1989). Çağdaş Bilimlerin Işığında Nuh'un Gemisi ve Tufan, İnsanlık Yolu Yayınları, Ankara.

Altuncu, A. (2011). Sümerlerin Dini Tarihi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.

Altuncu, A. (2014). Sümerlerde Tanrı Anlayışı ve Tanrılar Panteonu. Sosyal Bilimler Dergisi, 4(7): 118-142.

And, M. (2007). Minyatürlerle Osmanlı–İslam Mitologyası, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Arpa, A., Dilek, A. (2014). Hz. Nuh ve Tufan Bağlamında Kadim Mezopotamya Havzasında İkinci Medeniyet İnşâsı. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 2, ss. 109-117.

Ayhan, B. (2017). Hz. Nuh Kıssası Bağlamında Seçkinliğin Reddi. IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, (18-20 Ekim 2017), Ağrı, ss. 316-324.

Bahadır, Ü. (2013). Hristiyan İkonografisinde Nuh Tufanı. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Baybal, S. (2013). Gılgamış Destanı'nda Geçen Nuh Tufanı'nın Tevrat'taki Yansımaları Üzerine. Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu, (27-29 Eylül 2013), Şırnak, ss. 209-221.

Bayladı, D. (2003). Uygarlıklar Kavşağı Anadolu. Say Yayınları, İstanbul.

Baz, İ. (2015). İnsanın Zaman ve Mekânla İlişkisi Bağlamında "Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu". Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, ss. 286-290.

Belli, O. (2017). Ararat Adının Kökeni ve Anlamı. IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, (18-20 Ekim 2017), Ağrı, ss. 172-178.

Bucaille, A. (2011). Nuh Tufanı (Tevrat ve Kuran'da). http://www.tulipandrose.net/wp/1853-tevrat-ve-kur%E2%80%99an%E2%80%99da-nuh-tufani.html, (Erişim Tarihi: 03.12.2018).

Bucaille, M. (1979). Müspet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, (Çev. Mehmet Ali Sönmez).

Campbell, J. (1993). Doğu Mitolojisi Tanrının Maskeleri, (çev., K. Emiroğlu), İmge Kitabevi, İstanbul.

Campbell, J. (2016). Doğu Mitolojisi II, Islık Yayınları, İstanbul.

Caner, F. (2017). Büyük tufan Mitleri ve Atra-Hasis. Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 3(3): 17-26.

Chardin, J. (2014). Chardin Seyahatnamesi. İstanbul, Osmanlı Toprakları, Gürcistan, Ermenistan, İran (1671-1673), Kitap Yayınevi, İstanbul.

Childe, V.G. (1971). Doğu'nun Prehistoryası, Çev. Şevket A. Kansu, 2. Baskı Ankara.

Çelem, S. (2016). Tefsir Külliyatında Hz. Nuh Kıssasının Gelişimi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Çelik, S. (2017). Kutsal Kitap Anlatılarında Nuh Kavmi. IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, (18-20 Ekim 2017), Ağrı, ss. 327-338.

Çığ, M.İ. (1996). Sümer Edebiyatı. Bilim ve Ütopya Dergisi, Sayı: 26.

Çığ, M.İ. (2005). Kur'an, İncil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni, İstanbul.

Çığ, M.İ. (2017). Sümerlilerde Tufan Tufanda Türkler. Kaynak Yayınları, Ankara.

Dartman, B. (2003). Arkeolojik Veriler Bağlamında Kur'ân Kıssalarının Fiilen Gerçekleşmemiş Hadiseler Olduklarına Dair. Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 18, ss. 163-176.

Dartman, B. (2009). Yazının Keşfi Konusuna Dinî Metin Ve Arkeolojik Bulgular Çerçevesinde Yeni Bir Yaklaşım. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 41, ss. 1-15.

Doğanay, H. (2013). Ağrı Dağı ve Turistik Önemi. Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 9, 169-179.

Dölek, İ., Özsoy, N. (2018). Nuh Tufanı Üzerine. Social Sciences Studies Journal, Cilt: 4, Sayı: 21, ss. 3649-3658.

Ekinci, Ö.K. (2011). Hz. İbrahim ve Kurban. Kelam Araştırmaları, Cilt: 9, Sayı: 1, s. 369

Eroğlu, E. (2007). Kutsal Kitaplardaki Tufan Olayı'nın Tarihi Temelleri. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Göğebakan, Y. (2016). İnanç Sistemleri İçerisinde Yer Alan Tufan Miti ve Bunun Resim Sanatına Yansımaları. STD, ss. 55-74.

Güneş, H. (2017). Ararat Kavramının Medlulü veya Ararat Dağı'nın Spesifik Konumu. IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, (18-20 Ekim 2017), Ağrı, ss. 271-276.

Harman, Ö.F. (2012). "Tufan", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C: 41

Hooke, S.H. Ortadoğu Mitolojisi, (Çeviren: Alaeddin Şenel), İmge Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 1995.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TUFAN, (Erişim Tarihi: 23.12.2018).

http://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2013/02/harita.pdf, (Erişim Tarihi: 23.12.2018).

İpek, A., Cengiz, E. (2017). Ani'li Kadı Burhaneddin B. Mes'ud'un Enîsü'l-Kulûb Adlı Eserinde Nuh Peygamber. IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, (18-20 Ekim 2017), Ağrı, ss. 291-295.

İstek, E., İstek, G. (2017a). Hıristiyanlık Öğretilerini İçeren Eserlerdeki Minyatürlerde Hz. Nuh ve Nuh'un Gemisi (9. ve 15.yy. Arası). IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, (18-20 Ekim 2017), Ağrı, ss. 91-101.

İstek, E., İstek, G. (2017b). Batılı Seyahatnamelerde Ağrı Dağı, Ermeniler ve Nuh'un Gemisi (XVI.-XVIII. Yüzyıllar). IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, (18-20 Ekim 2017), Ağrı, ss. 250-258.

Jean Bottero, J. (2011). Gılgamış Destanı, (çev., O. Suda), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Kahraman, A. (1993). Mukayeseli Dinler Tarihi. İstanbul, 1993.

Karasakal, Ş. (2013). Tufan. AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 60-72.

Kıymet, K. (2013). Hititler'de Bir Tufan Öyküsü: Atra(m)haši. The Journal of Academic Social Science Studies, 6(2), 731-746.

Köksoy, M. (2003). Nuh Tufanı ve Sümerlerin Kökeni. Yeni Avrasya Yayınları, Ankara.

Kramer, S.N. (2002). Sümerler. (çev. Ö. Buze), Kabalcı Yayınları, İstanbul.

Kramer, S.N. (2002). Tarih Sümer'de Başlar. (çev. H. Koyukan), Kabalcı Yayınları, İstanbul.

Kutluay, İ. (2013). Hz. Nuh ve Tufanla İlgili Rivayetlerin Hadis Tekniği Açısından Değeri ve Bu Rivayetlere İsrailiyat'ın Tesiri. Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu (27-29 Eylül), Şırnak.

Kutluay, İ. (2015). Tûfandan Sonra İnsan Neslinin Hz. Nuh'un Üç Oğlu Vasıtasıyla Devam Ettiğine Dair Rivayetlerin Tahlili. Dinbilimleri Journal, ss. 15-41.

Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil). (2016). Yani Yaşam Yayınları, İstanbul.

Maden, S. (2017). Gılgamış Destanı. Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Memiş, E. (2017). Eskiçağda Mezopotamya. Ekin Yayınevi, Bursa.

Musaoğlu, A. (1998). Tarihsel Bir Gerçek Nuh (a.s.) Tufanı. Vural Yayınları, İstanbul.

Özcan, E.S. (2013). Bilinen En Eski Harita Türkiye'de. TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi, (Mayıs, 2013), ss. 54-59.

Özdemir, A.İ. (2003). Kur'an'ın Kaynağı Sümer mi? İslami Araştırmalar Dergisi, 16(2): 233-248.

Özdemir, M.N. (2016). İslâm Tarihi Açısından Nuh Tufanı'na Farklı Bir Yaklaşım. The Journal of Academic Social Science Studies, Sayı: 53, ss. 557-576.

Pakman, B. (2016). Nuh Tufanı. http://bpakman.blogspot.com/2016/04/nuh-tufan.html, (Erişim Tarihi: 12.12.2018).

Palabıyık, M.H. (2005). Klasik İslam Coğrafyacılarına Göre 'Ağrı ve Cûdî Dağları'. I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu (7-11 Eylül 2005), Ağrı.

Ryan, W., Pitman, W. (2011). Nuh Tufanı. Akılçelen Kitaplar, Ankara.

Sağlam, B. (2015). Tevrat'ta ve Kur'an'da Nuh ve Tufan Kıssası. Anadolu Ofset, İstanbul.

Sarı, E. (2016). Halk Efsaneleri. Noktaekitap, https://books.google.com.tr/books?id=4DHADAAAQBAJ&dq=gudi+destan%C4%B1&hl=tr&source=gbs_navlinks_s, (Erişim Tarihi: 27.11.2018).

Sarıkçıoğlu, E. (1996). Kur'ân ve Arkeoloji Işığında Hz. Nuh ve Tufan Olayına Yeni Bir Yaklaşım. İslâmî Araştırmalar, Cilt: 9, Ankara.

Sarıkçıoğlu, E. (2010). Kur'an ve Arkeoloji Işığında Nuh (a.s.) Kıssası. Uluslararası Şırnak ve Çevresi Sempozyumu (14-16 Mayıs 2010) Sempozyum Bildirileri, Ankara.

Schmökel, H. (1953).Sümer Dini. (çev: M.T. Özdemir), A.Ü.D.T.C.F. Dergisi, C. 19, Ankara.

Tomakin, A.Y. (2017). Süryani Tarih Kaynaklarına Göre Nuh Peygamber ve Tufan. IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, (18-20 Ekim 2017), Ağrı, ss. 298-305.

Uğur, H. (2008). Kur'an'ın Tasdik Ettiği Tevrat'taki Konular. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Konya.

Uhlig, H. (2018). Sümerler. Totem Yayınları, İstanbul.

Warshofsky, F. (1977). Nuh Tufanı ve Gerçekler. Bilim ve Teknik, 11(121), Ankara.

Yaman, N. (2015). Uygarlıklar Tarihi-I. http://egitimdeinsanhaklari.org/media/materials/documents/15_04_2015_16_58_55aa4f.pdf, (Erişim Tarihi: 19.12.2018).

Yaşın, A. (2013).Nuh Tufanı ve Cudi Dağı. Kent Işıkları Yayınları, İstanbul.

Yazıcıoğlu, A.B. (2014). Envarül Aşıkin. Çelik Yayınevi, İstanbul.

Yazır, Elmalılı Hamdi. (1992). Hak Dini Kur'an Dili, Zaman, C.VII, s. 348-349.